

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCÍ

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: KHI

Studijní program: Učitelství 2. stupně

Studijní obor: NJ-D

SLOVENSKÁ SPOLOČNOSŤ Z POHLADU ČESKEJ
REGIONÁLNEJ TLAČE NA POČIATKU 20. STOROČIA

SLOVENSKÁ SPOLEČNOST Z POHLEDU ČESKÉHO
REGIONÁLNÍHO TISKU NA POČÁTKU 20. STOLETÍ

THE SLOVAK SOCIETY FROM THE POINT OF VIEW OF
THE CZECH REGIONAL PRESS IN THE BEGINNING OF
20TH CENTURY

Diplomová práce: 235-FP-KHI- 2012

Autor:

Zuzana Horváthová

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

Konzultant:

Počet:

stran	grafů	obrázků	tabulek
101	0	8	2

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra historie

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant): Zuzanu Horvathovou
adresa: Haškova 948/28, 460 06 Liberec 6
studijní obor (kombinace): Dějepis – Německý jazyk
Název DP: **Slovenská společnost z pohledu českého regionálního tisku na počátku 20. století**
Název DP v angličtině: The Slovak society from the point of view of the Czech regional press in the beginning of the 20th century.
Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová
Konzultant: prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.
Termín odevzdání: leden 2012

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 7.12.2010

děkan

vedoucí katedry

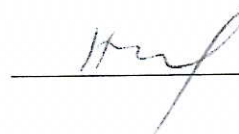
Převzal (diplomant):

HORVATHOVÁ

Datum:

8.3.2011

Podpis:

- Název DP: SLOVENSKÁ SPOLEČNOST Z POHLEDU ČESKÉHO REGIONÁLNÍHO TISKU NA POČÁTKU 20. STOLETÍ
- Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová
- Cíl: Cílem diplomové práce je zkoumání pohledu české společnosti na vývoj na Slovensku a na česko-slovenské vztahy v období před první světovou válkou. Autorka se pokusí sledovat informace a zprávy odrážející znalosti a zájem české společnosti o slovenskou v období před první světovou válkou. Dosavadní literatura si všímala dobové publicistiky a tisku s celozemskou působností. Cílem práce Z. Horváthové bude sledování tisku ve dvou městských centrech českého národního života, a sice mladoboleslavského a turnovského.
- Požadavky: Autorka se na základě moderní odborné literatury dobře seznámí s vývojem slovenské společnosti v uvedeném období. S těmito znalostmi přistoupí k excerpci regionálního českého tisku v Turnově a Mladé Boleslavi v období 1900 - 1914. Bude sledovat četnost a charakter zpráv o všech stránkách vývoje slovenské společnosti: politické události, kulturní události, školství a učitelstvo, národopis, instituce, společné česko-slovenské akce, Slováci a slovenské instituce v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, pomoc Slovákům atd.
- Metody: Analýza, komparace, syntéza.
- Literatura: Seznam pramenů a literatury viz příloha.

Čestné prohlášení

Název práce: SLOVENSKÁ SPOLEČNOST Z POHLEDU ČESKÉHO
REGIONÁLNÍHO TISKU NA POČÁTKU 20. STOLETÍ

Jméno a příjmení autora: Zuzana Horváthová

Osobní číslo: P06 100 176

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

.....
Zuzana Horváthová

Ďakujem pani PhDr. Miloslave Melanovej za odborné vedenie tejto práce, za cenné informácie a celkovú podporu.

ANOTACIA

V tejto diplomovej práci som skúmala problematiku česko- slovenských vzťahov na základe excerpcie regionálnej tlače v Mladej Boleslave a Turnove v období 1900- 1914. Konkrétne sa jednalo o mladoboleslavské noviny „Jizeran“, „Mladoboleslavské listy“ a trunovské noviny „Hlasy pojizerské“ a „Listy pojizerské“. Pri excerpcii novín som jednotlivé články triedila podľa charakteru správ do jednotlivých oblastí: Politické udalosti, Náboženstvo, Česko-slovenské vzťahy, Perzekúcia Slovákov, Školstvo, Literatúra a publicistika, Česko- uhorské obchodné styky, Cesty po Slovensku a správy o nich a Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok.

Kľúčové slová: česko- slovenské vzťahy, Uhorsko, Maďari, česká a slovenská spoločnosť, utláčanie nemaďarských národov, „Mladoboleslavské listy“, „Jizeran“, „Hlasy pojizerské“, „Listy pojizerské“

ANOTACE

V této diplomové práci jsem zkoumala problematiku česko- slovenských vztahů na základě excerpce regionálního tisku v Mladé Boleslavi a Turnově v letech 1900- 1914. Konkrétně se jedná o mladoboleslavské noviny „Jizeran“, „Mladoboleslavské listy“ a turnovské noviny „Hlasy pojizerské“ a „Listy pojizerské“. Při excerpce novin jsem jednotlivé články třídila podle charakteru zpráv do jednotlivých oblastí: Politické události, Náboženství, Česko- slovenské vztahy, Perzekuce Slováků, Školství, Literatura a publicistika, Česko- uherské obchodní styky, Cesty po Slovensku a zprávy o nich a Pomoc Slovákům prostřednictvím finančních sbírek.

Klíčová slova: česko- slovenské vztahy, Uhersko, Maďaři, česká a slovenská společnost, útlak nemad'arských národů, „Mladoboleslavské listy“, „Jizeran“, „Hlasy pojizerské“, „Listy pojizerské“

ABSTRACT

My thesis examines the issue of Czech and Slovak relations based on regional press excerpt from newspapers in Mlada Boleslava and Turnov in years 1900 to 1914. These are namely Mladá Boleslav's newspapers „Jizeran“, „Mladoboleslavské listy“ and Turnov's newspapers „Hlasý pojizerské“ and „Listy pojizerské“. The articles are sorted according to the message character into the following groups: Political Events, Religion, Czech and Slovak relations, Persecution of Slovaks, Education, Literature and Journalism, Czech-Hungarian Business Relations, Trip through Slovakia and Report about it and Helping Slovaks through Financial Donations.

Key words: Czech-Slovak relations, Hungary, Hungarians, Czech and Slovak society, oppression of non-Hungarian people and following newspapers: „Mladoboleslavské listy“, „Jizeran“, „Hlasý pojizerské“, „Listy pojizerské“

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

č.	číslo
HP	Hlasy pojizerské
CHKO	Chránená krajinná oblasť
J	Jizeran
LP	Listy pojizerské
ML	Mladoboleslavské listy
NL	Národní listy
roč.	ročník
s.	strana
st.	storočie
SĽS	Slovenská ľudová strana
SNS	Slovenská národná strana
vid./ viz	videné
zák.	zákon

OBSAH

ANOTACIA.....	6
ANOTACE	7
ABSTRACT.....	8
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	9
OBSAH.....	10
ÚVOD.....	11
1 ROZBOR LITERATÚRY	12
2 ROZBOR PRAMEŇOV	14
2.1 JIZERAN	14
2.2 MLADOBOLESLAVSKÉ LISTY	16
2.3 HLASY POJIZERSKÉ.....	17
2.4 LISTY POJIZERSKÉ.....	18
3 POLITICKÝ VÝVOJ V UHORSKU NA KONCI 19. A ZAČIATKOM 20. STOROČIA.....	20
4 UDALOSTI V ČERNOVEJ ROKU 1907	34
5 MESTO MLADÁ BOLESLAV ZAČIATKOM 20. STOROČIA	38
6 MESTO TURNOV ZAČIATKOM 20. STOROČIA	44
7 CHARAKTERISTIKA SKÚMANÝCH NOVÍN.....	49
8 ANALÝZA NOVÍN	54
8.1 POLITICKÉ UDALOSTI.....	56
8.2 NÁBOŽENSTVO.....	61
8.3 ČESKO- SLOVENSKÉ VZŤAHY	63
8.4 PERZEKÚCIA SLOVÁKOV.....	67
8.5 ŠKOLSTVO	73
8.6 LITERATÚRA A PUBLICISTIKA	75
8.6.1 Publicistika	75
8.6.2 Správy o slovenskej literatúre	76
8.7 CESTY PO SLOVENSKU A SPRÁVY O NICH.....	78
8.8 ČESKO- UHORSKÉ OBCHODNÉ STYKY	80
8.9 POMOC SLOVÁKOM PROSTREDNÍCTVOM FINANČNÝCH ZBIEROK	84
ZÁVER	86
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	89
ZOZNAM TABULIEK.....	93
ZOZNAM PRÍLOH	94

ÚVOD

Moja diplomová práca, ako napovedá jej názov „Slovenská spoločnosť z pohľadu českého regionálneho tisku na počiatku 20. storočia“, skúma pohľad českej spoločnosti na vývoj na Slovensku a česko-slovenské vzťahy. Touto otázkou sa už niektorí historici zaoberali. Je zskúmaná na základe centrálnych novín a podobných prameňov. Moja práca si kladie za úlohu toto hľadisko, pohľad českej spoločnosti na vývoj na Slovensku a česko-slovenské vzťahy, objasniť na základe regionálnej tlače v dvoch kultúrnych centrách v Čechách, v Turnove a v Mladej Boleslave. Toto skúmanie je založené na regionálnej tlači z Mladej Boleslavy a Turnova. Konkrétne sa jedná o regionálne noviny v Mladej Boleslave v zastúpení Mlaboboleslavských listov a Jizeranu a v Turnove v zastúpení Hlasov pojizerských a Listov pojizerských. Analýza správ týchto regionálnych novín by mala priniesť obraz o rozsahu, kvalite i obsahu informovanosti, ale i zájmu českej spoločnosti o Slovákov a ich postavenie v Uhorsku v predvojnovom období. Mojm pôvodným zámerom bolo skúmať regionálnu tlač na Liberecku. Vtedajšej nemeckej tlači (Reichenberger Zeitung) som však nenašla žiadne zmienky o Slovákoch a ich osude v Uhorsku, a preto som si zvolila mestá Mladá Boleslav a Turnov, ktorý v predvojnovom období boli kultúrnymi centrami a pre moje skúmanie boli dostupné.

Aby moja práca bola prehľadná, stanovila som si oblasti, do ktorých som jednotlivé články podľa ich obsahu a charakteru triedila. Vytvorila som si 11 oblastí (Politické udalosti; Náboženstvo; Česko-slovenské vzťahy; Perzekúcia Slovákov; Školstvo; Literatúra a publicistika; Česko-uhorské obchodné styky; Cesty po Slovensku a správy o nich; Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok). V kapitole Rozbor novín, uvádzam dôkazy o snahách českej spoločnosti i prostredníctvom regionálnej tlače podporiť slovenský národ v boji proti utláčaniu zo strany Maďarov.

1 ROZBOR LITERATÚRY

Téme Slováci v českej regionálnej tlači na začiatku 20. storočia nebola venovaná žiadna práca.

Avšak veľké množstvo informácií o samotnom slovenskom historickom vývoji prinášajú diela, ktoré sa venujú Slovensku a Slovákom v Rakúsko- Uhorsku v rokoch 1900- 1914.

Diela slovenského historika Dušana Kováča patria medzi primárnu literatúru k histórii slovenského národa. V dielach „Dějiny Slovenska“, „Slováci a Česi“, „Slováci, Česi, Dejiny“ a v diele „Slovensko v Rakúsko- Uhorsku“ ponúka čitateľovi prehľadný popis slovenských dejín od najstaršieho osídlenia Slovenska až po súčasnosť.

Jeden zo zväzkov prác Dušana Kováča, „Dějiny Slovenska“, popisuje Slovensko na začiatku 20. storočia. Zaujímavé sú i kapitoly o vývoji slovenskej kultúry a česko-slovenské vzťahy. Česi a Slováci, blízki a predsa rozdielni. To je rozpätie, v ktorom sa pohybujú historické osudy a vzájomné vzťahy Slovákov a Čechov, ako ich podáva v monografii „Česi, Slováci, Dejiny“, Dušan Kováč. Spoločný pôvod, vzájomné stykanie sa v raných historických dobách, spoločný život v habsburskej monarchii, ale v jej rozdielnych častiach a napokon život v spoločnom štáte. Táto práca poskytuje ucelený obraz česko- slovenských vzťahov, podnecuje úvahy a diskusiu.

V ďalších prácach prináša Dušan Kováč moderný pohľad na slovenskú spoločnosť v rámci Rakúsko- Uhorska v dielach: „Slováci a Česi“ a „Slovensko v Rakúsko- Uhorsku“.

Podobne ako Dušan Kováč venuje svoju pozornosť vývoju slovenskej spoločnosti i Ľubomír Lipták v diele: „Slovensko v 20. storočí“ a „Storočie dlhšie ako sto rokov“.

Práca „Slovensko v 20. storočí“, ktorú slovenský historik Ľubomír Lipták napísal pred takmer polstoročím ponúka nadčasovú reflexiu dejín Slovenska do prelomu rokov 1967 - 1968, kedy bola napísaná, plnú aktuálnych úvah, otázok a odpovedí. V rokoch 1998, 2000 a 2011 bola Liptáková práca vydaná v novších vydaniach, ktoré ponúkajú nové pohľady na históriu Slovenska v 20. storočí.

Kniha L. Liptáka „Storočie dlhšie ako sto rokov“ prináša čitateľovi prehľad o slovenských dejinách nielen v politických udalostiach, ale i v spoločenských premenách v stredoeurópskom a európskom kontexte.

Česko-slovenským vzťahom v 20. storočí sa intenzívne venuje i český historik Jan Rychlík. Jeho práca „Češi a Slováci ve 20. století.“ vyšla v 2 vydaniach a to v roku 1997 pod názvom „Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914-1945.“ a v roku 2012 vyšla pod názvom „Češi a Slováci ve 20. století: Spolupráce a konflikty 1914-1992“. Autor sa zameriava na obdobie Československej republiky, ale pre moju prácu sú dôležité úvodné state týchto diel.

Nešťastná udalosť v Černovej na Slovensku roku 1907, ktorá výrazným spôsobom dostala „slovenskú otázku“ do povedomia Európy, poskytla významné impulzy aj rozvoju česko-slovenských vzťahov. Zahraničným politikom i verejnosti sa do značnej miery otvorili oči a pochopili, že v Uhorsku je akútny národnostný problém. Černovská tragédia sa tak výrazne zapísala do vedomia súčasníkov. Nadobudla charakter jedinečnej témy v ľudovej slovesnosti i v umeleckej tvorbe. Tuto udalosť popisuje vo svojej práci „Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť“ Roman Holec.

Česi a Slováci žili pred rokom 1914 v rozdielnych svetoch rakúskeho a uhorského prostredia. Vzájomnosťou oboch národov z tohoto hľadiska sa zaoberá Michal Stehlík vo svojej knihe „Češi a Slováci 1882- 1914. Nezřetelnost společné cesty“. Stehlíkovo dielo je pre moju prácu veľmi dôležité. Témou diela sú predovšetkým vzájomné vzťahy a miera povedomia jedného národa o druhom pred vstupom do spoločného štátu.

Pre tému mojej práce je tiež dôležitá znalosť problematiky Československej jednoty a tú v poslednej dobe popisuje kniha „Československá jednota: Kulturno- společenské aktivity spolku 1896- 1914“ Nadeždy Jurčišinovej.

Tomuto tématu sa venujú i ďalšie diela, ktoré nájdeme v zozname literatúry.

2 ROZBOR PRAMENŇOV

Ako už bolo v úvode povedané, pre môj výzkum boli vybrané 4 noviny, ktoré boli najdôležitejšie v tomto období. V meste Turnov to boli Hlasy pojizerské a Listy pojizerské a v Mladej Boleslave Mladoboleslavské listy a Jizeran.

Pramenná základňa pre mladoboleslavskú tlač, Jizeran a Mladoboleslavské listy, je uložená v „Státním okresním archívu Mladá Boleslav“. V mladoboleslavskom archíve však bohužiaľ nemali k dispozícii z Mladoboleslavských listov rok 1907 a 1914, takže bolo nutné dané chýbajúce roky študovať v Prahe v „Národní knihovně České republiky“. K novinám, ako sa ešte budem zmieňovať neskôr, vychádzala príloha *Národ*, na ktorú sa občas noviny odkazujú. Príloha *Národ* by mala byť za bežných podmienok priviazaná k danému zväzku novín, ale len v prípade zväzku z roku 1910 tomu tak bolo.

Mladoboleslavské listy a Jizeran vychádzali každú stredu a sobotu. Čo sa týka rozsahu, sú obe noviny rovnaké, ale odlišujú sa obsahom. Mladoboleslavské listy sa na rozdiel od Jizerana nezameriavajú v podávaní informácií len na oblasť Mladoboleslavska, ale venujú sa i vo väčšom merítku aj ríšskym správam a novinkám.

Turnovské noviny Hlasy a Listy pojizerské som mala možnosť preskúmať priamo v Turnove v Múzeu Českého raja.

Hlasy pojizerské vychádzali 2. a 4. nedeľu v mesiaci a Listy pojizerské zasa vychádzali 1., 3. a 5. nedeľu v mesiaci. Rozsahovo neboli obe noviny tak rozsiahle ako mladoboleslavské noviny. Obsahovo ich možno prirovnať k Jizeranu. Hlasy i Listy sa na svojich stránkach hlavne venovali správam z turnovského okolia.

2.1 JIZERAN

V rokoch 1876- 1879 sa vydávalo v kraji niekoľko týždenníkov a mesačníkov ako napríklad, Věstník a náboženský mesačník tlačený v Turnove pod názvom Evangelický církevník. V Mladej Boleslave bola vydávaná príležitostná tlač Merenda- Večernice pro zábavu a potěšení zarmoucených. Pre dámy bol vydávaný ilustrovaný dvojtýždenník Módní svět, a v Mělníku sa tlačil mesačník Věstník vinařského spolku okolí Mělníka.¹

Vydávanie novín Jizeran, založených V. J. Nedvídkem v Kolíne, bolo pre mladoboleslavský kraj kultúrnym prínosom. Prvé číslo novín vyšlo 16. 9. 1880 a dostalo názov po krajinskom spolku akademikov v Pojizerí, teda Jizeran. List vychádzal dvakrát týždenne a bol z počiatku hovorcom politického smeru staročeského, neskôr orgánom strany mladočeskej. K čomu došlo 22. 3. 1913, kedy noviny informujú svojich čitateľov o zmene vydavateľa.² Od tohto času vydávala Jizeran strana svobodomyseľná. Táto zmena vo vedení novín prispela k zmene rubriky a vzhľadu novín. Neskôr od roku 1920 sa stal Jizeran listom živnostníctva a obchodu. Noviny sa venovali hlavne i podľa úvodných informácií na prvej stránke listu politickým, národnohospodárskym a spoločenským záujmom. Ako som už na začiatku tejto kapitoly spomínala, pôvodne Jizeran vychádzal a tlačil sa v Kolíne, hlavná expedícia pre pojizerskú oblasť však bola v Mladej Boleslave.

Od 18. 11. 1884 sa stal majiteľom a vydavateľom novín V. P. Nešněra. Počas svetovej vojny Jizeran prestal vychádzať, ale neskôr bolo vydávanie opäť obnovené. Po svetovej vojne vydával list nejaký čas kníhkupec J. L. Švíkal a v posledných rokoch jeho existencie ho vydávalo Vydavateľské družstvo, skladajúce sa zo zástupcov stavu živnostníckeho. Dňa 21. 12. 1938 Jizeran úplne zanikol.

V jeho redigovaní sa vystriedali: V. Nedvídek, F. Sudík, A. Hepřík, F. Vaníček, K. Řípa, V. Matyáš- Lipovský, G. Lamboy, J. Souček, J. Nešněra, F. K. Schnepf, P. B. Cetenovský, B. Pavlík- Sychra, M. B. Hedrlin, J. Dolenský, V. Ptáček, J. L. Švíkal a K. Bečka.

V období, ktoré som skúmala vo svojej práci, redigoval Jizeran J. Nešněra

---

¹ Kozák, V.: Pojizeřím k Labi, Mladá Boleslav 1940, s. 29

² Tamtiež: s. 29

2.2 MLADOBOLESLAVSKÉ LISTY

Ich prvé číslo uzrelo svetlo 2. júla 1890 za redakcie spisovateľa Václava Matyáša-Lipovského. Noviny boli oficiálnym orgánom mladočeskej strany v Pojizeří.

Počas existencie Listov sa vystredali v redakcii V. Matyáš- Lipovský, J. Zajíček- Horský, S. Minářík, J. O. Královec, F. Sís, J. Havlíček, L. Horák, J. Karras. Č. Němec, a A. Janata. ³

V rokoch 1900- 1914, v období na ktoré som sa vo svojej diplomovej práci zamerala, viedol a riadil noviny František Sís (1878- 1938).

„Od mládí byl František Sís činný politicky a taktéž novinářsky, neboť psal do několika Krajinských listů, například v Mladé Boleslavi a Českých Budějovicích. Odtud si ho K. Kramář a Škarda vytáhli do Mladočeské strany (Národní strana svobodomyslná), kde se stal tajemníkem (roku 1910).“⁴

Od roku 1910- 1918 bol generálnym tajomníkom mladočeskej strany a počas vojny pôsobil v skupine domáceho protirakúskeho odboja „Maffia“, v ktorom pomáhal informovať veľvyslanectvo francúzske, anglické a ruské o českom vojnovom programe a o pomere českého národa k Rakúsko- Uhorsku.

Počas prvej svetovej vojny, sa „Národní listy“⁵ stali tlačovým orgánom Národnej strany svobodomyselnej. František Sís patril do okruhu listu Národ, ktorý sa profiloval ako radikálne národný.

V Rokoch 1918- 1920 zasadal v Revolučnom národnom zhromážení. Neskôr v roku 1920 sa stal šefredaktorom „Národních listů“ v Prahe.

---

³ Kozák, V.: Pojizeřím k Labi, s. 32

⁴ Národní myšlenka- větší než malé množství politické nekorektnosti [online]. [vid. 21. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.narmyslenka.cz/>

⁵ „Od roku 1910 byl list majetkem Národní strany svobodomyslné.“; Digitální knihovna střediska vědeckých informací FSV UK[online]. [vid. 23. 7. 2012]. Dostupné z: <http://katalog.fsv.cuni.cz/>

2.3 HLASY POJIZERSKÉ

Dvojtýždenník Hlasy pojizerské v Turnove vzniká 25. marca 1886. V tom istom roku 1886 pribudla listu i príloha Turnovské granáty.⁶

Hlasy pojizerské vydával a redigoval zo začiatku boleslavský novinár G. Lamboy a neskôr sa tejto práci venoval Vavřinec Kudrnáč, Václav Kudrnáč a Fr. Matouš.

Hlasy pojizerské vychádzali na začiatku 20. storočia prvú a tretiu sobotu v mesiaci a tlačili sa najprv v Mnichovom Hradišti a potom v Turnove, v Táboře, v Jičine, v Kolíne, v Jilemnici, v Hradci Králové, Třeboni a potom opäť v Turnove.

S počiatku to bol list nepolitický, ale od roku 1890 sa stal hovorcom staročeskej strany.⁷

---

⁶ Kozák, V.: Pojizeřím k Labi, s. 31

⁷ Tamtiež, s. 31

2.4 LISTY POJIZERSKÉ

Od 11. decembra 1886 sa začali vydávať v Turnove Listy pojizerské. Listy vychádzali každú druhú a štvrtú sobotu v mesiaci a spolu s Hlasmi pojizerskými tvorili týždenník striedavo vydávaný.

Od roku 1889 mali Listy prílohu pod názvom Rarášek Pojizeří.

Obe tieto noviny, ako Hlasy tak i Listy, vychádzali nepretržite i počas prvej svetovej vojny. V rokoch 1914- 1918 a po vojne sa zlúčili do nepolitického týždenníka Pojizerské listy.

Po smrti Václava Kudrnáča, roku 1923, sa ujala časopisu firma Müller a spol. V liste sa vystriedali redaktori: V. Bárta, V. Müller, F. Novák a E. Kepka.⁸

V rokoch 1900- 1914, na ktoré sa sústredím vo svojej práci, oboje noviny redigoval Václav Kudrnáč.

František Mlejnek vo svojom článku „O obdivném příkladu pro nás současníky“ v týždeníku Pojizerky, označil Václava Kudrnáča ako obdivuhodného propagátora Českého raja, novinára a vydavateľa.⁹ Pojizerky sú vlastne pokračovaním Hlasov a Listov pojizerských, ktoré boli vydávané opäť od roku 1990 niekoľko rokov. Dnes už bohužiaľ nevychádzajú. Autor Václava Kudrnáča opisuje ako osobnosť, ktorá mala mnoho nápadov ako občanom pripomenúť minulosť i pôvaby tohto kraja. V centre Českého raja v Turnove založil jednu z prvých cestovných kancelárií v Rakúsko- Uhorsku a nazval ju ako článok uvádza „Turistickou poptavárnou“.

Ako som už zmieňovala vyššie, bol zakladateľom a vydavateľom novín Hlasy a Listy pojizerské a tiež novín Český Dub. Kudrnáč je dokonca i autorom divadelných hier Jan Skála, Kozákovský poklad a Tri granáty. Tiež sa podieľal s Klubom českých turistov na príprave sprievodcu „Turnov a okolí“ (1897).¹⁰

Zaslúžil sa veľkou mierou o propagáciu Českého raja. Tento krásny kus zeme propagoval v pražských novinách, vyjednával zvláštne vlaky na zájazdy na Turnovsko a Jičínsko. Na svoj náklad vydával propagačné brožúry o Českom raji. Vydal napríklad i veľký plagát pozývajúci k návšteve kraja. Všetkým, čo pre Turnovsko urobil, položil základy pre turistiku v Turnove

⁸ Kozák, V.: Pojizeřím k Labi, s. 31

⁹ Mlejnek, F. Václav Kudrnáč a Pojizerské listy. *Pojizerky*.2007, roč. 4, č. 1, s. 14

¹⁰ Tamtiež: s. 14

a v Jičínku. Na úseku žurnalistiky a propagácie turizmu v Českom raji pracoval Kudrnáč až do svojej smrti v roku 1923.

Čo sa týka novín Hlasy a Listy pojizerské, oba listy sú prístupné v „Muzeu Českého ráje“. Noviny boli podľa jednotlivých ročníkov viazané spolu v striedavej forme.

Ako uvádza úvodná stránka periodika Listy pojizerské, je to časopis, ktorý sa venuje pojizerským okresom. Jeho redakcia sídlila v Turnove na Mikulášskom námestí (v dome č. 408 pani M. Jiráskové). Časopis si bolo možné i predplatiť štvrť-, polročne a na celý rok.

3 POLITICKÝ VÝVOJ V UHORSKU NA KONCI 19. A ZAČIATKOM 20. STOROČIA

Uhorsko bolo mnohonárodnostným štátom. Od počiatku v ňom žilo vedľa seba mnoho národností a etnických skupín ako Maďari, Rumuni, Slováci, Chorvati, Srbi, Nemci, Rusíni, Židia, Romovia a mnoho ďalších. Maďari, ako je uvádzané podľa štatistík, boli najpočetnejším národom, ale v skutočnosti netvorili ani polovicu obyvateľstva. Od konca 19. storočia sa pri sčítaní ľudu robili rôzne podvody a štatistiky tak boli zkreslené v prospech maďarskej národnosti. V každom prípade však počet nemaďarov prevyšoval počet Maďarov.

Maďarské národné hnutie usilovalo o vytvorenie jednotného maďarského štátu.¹¹ Maďari robili všetko preto, aby z Uhorska urobili jednoliaty maďarský štát. V tom bola príčina všetkých represálií voči Slovákom, Rumunom a ďalším nemaďarským národom. Maďarizácia škol, znemožňovanie kultúrneho a spolkového života a vyhrážka veznenia pri každom pokuse o národný prejav.

Nemaďarské národy si však uvedomovali, že spolu tvoria väčšinu, a preto sa ku koncu 19. storočia rozhodli vystúpiť spoločne. Rumuni, Srbovia a Slováci boli najaktívnejšími v odpore proti maďarizácii. Dňa 10. 8. 1895 sa do hlavného mesta Uhorska – Budapešti začali schádzať delegáti z rôznych končín Uhorska. Konal se tu kongres nemaďarských národností.¹² Tento kongres zorganizovali Slováci, Rumuni a Srbovia.¹³ Chorvati mali určitý druh formálnej autonómie, a z toho dôvodu sa kongresu nezúčastnili. Požiadavky kongresu boli zhrnuté v 22 bodoch. V prvom bode delegáti vyhlásili lojalitu svätoštepánskej korune a vyslovili sa za zachovanie integrity uhorského štátu. V ďalších bodoch vysvetľovali, ako chápu Uhorsko, teda ako mnohonárodnostný štát, ktorý nemôže patriť iba jednému národu. Predstavili myšlienku, v ktorej má každý národ právo na národnú autonómiu, samosprávu prostredníctvom stolíc, miest a obcí, pretože národy žili v Uhorsku roztrúsene. Tento program tiež obvinil vládu z toho, že nedodržuje národnostný zákon z roku 1868, ktorý se stal len „propagačným letákom“ pre zahraničie, ale v skutočnosti nebol dodržovaný. Tiež kritizovali i samotný národnostný zákon, ktorý podľa nich neumožňoval samosprávu národov a národností

---

¹¹ Lipták, Ľ.: Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2011, s. 17

¹² Škvarna, D.; Bartl, J.; Čičaj, V.: Lexikón slovenských dejín, Bratislava 1999, s. 123

¹³ Kováč, D.: Slovensko v Rakúsko-Uhorsku, Bratislava 1996, s. 35

a požadovali jeho zmenu. Žiadali i všeobecné volebné právo, aby sa do uhorského snemu mohli dostať i predstavitelia nemaďarských národov v takom zastúpení, ktoré by odpovedalo ich počtu. Žiadali i slobodu zhromažďovania a vytvárania spolkov, čo viedlo vlastne k myšlienke demokratizácie.¹⁴

Kongres mal veľký ohlas, ale nádeje, ktoré do neho vkladali organizátori sa nevyplnili. Kongres roku 1895 zostal jediným. Maďarská vláda Dezidera Bánffyho bola povestná svojím terorom voči nemaďarským národom. Vláda urobila všetko preto, aby prekazila úsilie k zjednoteniu nemaďarských národov. Po jednotlivých stoliciach organizovala protiakcie, násilím, hrozbami a sľubmi sa jej nakoniec podarilo ďalším kongresom zabrániť.

Nebola to len maďarská vláda, ktorá zabránila ďalším kongresom, ale tiež tomu pomohla nejednotnosť Rumunov, Srbov a Slovákov. Spolupráca však existovala i naďalej hlavne v období pri voľbách do snemu. V niektorých zmiešaných oblastiach sa podarilo presadiť spoločného kandidáta nemaďarských národností, ale oproti pôvodným predstavám z roku 1895 to bolo málo.

Od roku 1867, kedy došlo k Rakúsko- Uhorskému vyrovnaniu nemohla slovenská politika ťažiť z napätia medzi Viedňou a Pešťou, ako tomu bolo od začiatku 60. rokov. Táto situácia spôsobila rozdelenie slovenskej inteligencie a drobnej buržoázie na dve politické skupiny. Významnú úlohu v tom zohrali i staršie rozpory, najmä v otázke politickej orientácie. Skupina v popredí s Jozefom M. Hurbanom, Jánom Franciscim a Viliamom Paulíny-Tóthom, označovaná ako Stará škola, stále rátala s pomocou Viedne. Združovala sa okolo časopisov Pešťbudínske vedomosti a od roku 1870 okolo Národných novín. Nazývala sa Slovenskou národnou stranou. Jej príslušníci sa pokladali za vedúcu zložku slovenskej politiky. Strana podporovala národne obranný a národne emancipačný boj Slovákov v Uhorsku. Za politický program považovala Memorandum národa slovenského z roku 1861. Na prelome 19. a 20. storočia sa v strane objavovali 3 smery, ktoré sa neskôr vykryštalizovali k vzniku samostatných strán, prúdov.:

1. martinský konzervatívny smer zastúpený Svetozárom- Hurbanom Vajanským
2. hlasistický smer zastúpený Vavrom Šrobárom a Pavlom Blahom
3. katolícky smer zastúpený Andrejom Hlinkom.

---

¹⁴ Kováč, D.: Slovensko v Rakúsko- Uhorsku, s. 36- 37

Do roku 1901 bola Slovenská národná strana pasívnou, neangažovala sa aktívne v politike. Neskôr však bojovala hlavne za jazykové a kultúrne požiadavky slovenského národa.

Ďalšiu skupinu, tzv. Novú školu tvorili všetci tí, ktorí nesúhlasili s politikou Starej školy. V jej čele stáli : významný publicista Ján Mallý-Dusarov a dramatický spisovateľ Ján Palárik. Podnikateľskú zložku viedol stavitel' Ján N. Bobula. Ich program a politická línia prešli v Slovenských novinách viacerými zmenami. Snažili sa o dohodu s predstaviteľmi maďarskej politiky, ale ich zväčša jazykové požiadavky ostali nesplnené. Okrem národnej rovnoprávnosti a všeobecného hlasovacieho práva požadovali i zabezpečenie práv a hmotného blahobytu ľudu, ktorý chápali ako možného aktívneho činiteľa, schopného v rozhodnom čase vydobýť si svoje práva.

Pre katolícké prúdy bolo dôležité konštituovať uhorskú katolíckú stranu Ľudová strana (Néppárt), ktorá bola založená v dňoch 28. – 29. januára 1895. „K jej zakladateľom patrili laici Ferdinand Zichy a Móric Mikuláš Esterházy, ale aj kňazi János Molnár a Alexander Ernszt. Strana si vďaka svojmu kresťanskému podtónu a tolerančnému národnostnému programu získala podporu pobožného slovenského obyvateľstva. Néppártu sa podarilo získať i slovenský katolícky klérus, ktorý v tejto strane videl jediný možný mechanizmus, ktorým bolo eventuálne možné aspoň trochu pribrzdiť rozbehnutú maďarizačnú mašinériu. Z najznámejších osobností sa v službách Ľudovej strany angažovali napríklad novomestský farár a redaktor „Kresťana“ Ján Janda, vedúci malého seminára v Nitre dr. Ján Markovič, publicista a slovenský kaplán pri Jozefskom kostole v Pešti Eduard Šándorfi, ale aj také mená ako Andrej Hlinka, Ferdinand Juriga, Florián Tománek, František Jehlička, či ďalší.“¹⁵

V 90. rokoch doplnila politické spektrum strana Néppárt, v čele s grófom Ferdinandom Zichom, ako som už zmieňovala predtým. Bola konfesiónálne jednoliata a založená na báze odporu proti liberálnym cirkevne- politickým zákonom a na ideovom základe papežskej encykliky Rerum novarum. Strana sa svojím programom venovala neštátoprávnym otázkam, ale 13. bod jej programu bol pre Slovákov zaujímavý. Néppárt sa snažil etablovať na Slovensku, hlavne na vidieku. Ľudová strana, Néppárt bola voči ostatným stranám v Uhorsku vo výhode, pretože slovenské dedinské obyvateľstvo bolo veľmi pobožné a tým pádom program a charakter Ľudovej strany bol pre slovenský ľud prítiažlivým. V dôsledku volebnej pasivity Slovenskej národnej strany sa uvoľnil post v politickom priestore, ktorý sa Néppárt

---

¹⁵ Druhá svetová [online]. [vid. 22. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.sk/>

snažil obsadiť. Svoje zohralo i to, že medzi Slovákmi bolo dominujúcim vyznaním katolíctvo a nakoniec okrem deklarovanej nacionálne tolerančnej politiky mal Néppárt nemalé zámery i v sociálnej rovine. Napríklad, nábožensko- kultúrnu sféru činnosti mali zabezpečovať na spolkovom základe prostredníctvom Katolíckych okruhov. Néppárt si na Slovensku získal v tej dobe celú radu zástupcov a dokonca i mladého kňaza Andreja Hlinku. Andrej Hlinka sa narodil 27. 7. 1864 v Černovej. Študoval na gymnáziu v Ružomberku a v Levoči. Po absolvovaní diecezného seminára v Spišskej kapitule bol v roku 1889 vysvätený za kňaza. Hneď na to sa stal kaplanom v Zakamenom Kline, vo Svätej Alžbete a v Tvrdošíne. Od roku 1892 zakotvil na svojej prvej fare na Troch Sliáčoch.¹⁶ Politicky se etabloval v Néppárte. Roku 1898, v čase kedy Slovenská národná strana ešte bola v pasivite, Hlinka kandidoval za Néppárt neúspešne na poslanca do uhorského snemu v doplnkových voľbách. Vo volebnom boji sa ukázalo, že vyhranená osobnosť A. Hlinky sa nepáčila stranickým maďarským katolíkom. A práve z ich strany sa stretol Hlinka s minimálnou podporou. Opakom bol postoj Slovákov, ktorí sa za Hlinku postavili a podporovali ho.

Roku 1896 pri celoštátnych voľbách zostala Slovenská národná strana pasívna, ale podporovala v politickej aréne nastupujúci Néppárt. Néppárt získal vo voľbách roku 1896 nakoniec 18 mandátov a na území Slovenska len 5.¹⁷ Tento výsledok bol veľkým sklamaním.

Robotníctvo v slovenskej politike netvorilo početnú skupinu, ale i tak na začiatku 20. storočia sa začína politicky angažovať. Centrom slovenského robotníctva nebolo územie Slovenska, ale Budapešť. Z pier slovenského robotníctva znel požiadavok rovnoprávneho prístupu na pôde robotníckych spolkov, odborových organizácii, v dobe rôznych sociálnych zápasoch, ale i na prvých prvomájových oslavách. Volalo sa i po tlači a agitačnej literatúre v rodnom jazyku. Roku 1897 začali za finančnej a odbornej pomoci českých sociálnych demokratov vychádzať prvé slovenské sociálnodemokratické noviny- Nová doba a Zora. Tieto periodiká však nemali dlhé pôsobenie. Neprežili protisocialistický útlak vlády Dezidera Bánffyho. Centrum slovenského socialisticky orientovaného robotníctva sa presunulo do Bratislavy. Tu sa sformovala nová generácia slovenských robotníkov v čele s Emanuelom Lehockým. Zanedbateľná nebola ani pomoc a spolupráca s českými kolegami. S ich pomocou sa v Bratislave začal vydávať mesačník Slovenské robotnícke noviny a rok 1905 vyvrcholil založením samostatnej Slovenskej sociálnodemokratickej strany.

---

¹⁶ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, Martin 1997, s. 19

¹⁷ Kováč, D.: Slovensko v Rakúsko- Uhorsku, s. 35

Bolo zrejmé, že nastal politický boj o slovenského občana, ako konštatuje Dušan Kováč: „Kto ovládne dedinu a fabriku, ten bude pánom 20. storočia.“¹⁸

Okrem toho je dôležitý i prúd mladej slovenskej inteligencie, ktorý sa utváral v Prahe, vo Viedni a v Budapešti. Najviac se angažovali slovenskí študenti z Prahy, na pôde spolku Detvan. Ich pohľad na slovenské pomery, presnejšie povedané stagnácia či „zápečníctvo“ sa radikálne menil, dokonca naberal silný kritický tón. Ich myšlienkový vývoj ovplyvňovalo nielen české prostredie, ale i samotné pôsobenie T. G. Masaryka, profesora pražskej univerzity a českého politika, ktorý neskrýval svoj záujem o Slovensko. Tvrdil, že sa česká politika nemôže zastaviť na rieke Morave. Objavovali sa myšlienky „zahranično- politickej koncepcie“, ktorá miesto vízií o cárskom Rusku posilňovala víziu česko- slovenskej vzájomnosti. Slovenskí študenti sa sústreďovali na potrebu demokratizácie slovenskej politiky a väčšieho záujmu o potreby a problémy ľudu. V roku 1896 se konala v Martine porada slovenskej mládeže o založenie tajného spolku, ktorý by rozvinul systematickú národnú prácu.

Nakoniec po rôznych problémoch sa mládež zoskupila roku 1898 okolo Vavra Šrobára, Pavla Blahu, Fedora Houdka, Jozefa Rumana na stránkach časopisu Hlas, podľa ktorého se nazývali Hlasisti. Predstavovali aktivizmus, programový kritizmus, demokratizmus, ľudovosť, „drobnou prácou“ a česko-slovenskú vzájomnosť. Medzi mladými „politikmi“ nachádzame i Hlinku. Postupne sa však Hlinka a ďalší kňazi od hlasistov odklonili.

Dňa 20. 2. 1896 vznikla v Prahe Československá jednota. Impulzom pre jej vznik boli obavy z rastu nemeckých a maďarských nacionalistických tlakov v Rakúsko- Uhorsku. Jednota vznikla ako národnoobraný spolok. Zároveň mala za cieľ pôsobiť i na Slovensku na ochranu ich národných záujmov. Českú spoločnosť k Slovensku viazali odborné záujmy a snaha pokračovať v utužovaní česko- slovenskej spolupráce vo forme praktickej pomoci Slovákom v rámci kultúrnych a spoločenských vzťahov. Podľa stanov bolo účelom Jednoty pestovať „československé kultúrne vzťahy a podporovať slovanskú mládež“.¹⁹

Jesenné voľby roku 1901 na čas uklidnili situáciu medzi mladšou a staršou slovenskou spoločnosťou. Tieto voľby boli kľúčové, pretože Slovenská národná strana vstúpila do volieb. Nepochybne teda zohrala svoju úlohu i kritika Hlasistov a tlak mimomartinských členov

¹⁸Kováč, D.: Slovensko v Rakúsko- Uhorsku , s. 23

¹⁹ Jurčišinová, N.: Československá jednota a Slováci, Prešov 2010, s. 26

strany. „Slovenská národní strana pochopila, že volební pasivita k ničemu nevede a přináší národnímu hnutí jen další ztráty.“²⁰ Bol vypracovaný 18-bodový program, ktorý obsahoval ako demokratické práva, tak i národnostné, sociálne, hospodárske, cirkevné a školské požiadavky. Tieto voľby odhalili priepasť medzi národnou stranou a ľudom, a tiež nedostatky pri organizačnom zabezpečení príprav kampane a celého priebehu. Navzdory tomu skončili úspechom. Do parlamentu sa za Slovenskú národnú stranu dostali advokáti: Jan Ružička, František Veselovský, Jan Valášek a farár Milan Kollár. Konflikt Hlasistov a Svätomartinčanov (SNS) bol sporom koncepčným, šlo hlavne o princíp a smerovanie slovenskej politiky.

„Dňa 14. decembra 1905 z podnetu riaditeľa Ľudovej banky v Námestove Františka Skyčáka a hlasistu Milana Hodžu vzniká Slovenská ľudová strana. Program SĽS obsahovo čerpal z pôvodného programu Néppártu a v istých bodoch i z programu SNS z januára 1905. SĽS sa počas svojho jestvovania za éry Rakúsko-Uhorska prakticky permanentne zaslúžovala za akceptovanie obligátnych národnostných požiadaviek (zavedenie slovenského jazyka v školách a v administratívnom styku) a za revíziu proticirkevných zákonov (najmä zákona o civilnom sobáši a štátnych matrikách). Okrem toho ľudáci do svojho programu zakomponovali aj súbor demokratizačných, ekonomických a sociálnych požiadaviek (zavedenie všeobecného a tajného volebného práva, právo na zamestnanie, podpora priemyslu štátnymi hospodárskymi normami, ochrana robotníkov a remeselníkov, regulácia riek, atď.).“²¹

Pred riadnymi parlamentnými voľbami roku 1901 Hlinka, ako katolícky duchovný so samozrejmosťou očakával za Ľudovú stranu Néppárt svoje meno na kandidátke. Néppárt začal o Hlinku ztrácať záujem. Hlinka sa stále viac a viac prejavoval ako religiózne rigoróznym, ale národne uvedomelým a v záujme slovenského národa rázne konajúcim. Preto teda nebol kandidovaný a aj z tohoto dôvodu z Néppártu vystúpil.

Toho hneď využila Liberálna strana a ponúkla Hlinkovi ružomerskú faru, pokiaľ sa postaví za svojho nedávneho nepriateľa liberála Jozefa Angyala²². Hlinkovi za toto gesto sľúbil pred voľbami písomne, sám hlavný župan liptovskej župy Aristid Szmrecsányi, ktorý svoj úrad zastával v rokoch 1900- 1906, faru.

²⁰ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, Praha 1998, s. 155

²¹ Druhá svetová [online]. [vid. 22. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.sk/>

²² Jozef Angyal (1842-1929) buržoázny politika, právnik, vedúci činiteľ vládnucej Liberálnej strany v Liptovskej župe; Slovenský biografický slovník: Od roku 833 do roku 1990, Martin 1986, I. zväz., s. 68

Roku 1907 ako bývaly župan Szmrecsányi tvrdil už samozrejme niečo iné. Podľa neho sa Hlinka odvrátil od Národnej strany, preto ho považovali v národnom ohľade za nespoľahlivého. Vraj mu pomoc pri získaní fary nesľúbil, ale nemienil mu robiť ani žiadne prekážky. Obsadenie fary nebolo zase také ľahké. Jednak farára neurčoval biskup, ale po voľbe obecným výborom len potvrdzoval, a ani fara ešte nebola prázdna. Na fare pôsobil Anton Kurimský a na stolci biskupstva v Spišskom Podhradí pôsobil od roku 1904 Alexander Párvy.

Prvý priaznivý signál vo veci ružomerskej fary sa objavil až v roku 1904, kedy miestny farár Anton Kurimsky bol menovaný za spišského kanovníka a tak sa ružomerská fara uvoľnila. Patrónom fary bolo mesto Ružomberok a farára teda volilo obecné zastupiteľstvo. I navzdory Párvyho averzii voči slovenským národne uvedomelým kňazom, bola tu reálna šanca, získať na pôde mesta dostatok hlasov a presadiť si tak vlastného kandidáta. Nakoniec sa 22. marca 1905 dozvedelo celé Slovensko konečný výsledok - Hlinka dostal 25 hlasov a získal faru v Ružomberku. Hlinka ako čerstvý farár sa zameril na komunálne problémy a obecné hospodárenie. Ako virilista vstúpil na pôdu zastupiteľského zboru, kde hneď začal jednať o potrebných veciach, ako napríklad vybudovanie novej budovy pre ľudovú školu. Ešte v tom istom roku nechal vytláčiť modlitebnú knížku „Náboženský kresťan“²³.

Dňa 1. 10. 1905 bolo zvolané do Ružomberka slovenské ľudové zhromaždenie.²⁴ Tu sa mal prejednávať návrh ministra vnútra Jozefa Krisstofyho o zásadnej volebnej reforme. Samozrejme, že na zhromaždení sa prejednávali i krivdy, ktoré Slováci museli od Maďarov znášať a tiež žiadali všeobecné volebné právo. Podľa Národných novín: „Slováci sú v meste baštami maďarstva obmurovaní, opovážia sa hlavy dvíhať.“²⁵ V tejto situácii nemohol Hlinka zostať stranou.

V roku 1905 sa konali komunálne voľby v Ružomberku. Slováci vyhlasovali, že už boli viac než 10 rokov „v úlohe dojenej kravy a mrciny, ktorú obľahli havrani a vrany, deliac si to, čo pilné ruky starých otcov zgazdovali.“²⁶ Mesto se topilo v dlhoch, stav požiarnej stanice bol katastrofálny, ... Proti tomuto zlému hospodáreniu s financiami sa veľmi energicky postavil Hlinka. V tejto nepríjemnej situácii sa sformoval strach z „panslávstva“. Čím väčšiu mal Hlinka popularitu medzi ľuďom, tým menej ju mal medzi svojimi kolegami, ale i mešťanmi.

---

²³ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 70

²⁴ Tamtiež: s. 71

²⁵ Tamtiež: s. 72

²⁶ Tamtiež: s. 72

Hlinkova činnosť v tomto búrlivom období mala i inú dimenziu. Hlinka sa rozhodl vybudovať katolícky kostol v dedinke Černovej, pretože pôvodný kostol už nestačil pre celú obec. Po obsadení ružomerskej fary v Černovej získal Hlinka právo zastupovať osobne, tak i v tlači obec, organizovať zbierky, oslovovať každého, kto by mohol finančne prispieť.

Koncom decembra 1905 vypísal verejnú súťaž na stavbu černovského kostola. Prihlásili sa ružomerský podnikateľ Andrej Janček a slovenský architekt Milan Harminc.

„Volbami roku 1905 skončila dlouholetá hegemonie maďarských liberálov. Víťazstvá zaznamenala opozície vedená Stranou nezávislosti, čo spôsobilo vládnu krízu nejen v Uhorsku, ale také hlbokou krízou dualistického systému. Krátce vládla v Uhrách úradnícká vláda a na květen 1906 byly vypsané nové volby.“²⁷ Roku 1906 sa konali parlamentné voľby v Uhorsku, ktoré priniesli neočakávaný zvrät pre nemaďarské národy. Navzdory teroru a volebným machináciám zasadlo do parlamentu 14 Rumunov, 7 Srbov a 7 Slovákov. Zo 7 poslancov bolo 6 zvolených s programom Slovenskej ľudovej strany- F. Juriga, M. Kollár, F. Jehlička, P. Blaho, F. Skyčák, M. Hodža a jeden zástupca za Slovenskú národnú stranu- M. Bella.²⁸

V druhom liptovskom kole kandidoval za poslanca až z Budapešti povelaný zvolenský rodák Edmund Beniczky²⁹. Podľa prania Slovenskej ľudovej strany mal byť kandidovaný miesto poslanca A. Hlinku, ale ten to odmietol a rozhodol sa podporiť Vavra Šrobára. Ich vzájomný vzťah bol zaujímavý tým, že v minulosti nie tak dávnej, na 1. porade mládeže roku 1896 a krátko po nej ešte spolupracovali. Potom nastal zlom a Hlinka se nestotožnil s vystúpením Hlasistov a dokonca zaútočil proti profilu Hlasu a jeho predstaviteľom. Nielen politické priepasti oddeľovali tieto 2 osobnosti, ale i konfesionalne rozdiely. Napriek tomu z pragmatických dôvodov tesne pred voľbami roku 1901 sa s Šrobárom spojili. Šrobár dokonca uvádzal Hlinku ako spolupracovníka v Hlase. Hneď na to, roku 1903 sa ich vzťah znovu vyostril a Šrobár chcel Hlinku zažalovať za nacti utrhačstvo. Po dosadení Hlinky ako farára na faru v Ružomberku sa ich vzťahy opäť zlepšili a roku 1906 se Hlinka stal hlavným agitátorom v prospech Šrobára vo voľbách v dolnoliptovskom okrese. Program bol problematickou časťou spolupráce, pretože obaja mali iné vízie. Hlinka chcel do programu zaradiť revíziu cirkevne - politických zákonov, čo Šrobár rezolútne odmietal. Nakoniec však

²⁷ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 156

²⁸ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 77

²⁹ Edmund Beniczky (1878-1931) buržoázny politik, novinár, prívrženec klerikálnej Krajinskej katolíckej ľudovej strany; Slovenský biografický slovník : Od roku 833 do roku 1990, Martin 1986, I. zväz., s. 215

došlo ku kompromisu. Šrobár oficiálne vystúpil s programom Slovenskej ľudovej strany s požiadavkami na všeobecné volebné právo, slobodu zhromažďovania sa, dodržovanie národnostného zákona, zrušenie systému virilistov a so školskými požiadavkami. Tiež sa k požiadavkam počítalo zrušenie cirkevne - politických zákonov a uplatnenie vplyvu cirkvi v školstve. V sociálnom rozmere sa objavila požiadavka spravodlivejšej daňovej reformy a úprava pracovných a platových pomerov robotníctva. Výsledok bol sklamaním. Šrobár prehral v pomere 1198: 1094 k Beniczkému.³⁰

Sklamanie však neskončilo. Už v dobe Hlinkovej politickej aktivity se objavili problémy. Jeho politická činnosť se nepáčila ako svetskej tak, ani cirkevnej vrchnosti. Významnou osobnosťou, ktorá stála za kulisami toho všetkého bol Rakovszký, ktorý si veľmi dobre uvedomoval nebezpečie prelomu na Liptove. Už v predvolebnom období varoval, informoval A. Párvyho o angažovaní sa ružomerského farára vo veci Šrobára. Párvy poslal Hlinkovi 2 telegrami, ktoré ho vyzývali, aby svoju činnosť ukončil. Hlinka odpovedal biskupovi, že vo veciach viery vždy poslúchne svojho biskupa, ale vo veciach občianských sa chce riadiť právom. Biskup toto stanovisko Hlinku pochopil ako vzburu a zbavil Hlinku práva spovedať mníšky. Hlinku suspendoval „ab officio“, odobral mu farský úrad pre neúctivosť k biskupovi a miešanie sa do vecí diecézy.³¹ Obyvatelia protestovali a nechápali rozhodnutie biskupa. Na dôkaz toho, mu poslali telegram, aby odvolal suspendovanie, ktoré na Hlinku uvalil. Výsledkom bolo obsadenie obce Černovej vojakmi a miesto kaplana obsadil Párvyom dosadený Ilescko, na čo dedinčania reagovali odchodom z kostola.

Hlinka sa odobral do Viedne, kde hľadal podporu papežského nuncia. Tlak na Hlinku zosiloval. Dokonca sa proti nemu a Šrobárovi chystala spoločná obžaloba i na svetskom súde. Výsledkom bolo zprísnenie trestu. Hlinka bol suspendovaný „ab officio et ordine“, tzn. suspendácia z úradu a od všetkých knažských práv a povinností. Bol pozbavený fary a farských dôchodov.³² Hlinkovi nezostalo nič iné, než sa odvolať priamo na „Svätú Stolicu“.

Párvy dosadil za farára do Ružombera Jozefa Fischera, nacionálne silne zmýšľajúceho Maďara.

Solidarita s Hlinkom naberala celonárodnú podobu a jeho kauza zpolarizovala ešte viac slovenskú spoločnosť na protivládny a opozičný tábor. Dokonca i školy dávali búrlivo najavo

³⁰Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 77

³¹Tamtiež: s. 80

³²Tamtiež: s. 82

svoje stanovisko. Poukazovali na nespokojnosť s maďarskou výukou a maďarskými učebnicami.

Dňa 25. 6. 1906 bol Hlinka zatknutý a odvedený do budovy sederie v Ružomberku, kde už bol veznený Šrobár s podnikateľom Janečkom a ďalšími. V tomto období začala silná kontrola všetkého, listov, literatúry, prehliadky domov, po uliciach a krčmách se pohybovali tajní. Začalo obdobie výsluchov a vyšetrovaní. Tu se ukazuje jedna z hrubých stránok uhorského liberalizmu, kedy držali ľudí vo vezení protiprávne takmer pol roka, bez nejakého pádného dôvodu. Šrobár ako jediný sa dostal von a o prvé o čo sa pokúšal, bolo pripraviť voľby do obecného zastupiteľstva v Ružomberku. Šrobárovi bolo jasné, že sa musí pripraviť ešte viac, aby sa dosiahlo kladného výsledku. Situácia bola ťažká, väčšina vodcov sedela vo väzení a na predvolebnú kampaň už nezostávalo veľa času.

Štátny zástupca Július Belopotocký vyrukoval s obžalobou na Hlinku a na Šrobára na základe známeho § 172, 2. odstavci trestného zákonník o poburovaní proti maďarskej národnosti a § 171 vyzývaniu na spáchanie trestného činu a podľa § 170 zák. č. XV./ 1899, teda prečin proti volebnému právu. Hlinka vraj predniesol v niekoľkých obciach a v mestách myšlienku: „Načo Vám je maďarská reč, ktorú nerozumiete... Načo že Vám je maďarská škola a maďarský učiteľ? Prečo Vám nedávajú slovenské úradné písma?... Prostý človek stojí pred súdom ako hovädo, jedinému slovu nerozumie... Musíme sa zastat' našej slovenčiny, držme spolu pri svojej reči... Nám netreba maďarčiny.“³³ Z podobných činov bol obvinený i Vavro Šrobár. Vraj popudzoval masovo ľudí proti maďarskej národnosti a židovskému vyznaniu.

„Maďarská vláda byla vysokým počtem nemaďarských poslanců ve sněmovně a vzestupem národních hnutí znepokojená, a proto koaliční vláda Sándora Wekerleho, vedená Stranou nezávislosti, zahájila novou vlnu perzekucí proti národnostním politikům.“³⁴ Koncom roku 1906 sa konal súd s Andrejom Hlinkom a Vavrom Šrobárom. Pred začiatkom procesu vzniesli Šrobár a Hlinka žiadosť k sudcovským úradníkom v Bratislave, aby zo zostavy sudcov bol vynechaný predseda ružomerskej sederie Gejza Chudovszky, pretože obaja obžalovaní boli presvedčení o jeho neobjektívite a zaujatosti voči nim. Celá jeho kariéra svedčila o tom, že voči národne orientovaným Slovákom je ochotný použiť i tie najbrutálnejšie prostriedky a metódy. Odpoveď prešpurskej súdnej tabule znela podľa očakávania. Šrobár a Hlinka vraj zhromaždili len indície a domienky, nie dôkazy.

³³Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 90

³⁴Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 156

Obhájom Hlinku bol rumunský advokát Coriolan Berdiceanu a miestny advokát dr. Bertalan Hiller. Šrobára zastupoval Aurel Vlad a Matúš Dula.

Súd sa začal 26. listopadu 1906 v Ružomberku. Do mesta pritiahli vojská a bol vyhlásený mimoriadny stav. Shromažďovanie ľudu bolo zakázané a hostince, krčmy museli už o pol ôsmej večer zatvárať. Taktiež príchod a odchod cudzincov musel byť hlásený v obecnom dome.

Chudovský, ako už bolo povedané zasadal ako predseda súdu, ako žalobca vystupoval Július Belopotocký. Záujem verejnosti a tlače prevyšoval kapacitu súdnej siene, a preto boli pustený len ľudia so vstupenkami, pričom vstupenky sa vydávali iba ľuďom „loajálnym a spoľahlivým“. V procese sa Chudovszký nespreneveril svojej povesti. Svedkov, ktorí neboli ochotní vypovedať podľa jeho predstáv, zastrásoval, polemizoval s nimi, alebo sa ich snažil iným spôsobom znemožniť. Ale svedkov, ktorí vypovedali po jeho vôli, maximálne využíval a zručne pracoval s ich strachom, kariérizmom.

Dňa 3. decembra 1906 sa začali prednášať záverečné reči. Žalobca Belopotocký hovoril o neľahkej historickej ceste Maďarov a nepriateľovi, ktorého si „chovali Maďari na prsiach“. Poukazoval na nepriateľstvo voči maďarskej štátnej jednote, ktoré malo tiež svoju históriu. Započala Kollárom a jeho eposom Slávy dcéra cez Memorandum slovenského národa, Maticu slovenskú až po súčasných propagátorov panslavizmu a ich zahraničných podnecovateľov. „Ľud sa dá ľahko zviest',najmä keď ho kňaz zvádza.“³⁵ Hlinkov obhájca tvrdil, že proces je založený na piesku a atmosféra procesu je zrovnateľná s atmosférou najťažších zločinov, ako tomu nasvedčuje polročné väzenie, domovné prehliadky, účasť detektívov a vyšetrovateľov, vojsko v meste. Hlinkové preslovy označil za poburovanie len v nastolenej psychóze a dodal tiež, že Hlinka miloval svoj ľud a oddal sa mu celý. Obhájca Vlad v Šrobárovej obhajobe vyhlásil celý proces za inkvizíciu s vyslovene politickým zámerom. Nakoniec položil súdu rečnícku otázku, či nebol zločin proti štátu a jeho obyvateľom skôr nedávna stávka železničiarov, kde nie idea, ale hmotné záujmy paralyzovali celú spoločnosť.

Hlinka predniesol na svoju obhajobu tiež pár slov. Pripodobnil sa k polonahému Davidovi stojacemu proti Goliášovi, pretože štátna moc vyrukovala s vojskom a on nenechal predvolať ani jedného svedka a bránil sa doslova holými rukami. Chcel, aby za neho hovorili jeho skutky. Na adresu jednotlivých obvinení konštatoval: „ak sa mu vyčíta, že raz zabudol na

---

³⁵Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 99

riadok v litaniách o patrónke Uhorska, nikdy viac tak po upozornení neurobil, ba modlí sa k nej častejšie ako sám fiškus a nechýba ani v jeho modlitebnej knižke, ktorú sám zostavil, vydal; ako ho vítali na stanici po návrate z Kapituli opití veriaci, môže on zato? Ved' celý život bojuje proti tejto neresti a sám by radšej prijal kondolenciu svojho spolužiaka a priateľa z detských čias.³⁶

Hlinka bol odsúdený na 2 roky štátneho väzenia a 1500 korún pokuty, Šrobára odsúdili na 5 mesiacov a 900 korún pokuty. Hlinka bol navyše zbavený na 3 roky občianských práv. Obhajoba sa hneď odvolala a bolo nutné čakať na rozhodnutie vyššieho súdu. Hlinkovi sa tak naskytna možnosť rozohrať ďalšie aktivity. Mal na to 11 mesiacov.

V rokoch 1906- 1913 dochádza k posilneniu vzťahov medzi moravskými a slovenskými katolíckymi činiteľmi. Vzťahy slovenských a moravských katolíkov sú logické nielen z pohľadu zemepisnej blízkosti, ale i vďaka silnej cyrilometodskej tradícii. Medzi moravskými duchovnými vyniká hlavne postava hodoninského farára a profesora dr. Aloisa Kolíska.³⁷ Jeho blízkosť ku Slovákom je známa nielen zbieraním slovenských ľudových piesní, ale i angažovaním sa v politických záležitostiach, napríklad pri obhajobe A. Hlinky v spore so spišským biskupom A. Párvym vo Vatikáne.

Po búrlivých udalostiach roku 1907 ani Československá jednota nezostala hluchá. Naopak zorganizovala v Prahe a v ďalších miestach akcie, ktoré mali informovať o slovenskom národnom boji.

Andrej Hlinka, aby podporil túto spoluprácu s českými bratmi, prišiel 17. 10. 1907 na Moravu do Uhorského Hradišťa so svojou prvou prednáškou pod názvom „O kultúrnych pomeroch slovenských“.³⁸ Tu začal svoju „prednáškovú cestu“ po Morave a Čechách. V ďalších dňoch so svojimi prednáškami cestoval po ďalších moravských a českých mestách. Prednášal o potlačovaní slovenských národných snahách, zaoberal sa i otázkami školstva a hospodárstva Slovenska. Hlinka prednášal okrem Uhorského Hradišťa i v Kroměříži a v Plzni. V dobe eufórie českej spoločnosti z prednáškového cyklu A. Hlinky dorazili správy o udalosti v Černovej z 27. 10. 1907. Ako informuje Stehlík vo svojom diele „Češi a Slováci

---

³⁶ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 100

³⁷ Alois Kolísek (1868- 1931), kňaz, zastánca cyrilometodskej myšlienky, pedagóg, historik, účastník domáceho odboja počas prvej svetovej vojny; Encyklopedie dějin města Brna [online]. [vid. 19. 5. 2012]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/>

³⁸ Stehlík, M.: Češi a Slováci 1882- 1914: Nezřetelnost společné cesty, Praha 2009, s. 79

1882- 1914“, Hlinka bol odhodlaný po tejto správe prerušiť svoj pobyt v Čechách. Kolísek ho však presvedčil, aby zostal, pretože vedel aké nebezpečenstvo by ho čakalo na Slovensku. Hlinka tak ďalej pokračoval v prednáškovom cykle. Prednášal o živote a situácii Slovákov.

Hlinkovo turné po Čechách a Morave ovplyvnilo niekoľko dôležitých zlomov. Prvým zlomom bolo nešťastie v Černoveji, ďalším bol Hlinkov príchod do Čiech začiatkom novembra 1907, a potom ďalším dôležitým zlomom bola prednáška v Prahe a následne vo Viedni.

Príchod Hlinku z Moravy do Čiech bol zlomovým hlavne v organizačnom hľadisku. Hlinka na Morave pôsobil ako kňaz, zástupca cirkvi. Jeho návšteva bola katolíckeho charakteru, ale v Prahe bol symbolom mučeníka, slovenského Jana Husa. „Praha přivítala slovenského kněze opravdu triumfálně. Dne 2. 11. měl úspěšnou přednášku na pražském Žofině, kterou zakončil: „ ... vřelými projevy pro vzájemnost československou a pro bratrství Čechoslovanů.“³⁹

Hlinka potom pokračoval ďalej na svojej ceste do Písku, do Českých Budějovic.

Hlinkovo prednáškové turné pokračovalo naďalej úspešne a dňa 19. 11. 1907 došlo k ďalšej zlomovej prednáške vo Viedni.⁴⁰ Hlinka navštívil dvoch českých ministrov ríšskej rady, Karola Práška a Fratiška Friedlera. Osobne ho dokonca prišiel privítať i predseda ríšskej rady Richard Weisskirchner. Hlinkovej prednášky sa zúčastnilo 30 českých poslancov.

„Toto Hlinkovo vystoupení ve Vídni, s nímž byla spojená poměrně velká publicita, včetně angažovanosti mnoha českých politiků, jen utvrdilo uherské úřady o nutnosti co nejrychlejšího stažení Hlinky z Předlitavska zpět do Uher povoláním k nástupu trestu.“⁴¹

S rokom 1907 začala i nová vlna maďarizácie, ktorá na základe tzv. Apponyiho zákonov v plnej miere postihla i najnižšie školstvo a vytlačila slovenčinu ako vyučovací jazyk i z ľudových (základných) škôl. Podľa prijatých zákonov prebral dozor nad školami štát, ktorý požadoval od detí, aby po ukončení prvých štyroch tried vedeli slovom i písmom ovládať maďarský jazyk. Táto požiadavka bola pre slovenské deti nemysliteľnou, pretože doma väčšinou nerozprávali maďarsky a maďarštinu neovládali. Ak učiteľ chcel túto požiadavku maďarskej vlády splniť, musel zanedbávať ostatné predmety a venovať sa vo výuke

---

³⁹ Stehlík, M.: Češi a Slováci, s. 86- 87

⁴⁰ Tamtiež: s. 91

⁴¹ Tamtiež: s. 94

predovšetkým maďarštine. „Učiteľům zákon přímo prikazoval podílet se na maďarizaci a podle toho, jak byli jednotliví učitelé v tomto směru úspěšní, se řídil i jejich služební postup a výše platu.“⁴²

„Liberální strana se po porážce ve volbách roku 1905 rychle vzpamatovala. Pod vedením Istvána Tisza se liberálové reorganizovali pod novým názvem Národní strana práce, která již v dalších volbách roku 1910, opět zvítězila; v červenci 1913 se István Tisza stal předsedou vlády.“⁴³ Samozřejmě, že v Uhorsku existovali i demokraticky orientované síly, ale tie sa v maďarskom politickom živote nikdy nepresadili a zostali na okraji diania. Hlavná línia maďarskej politiky stále usilovala o čo najväčšiu centralizáciu štátu a v národnej otázke sa snažilo o úplnu maďarizáciu.

Volby roku 1910 neprinesli Slovákom nadšenie. Do snemovny sa dostali len 3 slovenskí poslanci, čo bolo v porovnaní s rokom 1906 veľkým neúspechom. Ako neopodstatnená sa ukázala i nádej vkladaná do úradnickej vlády Károlyho Khuena- Hederváryho. „Memorandum, jež odevzdala předsedovi vlády slovenská delegace roku 1911 a které obsahovalo pouze skromné požadavky na základě platného národnostního zákona z roku 1868, opět nenalezlo v Budapešti ani náznak úspěšnosti.“⁴⁴

Smrť predsedu Slovenskej národnej strany Pavla Mudroňa, v marci 1914, spôsobila, že na pohrebe za zišli zástupci všetkých smerov a prúdov slovenskej politickej scény. Nový predseda Slovenskej národnej strany Matúš Dula vyzval Slovákov (všetky slovenské politické smery), aby spoločne vytvorili celonárodný reprezentačný orgán. S cieľom dohodnúť sa na programovej jednote sa v Budapešti zišli roku 1914 na poradu predstavitelia všetkých politických smerov. Na nej sa dohodlo, že v auguste 1914 pri tradičných národných slávnostiach konaných na počesť vzniku Matice slovenskej, bude založená Slovenská národná rada ako najvyšší a reprezentatívny orgán Slovákov. I keď uskutočnenie tohoto plánu znemožnilo vypuknutie vojny, došlo medzi Slovákami k akémusi zjednoteniu.

---

⁴² Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 156

⁴³ Tamtiež: s. 158

⁴⁴ Tamtiež: s. 160

4 UDALOSTI V ČERNOVEJ ROKU 1907

„Stojí kostol, stojí, krvou pokropený,

predním nad hrobami plačú deti, vdovy, ...

Černová, Černová, veď ťa kostol zdobí.

Celý je červený, z vôkol- vôkol hroby...“ I. Ž. Smolický

Na jeseň roku 1907 sa stavba, vyššie zmieneného černovského kostola, dostala do finálnej podoby a bolo možné reálne premýšľať o vysvätení. V súvislosti s vysvätením sa objavoval kardinálny problém. Černovský rodák A. Hlinka bol v tom čase zbavený všetkých kňazských práv. Väčšina obyvateľstva v dedine si spájala jeho meno s vysvätením. Občania žiadali Párvyho o povolenie a zrealizovanie vysvätenia kostola. Biskup k žiadosti vyslovil súhlas a požadoval záväzok občanov k fundácii potrebnej na údržbu a chod kostola. Hneď na to, bola Párvyemu doručená ďalšia žiadosť. Tentokrát žiadali občania, aby sa vysvätenia mohol zúčastniť i A. Hlinka a aby sa obaja uzmierili.

Dňa 6. 10. sa do Černovej vybral dekan ružomerského okresu Martin Pazúrik, ružomerský administrátor Jozef Fischer a starosta mesta Kroner celú záležitosť uzavrieť. Černovčanom oznámili, že biskup súhlasí s vysvätením, pričom patronátne právo zostane obci.⁴⁵ Miestny obyvatelia chceli i zrušenie suspenzií A. Hlinky: „Bez Hlinky by sme kostol nemali, nechceme preto ani posviacky bez neho!“⁴⁶

Černovčania poslali teda ďalšiu žiadosť biskupovi, aby vysvätenie organizoval len v tom prípade, keď Hlinka bude späť uvedený na ružomerskú faru. To Párvy odmietol a vysvätenie stanovil na 13. 10. Súčasne vylúčil svoju osobnú účasť a na slávnostný akt delegoval spišského kanovníka Antonína Kurimského.

---

⁴⁵Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 112

⁴⁶Tamtiež: s. 112

V ďalšom liste na Kapitolu prosili obyvatelia Černovej biskupa, aby spoločne s Hlinkom vysvätili kostolík. Párvy sa už ani nenamáhal s odpoveďou a stanovil deň vysviacky na 20. 10. Poveril ňou Kurimského. Nakoniec sa vysviacka posunula až na 27.10.

Tesne pred vysvätením poslal Hlinka Pazúrikovi dopis, v ktorom mu napísal, že na vysvätenie nedorazí: „Čo som mohol na česť a slávu Božiu, vykonal som, viacej nemôžem. Ak môžeš, odraď Kurimského a posväť kostol sám. Rozpomeň sa pri posviacke na mňa, ako na nehodného a suspendovaného sluhu Kristovho.“⁴⁷ Hlinka úplne rezignoval na prípadnú zmenu postoja biskupa. Černovčania sa o tomto liste, ale nedozvedeli. Dňa 20. 10. navštívili dedinčania Pazúrika a prosili ho, aby sa kostol nevysväcoval bez Hlinky. S podobnou prosbou navštívili i Fischera. Keď to nešlo po dobrom, skúsili to po zlom. Všetkým predstaviteľom začali chodiť anonymné výhražné listy. Dokonca bolo ukradnuté z kostola všetko zariadenie a ozdoby, kostol zamkli a kľúč schovali.

Dňa 27. 10. 1907 v nedeľu boli vyslaní do obce žandári. Pri vstupe do obce a okolo školy sa shromaždila masa ľudí, ktorá sa upevňovala ostrými argumentami a výkrikmi. Mimo obec sa sústredilo zoskupenie ľudí s cieľom zastaviť prichádzajúceho kňaza. Tu sa odohrala prvá slovná roztržka, ale skončila bez nejakých väčších násilností. Celá masa ľudí sa vrátila do dediny a to bola jedna z viacerých príčin, prečo vývoj udalostí dospel k tragickému koncu. Dav v obci uzavrel cestu kočiarom, ktoré prichádzali do obce. Prišli 3 kočiare s dekanom Pazúrikom, s administrátorom Fischerom, administrátorom Henzelyiem a katechetom Kalocsayim. Spolu s nimi prišiel i organista Chládek a kostolník Mrmaj. Len čo kočiare vošli do dediny, hneď ich obklopil dav a žandári sa ich snažili bajonetmi odtlačiť a spriechodniť tak cestu. Kočiare sa vzápätí ocitli v dave ľudí. Napätie gradovalo. Pár dedinčanov chytilo opraty koní a vzduchom začali lietať prvé kamene. V nepriehľadnej situácii vydal strážmajster Landiczký rozkaz k streľbe. Dedinčania sa po výstreloch rozutekali a na ulici zostali ležať len mrtvé telá. Kočiare s vrchnosťou sa otočili a uháňali do Ružomberka. Hneď večer bola vydaná hrôzostrašná bilancia. Zomrelo 9 ľudí a ďalší deň na následky zranení zomreli ďalší piati.⁴⁸

Na ďalší deň bolo 13 ľudí zatknutých. Černovú obsadili vojská, ale už se nemal kto búriť, i keď o vzburu ani nikdy nešlo. S nastavajúcim pohrebom, ktorý mal pripadnúť na 30. 10., musela obec a smútiaci prekusnúť ďalšie poníženie. Keď už bolo všetko prichystané na

---

⁴⁷ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 113

⁴⁸Tamtiež: s. 114

pohreb, tak sa úradníci rozhodli previesť pitvu. Do stodoly priviezli 13 mrtvôl. Po pitve nahádzali mrtvoly nahé späť do rakví. Týmto činom chceli maďarské orgány ešte viac pokoriť „slovenského človeka“ a jeho sebavedomie, aby už nikdy viac nezdvihol hlavu a nenaroval chrbát. Zakázali tiež prístup na cintorín ostatným dedinčanom. Pohrebu sa mohla zúčastniť len blízka rodina. Keď kaplan Oravec spozoroval čo sa deje, presvedčil vojenského veliteľa, aby umožnil ľuďom vstúpiť na cintorín. Tento kalich horkosti však nebol ešte vypitý do dna. O 4 mesiace neskôr nastal súdny proces.

Dňa 30. 1. 1908 vzniesol kráľovský prokurátor obžalobu proti 55 obžalovaným na základe § 165 a 168 trestného zákona pre trestný čin násilie proti vrchnosti a na základe § 176 pre trestný čin násilie proti súkromným osobám. Obžalované za krádež boli 4 osoby a 4 ďalší boli obvinení ako spoluvinníci. Šlo o neúspešný pokus prekaziť vysvätenie kostola tým, že z neho vzali a ukryli niektoré liturgické predmety. Na lavicu obžalovaných bolo povolaných 59 osôb, ale dorazilo len 57, pretože 2 ženy boli po pôrode. Najmladší z obžalovaných mal 15 a najstarší 64 rokov.⁴⁹ Predsedom súdu bol Gejza Chudovszký, žalobcom Július Belopotoczký, obhájci: Ján Mudroň, Jozef Kállay, Heinrich Lakner a Bertalan Hiller. Výsledkom súdu bolo 13 odsúdených, ktorým boli tresty zmiernené asi o jednu štvrtinu. Posledné slovo mal panovník František Jozef I. „Na zriedkavo milostivú žiadosť samého Párvyho udelil František Jozef I. milosť všetkým odsúdeným Černovčanom, ktorých trest nepresahoval 4 mesiace. Spolu ich bolo 20. Ostatní, vrátane Hlinkovej sestry, si svoje tresty odsedeli v Ružomberku a v Novom Meste pod Šiatrom.“⁵⁰

V tejto situácii nezostala ani česká tlač hluchá. „Pražský novinový závod Františka Hovorky vyviesil 29. 11. 1907 do své výkladní skříně zvláštní vydání slovenských Národných novin, další den již vyšli i v českých novinách články k Černové: v „Čase“ se objevuje článek: 'Hunové vraždí' a v „Českém slově“: 'Maďaři vraždí'.“⁵¹ „Národní listy“ reagovali na udalosti v Černovej z dňa 27.10.1907 veľmi pohotovo. Hneď ďalší deň 28. 10. 1907 uverejnili na prvej stránke svojho listu článok pod názvom „Hromadná vražda“ s podnadpisom „Biskup Párvy třísni si ruce slovenskou krví“.⁵² V následujících dňoch podal denník podrobný popis

---

⁴⁹ Holec, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, s. 120

⁵⁰ Tamtiež: s. 171

⁵¹ Tamtiež: s. 84

⁵² Národní listy: 28. 10. 1907

udalosti v Černovej v článkoch: „Maďarské úřední zpráva o krveprolití v Černové“⁵³; „Krveprolití v Černové“⁵⁴; „Černová. Vandalismus v Uhrách“⁵⁵ a v mnohých dalších.

Podobne ako česká tlač i „svet“ reagoval na túto udalosť v Černovej. Už v minulosti vystupoval norský spisovateľ Bjornstjerne Bjornson ako ochránca práv národov. „Ve světovém tisku se ozval norský spisovatel a ochránce práv národů Bjornstjerne Bjornson, který již před Černovou odhaloval pseudoliberalismus uherské politiky.“⁵⁶ Tejto udalosti sa venoval i škótsky publicista Seton- Watson, ktorý sa vďaka rozhodnutiu napísať Rakúsko-Uhorské dejiny začal zaujímať o národnostné otázky, a konkrétne ho zaujal osud Slovákov. Roku 1907 vydal i knihu „The Future of Austria- Hungary“, v ktorej sa venoval utlačovateľskému dielu Maďarov. Takto sa o postavení Slovákov dozvedela i verejnosť vo svete.

---

⁵³ NL: 29. 10. 1907

⁵⁴ NL: 1. 11. 1907

⁵⁵ NL: 3. 11. 1907

⁵⁶ Stehlík, M.: Češi a Slováci, s. 84

5 MESTO MLADÁ BOLESLAV ZAČIATKOM 20. STOROČIA

Mladá Boleslav je súčasťou Středočeského kraja, leží zhruba 50 km severovýchodne od Prahy. Dnes ma okolo 44 tisíc obyvateľov a je spojená so susedným mestečkom Kosmonosy. Mladá Boleslav patrí k mestám, ktoré majú bohatú históriu a plne rozvinutý priemysel. Mesto bolo v 19. storočí a na začiatku 20. storočia dôležitým českým národným centrom.

Najstaršie historické zmienky o meste siahajú až do polovice 10. storočia, keď bolo založené za vlády Boleslava II. hradisko Nový Boleslav, ktoré pretrvalo až do roku 1262.

Mesto slúžilo ako správne centrum príľahlých oblastí.

Na území dnešného Nového mesta sa nachádzalo predhradie. Ďalšie osídlenie sa rozptyľovalo pod skalou, na ktorej sa rozkladalo samotné hradisko, v dnešnom Podolci.

V 13. storočí daroval podoleckú osadu kráľ Václav I. Jaroslavovi z Hruštic. Jaroslav patril k rodu Markvaticov, ktorí svojím pôsobením ovplyvňovali sever Pojizeří až do počiatku 14. storočia.

Pri kostole sv. Víta bol založený radový dom pre johanitov, tzv. komenda Johanitský rad. Ten sa staral o duchovnú správu a v príľahlom kostole poskytoval špitálne služby.⁵⁷

Po vymretí Přemyslovcov po meči (1306) a s nástupom Jana Luxemburského na trón došlo k významnej vlastníckej zmene v Boleslave. Hrad síce patril kráľovi, ale jeho význam po vybudovaní hradu Bezděz silne poklesol.

Sylva Městecká vo svojej knihe Zmizelé Čechy: Mladá Boleslav uvádza: „Někdy mezi roky 1318- 1334 se však hrad i zbylý majetek vlastněný králem dostal za dosud neznámých okolností do držení Michaloviců a z Mladé Boleslavy se stalo město.“⁵⁸

Michalovici patrili k odnoži Markvaticov.

---

⁵⁷ Městecká, S.: Zmizelé Čechy: Mladá Boleslav, Praha 2011, s. 6

⁵⁸ Tamtiež: s. 6

So začiatkom 15. storočia dochádza k náboženským problémom v podobe husitských bojov, ktoré ovplyvnili samozrejme i Mladú Boleslav. Roku 1421 sa pred bránami mesta objavili husitské vojská.⁵⁹ Mladá Boleslav bola pod správou Husitov počas celého obdobia trvania husitských bojov. Husitské pôsobenie v meste malo za dôsledok vypálenie minoritského kláštora a zborenie johanitských komend.

Po smrti Petra z Michalovic sa ujal vedenia mesta jeho synovec Jindřich Kruhlatý. Roku 1468 vymrel so smrťou Jindřicha Kruhlatý rod Michalovicov po meči a celé panstvo tak zdedila sestra Jindřicha Magdaléna, ktorá bola v tom čase vydatá za šľachticu, najvyššieho komorníka Jana Tovačovského z Cimburka.

Po dobu držania Mladej Boleslavy rodom Tovačovských sa mesto hospodársky a spoločensky rýchle rozvíjalo. Tovačovský vydali mestu rôzne privilégia, ktoré ho podporovali v ďalšom vývoji. Tovačovský držali opraty v meste len do roku 1513. Od tej doby spravoval mesto Kunrát Krajíř a tak od roku 1513 sa pánmi mesta stáva rod Krajířov.⁶⁰

Panovanie rodu Krajířov z Kraju sa považuje za najvýznamnejšiu etapu vo vývoji mesta a dobu jeho najväčšieho kultúrneho a hospodárskeho rozvoja.

Počas celého 16. storočia dochádzalo k zmenám nielen vo vzhľade a štruktúre mesta, ale dochádzalo i k zmenám vo správe mesta a jeho rozvoji v obchodníckom duchu. Centrom stále ostávalo Staré mesto rozložené na skalnom ostrohu, ku ktorému patrilo staré predmestie, kde neskôr začalo vznikáť i Nové mesto.

Pod skalou sa začalo obývať údolie pod názvom Podolec a na opačnej strane pri rieke Jizere sa rozkladali predmestia zvané Trávníky, Sladovny a Pták.

Drevené stavby sa začali meniť a objavovali sa kamenné obydlia, meštianske domy. Staré mesto sa vďaka svojej polohe nemalo kam rozrastať. Na konci 16. storočia bolo celé námestie i spolu s príľahlými uličkami vydláždené. Na námestí sa týčila mohutná stavba mestskej radnice s 2 vežami zdobená sgrafitami po celej dĺžke priečelia.

Severozápadnú časť Starého mesta dopĺňovalo židovské mesto. Celé Staré mesto bolo dookola obklopené hradbami.

---

⁵⁹ Městecká, S.: Zmizelé Čechy: Mladá Boleslav, s. 9

⁶⁰ Tamtiež: s. 10

V 16. storočí sa v Mladej Boleslave začala rapídne rozvíjať remeselná výroba. Pôsobili tu živnostníci rôznych remesiel, ako napríklad: kožušníci, súkenici, krajčíri, početnú skupinu tvorili remeselníci z potravinárskeho odvetvia: pekári, mlynári, mäsiari, sladovníci a mnohí ďalší.

Dejiny Mladej Boleslavy ovplyvnila veľmi podstatne Jednota bratská, ktorá vďaka náboženskej tolerancii rodu Tovačovských mohla v Mladej Boleslave pôsobiť. Ako uvádza Dušan Herčík vo svojom diele „Čtení o Mladé Boleslavi“, Jednota bratská svojou úprimnou vierou, dokonalou štruktúrou spájajúcou náboženstvo s problematikou vzdelávacou, sociálnou, kultúrnou a hospodárskou získavala stále viac prívržencov medzi obyčajným ľuďom i vrchnosťou.

Jednota bratská pôsobila v Mladej Boleslave na Karmeli, v pôvodne minoritskom kláštore, kde okolo roku 1518 založili i vlastnú tlačiareň pod vedením lekára Mikuláša Klaudiána.⁶¹

Príchod Jiřího Lobkovica na boleslavské panstvo v 16. storočí desilo väčšinu obyvateľstva. Jiří bol silným katolíkom a podporoval jezuitov. Jednota bratská, ktorá v Boleslave pôsobila, mala preto odôvodnený strach z ďalších udalostí, ktoré nastanú.

Našťastie pre Jednotu bratskú Lobkovic boleslavské panstvo zanedlho vymenil so svojím príbuzným Bohuslavom Jáchymom Hasištejnským za Chomutov.

Bohuslav Hasištejnský nepatril k najlepším hospodárom a toto jeho hospodárenie ho viedlo k tomu, že sa neustále zadlžoval a nakoniec svoj majetok musel rozpredať.

„Toho využili Mladoboleslavští a v lednu roku 1595 se za 30 000 kop českých grošů vykoupili z poddanství.“⁶² Samozrejme, že mesto nemohlo dať dohromady toľko peňazí, a preto si rozpožičali peniaze skoro po celých Čechách. Vykupením mesta sa stala Mladá Boleslav slobodným mestom. Prijatie do tretieho stavu medzi kráľovské mestá dosiahla Mladá Boleslav až 3. júla 1600, ale i týmto krokom sa mesto zase o niečo viac zadlžilo.⁶³

Mladá Boleslav, už ako mesto patriace k tretiemu stavu, sa zúčastnila na zjazde stavov v máji 1618.

---

⁶¹ Městecká, S.: Zmizelé Č.: MB, s. 18

⁶² Tamtiež: s. 16

⁶³ Tamtiež: s. 17

Po vypuknutí vojny Mladá Boleslav prispela k vyzbrojeniu krajskej pohotovosti a dokonca sa Mladoboleslavania zúčastnili i bitky na Bielej hore, roku 1621.⁶⁴ Po neúspešnej bitke a vojne proti Habsburgovcom boli stavy potrestané tvrdými sankciami. Mestu bol zabavený všetok pozemkový majetok a navyiac muselo mesto poskytnúť cisárovi Ferdinandovi II. pôžičku. Pobielohorská doba priniesla nútený prestup obyvateľstva ku katolíckej viere. Tento rekatolizačný krok Ferdinanda II. definitívne ukončil pôsobenie Jednoty bratskej v Mladej Boleslave a do mesta sa vrátili minoriti.

Bilancia po vojne bola katastrofálna. Mesto sa dostalo do ešte väčších dlhov ako tomu bolo pred vojnou. Obdobie rozmachu a rozvoja v 16. storočí tak vystriedalo v polovici 17. storočia obdobie úpadku a stagnácie. Mladú Boleslav postihla morová epidémia v roku 1680. Opäť vypukla vojna, tentokrát rakúsko- pruská a do mesta opäť zavítali kolónie vojakov. Reformy Marie Terezie a jeho syna Jozefa II. samozrejme ovplyvnili i Mladú Boleslav. Hneď po ukončení bojov došlo k reorganizácii armády a Mladá Boleslav bola zvolená za jedno z posádkových miest. Hrad bol vybraný za vhodné miesto na vybudovanie kasární a tak sa začalo s jeho prestavbou, ktorá trvala od roku 1749 až do roku 1783. Táto prestavba zmenila celkový charakter hradu. Zmizli vysoké ihlanové strechy na oboch vežiach, z dvojpodlažného paláca sa stal trojpodlažný a všetky renesančné veľké okna zmizli a nahradili ich rady menších okien. Celá stavba tak dostala strohý charakter typický pre kasáreň.

V nasledujúcich rokoch mesto zachvátili niekoľkonásobné požiare, ktoré ho opäť značne poznamenali. Roku 1761 vyhorelo celé židovské mesto, časť Starého a Nového mesta. Okrem meštianskych domov ľahol popolom i špitál, radnica a škola. Prítomnosť Židov v Mladej Boleslave je doložená od 15. storočia. V roku 1642 sa mesto neúspešne pokusilo o vypovedanie Židov z mesta. Dokonca ani nariadenie Leopolda I. z roku 1702, redukujúce počet Židov na 500 osôb, nebolo dodržiavané. V 17.- 19. storočí bolo mesto významným strediskom židovskej vzdelanosti a školstva.⁶⁵

V 19. storočí sa mesto stalo trvalým centrom vojenských posádok. Mesto sa vďaka svojej dobrej polohe v 20. rokoch 19. storočia napojilo na budovanú sieť cisárskych ciest a stalo sa tak veľmi významnou križovatkou.

---

⁶⁴ Herčík, D.: Čtení o Mladé Boleslavi, Mladá Boleslav 2010, s. 20

⁶⁵ Kuča, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2000, s. 40

V 60. rokoch 19. storočia došlo k správnym reformám. Boli zrušené kraje a vzniklo 89 politických okresov. Centrom jedného z nich sa stala Mladá Boleslav.

Od polovice 19. storočia sa začal v meste viac rozvíjať český kultúrny a spoločenský život. Vznikla celá rada nových spolkov. K najstarším patrí ochotnícky spolok „Kolár“, spevácky spolok „Boleslav“, ale i spolky ako „Mešťanská beseda“ a „Řemeslnická beseda“.⁶⁶ V 60. rokoch sa začali tlačiť i prvé české boleslavské noviny s názvom „Boleslavan“ u kníhtlačiara Josefa Zwikla. Neskôr pribudli i ďalšie noviny ako „Mladoboleslavské listy“, „Jizeran“ a „Nový Boleslavan“.

K veľkému kroku dopredu sa pohlo i školstvo. Miesto triviálnej a hlavnej školy vznikla päťtriedna obecná škola, na ktorú naväzovala meštianska škola, zriadená zvlášť pre dievčatá a zvlášť pre chlapcov.

V znamení priemyselného rozvoja sa nesie celé 19. storočie. Stavby železníc, ciest, tovární atď. Na začiatku 19. storočia tu boli založené prvé priemyselné podniky. Medzi prosperujúce textilky patrila Textilná továreň Jeremiase Singera a Karla Köchlina založená v roku 1819.

Uplatnenie parného stroja v 19. storočí ovplyvnil i priemysel v Mladej Boleslave. Roku 1830 nechali majitelia Singer a Köchlin do továrne nainštalovať parný stroj.

Továreň Singera a Köchlina odkúpil v roku 1854 podnikateľ Franz Hiller a začal v nej vyrábať vlnené látky. Továreň v roku 1881 zmenila znova majiteľa tento krát ním bol Oskar Klinger.⁶⁷

Ďalším podnikom, ktorým sa Mladá Boleslav mohla pyšniť, bola škrobáreň Wilibalda Haslera a neskôr Moritza Reisa, ktorá vznikla v roku 1861 na Podolci a tlačiareň látok založená v roku 1854 na Ptáku, ktorá hneď zanikla.

Okrem textilného priemyslu sa v Mladej Boleslave rozvíjal i chemický priemysel. V 60. rokoch vznikla Hudcova továreň vyrábajúca mydlá a sviečky. A v roku 1875 založil Sigmund Haas ďalšiu továreň na výrobu mydla. Neskôr sa táto továreň pretransformovala a na začiatku 20. storočia sa tu začali vyrábať akumulátory.

Na predmestí Pták sa v 90. rokoch darilo i továrni na výrobu vosku a sviečok, ktorú vlastnil František Sezemský.⁶⁸ V týchto miestach vyrástol v roku 1876 i liehovar Emila Lederera.

---

⁶⁶ Herčík, D.: Čtení o Mladé Boleslavy, s. 28

⁶⁷ Tamtiež: s. 194

K prosperujúcim strojnícckým fabrikám patrila i továreň na výrobu hospodárskych strojov Antonína Dobrého, ktorá si zriadila svoju filiálku i v Mladej Boleslave a to roku 1897.⁶⁹

Veľkému rozmachu v rozvoji priemyslu napomohlo i napojenie sa mesta na železničnú sieť. V roku 1864 sa Mladá Boleslav zaradila medzi zastávky na dráhe medzi Kralupami a Turnovom.⁷⁰

Prakticky všetky tieto vyššie menované továrne sa nachádzali na predmestiach Pták a Podolec a to prispelo k totálnej premene mesta. Rozvíjajúci sa priemysel priviedol do mesta viac obyvateľov. Predovšetkým Pták sa v druhej polovici 19. storočia vyprofiloval ako priemyslová zóna. Ako uvádza Městecká: „Podle poznámky jednoho dobového cestovatele, byla zde továrna vedle továrny.“⁷¹

V súvislosti s týmto priemyslovým rozvojom pribudla k mestu nová štvrť „Kolonía“. Bola určená rodinám majstrov, ktorých členovia pracovali v továrni Oskara Klingera. Tuto štvrť založil samotný majiteľ tejto továrne. Štvrť pozostávala zo šiestich poschodových domov.⁷²

Najväčšieho rozmachu sa však dočkala dovtedy mala dielňa na opravu bicyklov založená Václavom Laurinom a Václavom Klementom v roku 1895, ktorá sa počas desiatich rokov stále transformovala od výroby jazdných kolies, cez výrobu motocyklov, až k výrobe automobilov, ktoré sú známe dodnes po celom svete.⁷³ Na sklonku roku 1905 bol v Mladej Boleslave vyrobený prvý automobil.

V prvých rokoch 20. storočia prežívala Mladá Boleslav priaznivý vývoj- darilo sa jej v priemyslovom i v živnostníckom podnikaní, vyrastali tu nové školy (štátna reálka 1897- 1903, chlapčenská obecná a meštianska škola 1899-1900) a ďalšie verejné budovy, medzi ktorými dominovalo divadlo(1906- 1909) a sokolovňa (1903- 1905).⁷⁴ Stúpala počet obyvateľov, v roku 1900 mala Mladá Boleslav 13 482 obyvateľov a v roku 1910 ich počet stúpala na 16 336.⁷⁵ Mesto sa rozvíjalo až do doby, keď vypukla prvá svetová vojna.

---

⁶⁸ Městecká, S.: Zmizelé Č.: MB, s. 29

⁶⁹ Tamtiež: s. 29

⁷⁰ Herčík, D.: Čtení o MB, s. 31

⁷¹ Městecká, S.: Zmizelé Č.: MB, s. 30

⁷² Tamtiež: s. 30

⁷³ Herčík, D.: Čtení o MB, s. 35-36

⁷⁴ Kuča, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 47

⁷⁵ Kuča, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, s. 28

6 MESTO TURNOV ZAČIATKOM 20. STOROČIA

Mesto Turnov dnes patrí do okresu Semily. Nachádza sa na pomedzí Ještědsko-kozákovskom hrebeni a CHKO Český raj. Cez mesto preteká rieka Jizera a delí tak mesto na dve časti.

Zmienky o najstaršom ľudskom osídlení oblastí Turnovska siahajú podľa archeologického skúmania až do doby staršieho paleolitu.⁷⁶

Začiatkom 12. storočia skoro celá oblasť horného Pojizeří náležala mocnému rodu Markvartícov a až pred polovicou 13. st. sa územie horného Pojizeří rozdelilo na dve veľké časti. Južnú časť získal Jaroslav z Hruštice a severnú časť jeho brat Havel z Lemberka.

Okolo polovici 13. st. nechali obaja bratia na hraniciach svojich držiav postaviť nové mesto Turnov a založili v ňom kostol sv. Mikuláša. Pravdepodobne so založením mesta súvisí i začiatok založenia dominikánskeho kláštora. V písomných prameňoch je existencia mesta doložená listinou kráľa Přemysla Otakara II. z 1. mája 1272.

Dejiny mesta Turnov boli v nasledujúcom období spojené s držiteľmi hradu Valdštejn (Valdštejnovci) a Rohozec (Lemberkovci). V druhej polovici 13. st. sa k moci v rohozeckej časti dostal i rod Vartenberkov.

Prirodzeným hospodárskym centrom, ku ktorému Turnovsko v tom období smerovalo bolo kráľovské mesto Žitava.

Ako vyplýva z predchádzajúcich odstavcov pre mesto Turnov bolo v stredoveku typické dvojpanstvo.

Obyvateľstvo sa venovalo tradičným remeslám ako pekárstvo, mlynárstvo, súkenictvo atď. Dlhodobé obchodné styky so susednou katolíckou Lužicou a pôsobenie dominikánskeho kláštora ovplyvnili vývoj mesta i v ére husitstva. Roku 1425 sa Turnovom prehnali husitské vojská, ale husitská viera sa tu neujala a po bitke u Lipan roku 1434 sa katolícky kňazi začali vracat' späť do svojich kostolov.

---

⁷⁶ Babík, M., Cogan, M.: Turnovsko- Zmizelé Čechy, Praha 2007, s. 6

O podobe mesta v počiatocnom období sa dá len polemizovať. Čo sa dá s určitosťou tvrdiť je to, že v centre mesta sa nachádzalo trhovisko. Z námestia vychádzalo šesť ulíc, štyri vychádzali z rohov námestia a ďalšie dve ulice pretínali námestie pozdĺžne. Dispozície ulíc sa zachovali až dodnes.

V prvej tretine 16. storočia spravovali celý kraj dva mocenské rody- Smiřičtí a Vartenberkové.

V tomto období sa vedľa tradičných odvetví remesiel začali rozvíjať i nové odvetvia ako napríklad horníctvo, sklárstvo, brusičstvo a farbiarstvo. O rozkvetení živnosti a cechovej organizovanosti ľudu svedčia i písomné zákony a artikuly, ktoré sa dochovali.

Všetci majitelia vtedajších panstiev, Albrecht Jan Smiřický, Jáchym Ondřej Šlik či Jan Jiří z Vartenberka, sa zapojovali do stavovského povstania, ktoré vyvrcholilo bitkou na Bielej hore v roku 1620. Vzhľadom k výsledku bitky bol všetok majetok vyššie menovaných pánov skonfiškovaný. Majetok Smiřických a teda i Turnov pripadol Albrechtovi z Valdštejna. Majetky pod vládnucou rukou Valdštejna boli pomenované ako „terra felix“, čo znamená šťastná zem. I napriek tomu, že Valdštejnové majetky boli tvrdo spravované, i tak sa mohli nazývať šťastnými, pretože vďaka vysokému postaveniu Valdštejna, boli pred plienením vojsk chránené.

Počiatky turnovského kamenárstva siahajú až do 16. st.. Celkom novým odvetvím kamenárstva sa stáva v 18. st. výroba sklenej kompozície, ktorá sa dokázala rovnať i s vtedajšou benátskou produkciou.⁷⁷

V roku 1814 zomrel Karel Josef z Valdštejna a celé hruboskalské panstvo i mesto Turnov bolo predané úradníkovi Janovi Lexovi, novo menovanému rytierovi z Aahrentalu. Aahrentalom Turnov patrilo až do roku 1848.

V tejto dobe národného prebudenia na Turnovsku pôsobilo niekoľko známych českých osobností. Za zmienku určite stoja prinajmenšom dve osobnosti— P. Václav Fortunát Durych a P. Antonín Marek.

Durych bol považovaný za „najoddanejšieho vlastenca“ svojho rodného mesta Turnova. Napísal dielo o dejinách slovanskej kultúry „Bibliotheca Slavica“.

---

⁷⁷Babík, M., Cogan, M.: Turnovsko- Zmizelé Čechy, s. 12

Antonín Marek bol hlavným predstaviteľom obrodeneckého života na Turnovsku. Vytvoril v roku 1820 program miestnych kultúrnych aktivít pod názvom: „Provolání k pánům vlastencům města Turnova“.⁷⁸ Tiež prispel k vzniku a formovaniu turnovského ochotníckeho divadla a na Marekov podnet bola založená čitateľská beseda, ktorá sa stala základom druhej najstaršej dedinskej knižnice v Čechách, ktorá dodnes nesie Marekove meno.

Rok 1850 bol pre Turnov významným rokom, pretože vošla v platnosť reorganizácia štátnej správy, vďaka ktorej končí vrchnostenský správny systém a oblasť Turnovska sa stala samostatným súdnym a politickým okresom. Turnov sa stal zároveň okresným mestom. V prvých voľbách v roku 1850 sa stal prvým starostom mesta JUDr. Antonín Šlechta.

Rozmach ekonomiky v 19. st. poznamenal i Turnov. Tradičné kamenárstvo dovtedy praktikované v malých manufaktúrach sa sťahovalo do tovární. Vznikla napríklad továreň Františka Šlechty na spracovanie drahokamov, syntetických kameňov a imitácií. V závode Františka Durycha sa brúsili predovšetkým kamene. Firma Herman a Palma sa orientovala na granáty a iné drahé kovy, a k významným závodom patrila i firma Viléma Peciny na výrobu odznakov a bižutérie. Turnov sa začal profilovať ako kamenárske stredisko a v roku 1884 tu bola založená i odborná škola pre brúsenie a rytie drahokamov, zlatníctvo a klenotníctvo.⁷⁹

Taktiež veľmi významným odvetvím bolo brusičstvo. Turnovskí obchodníci sa orientovali i na zahraničnú produkciu. Najvýznamnejším obchodníkom bol František Marek, ktorý sa usadil v Petrohrade, kde vyjednával zákazky pre turnovských brusičov.

Okrem kamenárstva sa v Turnove darilo i ďalším odvetviam priemyslu.

Textilná výroba sa postupne presunula do manufaktúr a zaoberala sa hlavne výrobou jemnej bavlnenej tkaniny, jej farbením a potlačou.⁸⁰

V Turnove sa rozvíjali i ďalšie odvetvia výroby ako napríklad továreň na výrobu motúzov a lanových výrobkov Fort Boháček a spol.

Na Turnovsku bol zastúpený i potravinársky priemysel. Bolo tu niekoľko pivovarov, mlynov, pekární.

---

⁷⁸ Babík, M., Cogan, M.: Turnovsko- Zmizelé Čechy, s. 12

⁷⁹ Tamtiež, s. 14

⁸⁰ Babík, M., Cogan, M.: Turnovsko, s. 13

V Turnove sa tiež vyrábali piana a pianína. Bola tu továreň na nábytok, dve tehlárne, parná píla a dve tlačiarne.

Súťaživosť medzi českou a nemeckou menšinou je možné sledovať na procese zakladania spolkov. Táto súťaživosť, ktorá medzi nimi bola, však pre mesto bola pozitívom. Vďaka tejto súťaživosti stúpali na výkonnosti kultúrne, športové a iné aktivity. Turnov bol centrom kultúrneho a spoločenského života. Už v roku 1862 bol ustanovený miestny odbor „Sokol“, v roku 1881 vznikol „Okrášľujúci spolok“ a o jedenásť rokov neskôr spolok „Klub českých turistov“. Divadelní ochotníci si dokonca za podpory mesta dokázali v rokoch 1872- 1874 sami postaviť divadelnú budovu.

V sociálnej sfére tu pôsobil dobročinný spolok „Šlechtův stůl pravdy“, ktorý zasvätil svoju činnosť na pomoc najchudšiemu obyvateľstvu. Do roku 1900 bolo zaznamenané evidenciou celkom 41 spolkov s pôsobnosťou v Turnove.⁸¹

Roku 1900 malo mesto 6 212 obyvateľov a o 10 rokov neskôr roku 1910 ich počet stúpol na 6 840.⁸²

Veľmi dôležitým rokom vo vývoji mesta bol rok 1886, kedy bolo založené mestské múzeum za podpory významného maliara Jana Prouška. Miestne regionálne noviny Listy pojizerské boli založené vďaka aktivite Václava Kundrnáče.⁸³

Založenie novín a múzea prispelo k poznaniu dejín Turnovska. Múzeum pod vedením turnovského rodáka Josefa Vítězslava Šimáka dosahovalo vysokej úrovne. Okrem Šimáka je s Turnovom spájané i ďalšie významné meno historika Josefa Pekaře, ktorý sa narodil v neďalekom Malom Rohozci.

Jan Proušek tiež dokumentoval ľudovú architektúru a pripravil účasť regiónu na Národopisnej výstave československej v Prahe 1895. Zorganizoval tiež výtvarné výstavy a nadšene propagoval Český ráj.⁸⁴

Turnov prežíval na prelome 19. a 20. st. zlatú dobu. Klasicistické domy boli prestavované, okolo ciest za mestom boli vysadzované aleje stromov, bol vystavaný hudobný pavilón, kde viedla príjemná promenáda. Dole na brehu rieky bola požičovňa lodí a plaváreň spoločná pre

---

⁸¹ Babík, M., Cogan, M.: Turnovsko, s. 15

⁸² Kuča K.: Města a městečka v Čechách, s. 742

⁸³ Tamtiež, s. 16

⁸⁴ Cogan, M., Jakoubě, B.: Turnov- Český ráj, Turnov 2001, s. 42

pánov i dámy. V noci na uliciach sa svietilo Edisonovými žiarovkami, rástla i sieť okresných ciest do okolných dedín. Významnou udalosťou pre mesto bolo zriadenie kina roku 1911 v záhrade hotelu Petrohrad. Veľkým zážitkom bolo pre obyvateľstvo núdzové pristánie vzducholode v roku 1912 a v tom istom roku mohlo obyvateľstvo pozorovať ukážkový let aviatika Evžena Čiháka nad dalměřickým cvičiskom.⁸⁵

Pre začiatok 20. storočia v Turnove je typická modernizácia nielen v priemysle a v hospodárstve, ale i v architektúre mesta. Mesto menilo podobu svojich tradičných domov, budov. Tiež vznikali nové remeslá, spolky a celkovo kultúrny život Turnova napredoval až do obdobia prvej svetovej vojny, keď sa tento postupný rozvoj na nejakú dobu spomalil.

---

⁸⁵Cogan, M., Jakoubě, B.: Turnov- Český ráj, s. 46

7 CHARAKTERISTIKA SKÚMANÝCH NOVÍN

Vo všetkých novinách, ktoré som skúmala, je na titulnej strane vždy rozoberaná nejaká aktuálna téma, problém, zaujímavosť a hneď pod úvodným článkom sa vo všetkých novinách nachádza rubrika Feuilleton. **Vo Feuilletone** sa čitateľ mohol dozvedieť niečo viac o prírodných krásach, alebo si mohol prečítať ukážku z nejakého literárneho diela, aforizmy, prírodovedné a vlastivedné príspevky .

Na druhej strane novín sa už rubriky rôznia. V niektorých prípadoch isté rubriky úplne chýbajú a sú nahradené inými, alebo sú obsahovo identické, ale majú iný názov.

V Hlasoch a Listoch pojizerských sa nachádza i rubrika **Zprávy z Turnova**, ktorá má za účel informovať čitateľa o každodennostiach. Môžeme tam nájsť informácie o dobročinných daroch, o konaní sa plesov, tiež i informácie zo schôdzí mestského zastupiteľstva. Táto rubrika zahŕňa všetko to, čo potreboval občan vedieť o dianí v meste.

Túto rubriku nachádzame pod názvom **Zprávy z Mladej Boleslavi** i v Mladoboleslavských listoch, kde však má sekundárnu funkciu. Hlavnú, primárnu funkciu v Mladoboleslavských listoch samozrejme zohráva rubrika **Místní zprávy**, kde sú podávané správy z Mladej Boleslavy. Čo sa týka okolitých miest a dedín, informácie a správy o nich, nám podávajú rubriky ako: **Zprávy z Mnichova Hradiště**, **Zprávy z Turnova a okolí**, **Zprávy z Českého Dubu a okolí** a rubrika **Zprávy ze Sobotky a okolí**.

Túto funciu plní v Hlasoch a Listoch pojizerských rubrika **Zprávy z okresu a okolí**. I sem patria správy z okolných miest a obcí, zo Semil, z Mnichového Hradišta, z Českého Dubu, z Jablonce, z Rovenska, ze Soběslavic. Jizeran sa tejto oblasti správ venuje vo svojom stĺpčeku **Zprávy z kraje**.

Dôležitú rolu v Mladoboleslavských listoch a v Jizerane zohráva rubrika **Zprávy politické** alebo ako uvádza Jizeran **Politické zprávy**. V tejto rubrike sa zoskupujú najdôležitejšie politické správy nielen z českej, uhorskej a rakúskej časti ríše, ale patria sem i správy zo zahraničia.

Rubrika **Různe zprávy** sa venuje rôznym zaujímavostiam. Hlasy pojizerské, napríklad dňa 22. 6. 1906 uverejnili v tejto rubrike články: „Dobré chutnání milovníkům piva v lahvích“; „Zvýšené poplatky cejchovní“; „Používáte též sladovou kávu?“⁸⁶ Na rozdiel od Mladoboleslavských listov, ktoré túto rubriku nemajú, Jizeran tejto rubrike venuje veľkú mieru pozornosti. Dňa 9. 5. 1908 uverejnil Jizeran v tejto rubrike zmes zaujímavých článkov ako napríklad: „Farář Hlinka“, „Zpěvácky sbor Boleslav“, „Velká protestní schůze“, „Otevření tuberkulózního isolačního pavilonu ve zdejší okresní nemocnici“ atď.⁸⁷

V Hlasoch pojizerských sa nachádza zvláštna rubrika **Věstník sokolský**. V tejto rubrike boli zverejňované zápisy zo schôdzí spolku. Napríklad Hlasy pojizerské dňa 24. 8. 1908 uverejnili informácie zo schôdze pod tiulkom „Sokolská župa Ještedská“ a „Z Jablonce nad Nisou“.⁸⁸

Rubrika **Dopisy** uverejňovala vybrané listy, ktoré redakcii zasielali čitatelia. Boli to dopisy, ktoré informovali o dianí v jednotlivých obciach a mestách. Hlasy pojizerské napríklad z dňa 22. 6. 1906 uverejnili listy z Jablonecka, z Rovenska, ze Soběslavic a zo Semil. Táto rubrika je rovnaká vo všetkých štyroch novinách.

Rubrika **Listárna redakce** dáva možnosť čitateľom vyjadriť sa k uverejňovaným článkom a vôbec k fungovaniu redakcie a vedeniu novín. Sem smerujú pochvalné listy, ale i sťažnosti a návrhy s novými nápadmi na články. Listárna redakcie samozrejme nechýba ani v jedných novinách.

Ze soudní síně je rubrika, ktorá referovala o súdnych pojednávaniach v jednotlivých mestách. Táto rubrika sa objavuje vo všetkých štyroch periodikách.

Literatura je rubrikou, ktorá funguje ako informačná časť novín, informuje ľudí o literárnych novinkách a dielach, ktoré boli vydané. V Mladoboleslavských listoch je táto rubrika nazvaná **Literární novinky**. Inokedy je nazývaná ako **Literatura a umění**, ale obsahovo sú tieto rubriky totožné. Rozdiel je len v článkoch, ktoré sa tam objavujú. Ak sa jedná o články venujúce sa len literatúre a literárnym novinkám, rubrika nesie názov Literární novinky, ale ak sa tak objavia i články z iného súdka umenia, rubrika pozmení svoj názov, prispôsobí sa.

Jizeran má na rozdiel od Mladoboleslavských listov, Hlasov a Listov pojizerských ešte jednu rubriku venujúcu sa Literatúre. Konkrétne sa jedná o rubriku pod názvom **Literatura**

---

⁸⁶ Hlasy pojizerské: 22.6. 1906

⁸⁷ Jizeran: 9. 5. 1908

⁸⁸ HP: 24. 8. 1908

z nakladatelství Vilímka. V tejto rubrike sú uverejňované všetky knižné novinky, ktoré toto nakladateľstvo vydalo. Majiteľom tohto pražského nakladateľstva bol Josef Richard Vilímek ml. Jeho otec Josef Richard Vilímek st. v roku 1884 položil základy budúceho veľkého nakladateľstva, ktoré neskôr jeho syn vyššie menovaný J. R. Vilímek ml. plne rozvinul.⁸⁹ Vilímek ml. vydával predovšetkým preloženú a pôvodnú beletriu, literatúru pre deti a mládež, mapy, sprievodcov, cestovné poriadky, cestopisy i literatúru populárne- náučnú. Prečo Jizeran uverejňoval práve novinky z tohto vydavateľstva, nie je známe.

Podobnú rubriku, venujúcu sa umeniu a kultúre má i Jizeran s názvom **Umění a hudba**. Nájďme tam články ako: „Sdružení výtvarných umělců moravských“, „Intimní jeviště Národního divadla“.⁹⁰

Ďalšou zaujímavou rubrikou je rubrika pod názvom **Zdravotnictví**. Výtlačok Hlasy pojizerské z 22. 6. 1906 uverejnil článok „Domáci prostředky proti rýmě“, kde sa čitateľ môže dozvedieť zaujímavé domáce recepty v boji proti nádche.⁹¹ Podobnú rubriku pod názvom **Lékařská hlídka** uverejňujú i Mladoboleslavské listy a Jizeran pod názvom **Zdravotnické rozhledy**.

Rubrika **Obchodní věstník** nás informuje o novinkách v oblasti obchodu, živnostníctva a remesla. V tejto časti periodika sa čitateľ má možnosť oboznámiť s novinkami, ale tiež sa tu dozvedá, aké podvody okolo dovezeného tovaru existujú. Napríklad noviny Jizeran z roku 1906 uverejnili článok o uhorských krúpach, ktoré nezodpovedajú svojou kvalitou cene.⁹² V Mladoboleslavských listoch, Hlasoch a Listoch pojizerských je táto rubrika pomenovaná **Tržní zprávy**.

Jizeran sa na svojich stránkach venuje i hospodárskej oblasti v rubrike **Hospodář**. V tejto rubrike uverejňoval články ako napríklad: „O našem živote hospodářském“, „Sázení ovocných stromků a jejich ošetřování“, „Zakládání hlohových plotů“.⁹³ Tú istú rubriku majú i Hlasy a Listy pojizerské.

K podobným správam o trhu a obchode je možné priradiť i rubriku Mladoboleslavských listov **Věstník živostenský**, ktorý poskytuje čitateľom, živnostníkom najnovšie informácie z ich oboru. Věstník živostenský podáva správy o všetkých školeniach, kurzoch pre

---

⁸⁹ *Historie nakladatelství Josef R. Vilímek – nakladatel knih Karla Klostermanna*[online]. [vid. 12. 5. 2010]. Dostupné z: <http://www.kklostermann.eu/>

⁹⁰ J.: 2. 10. 1907

⁹¹ HP: 22. 6. 1906

⁹² J: 24. 3. 1906

⁹³ J: 23. 3. 1901

robotníkov a živnostníkov. Obsahovo identickú rubriku má i Jizeran pod názvom **Živostenský obzor**.

Podobnou problematikou vývozu a dovozu, teda problematikou obchodu sa zaoberá i rubrika Mladoboleslavských listov pod názvom **Národní hospodář**, ktorou disponuje i Jizeran.

Rubrika **Turistika** informuje o rôznych výletoch. Zo správ nie je zrejmé, kto tieto výlety organizoval. Vo väčšine článkov šlo o príspevky čitateľov, ktorí sa chceli podeliť o svoje zážitky s ostatnými. Takýto článok napríklad ponúka Jizeran z 14. 6. 1902 pod názvom „Výlet na Slovensko a do Buda- Pešti“.⁹⁴ Túto rubriku ponúkajú i Mladoboleslavské listy aj obe turnovské noviny.

Noviny sa tiež venujú kultúre a umeniu v rubrikách **Naše městské divadlo**. Táto časť novín poskytuje prehľad o tom, čo jednotlivé divadlá pripravujú, alebo informujú o už odohraných dielach, o ich úspechu či neúspechu. Mladoboleslavské listy sa tiež venujú na svojich stránkach kultúre, len pomenovávajú túto rubriku **Kulturní věstník**.

K zaujímavým rubrikám Mladoboleslavských listov patria i rubriky **Věstník školský a hasičský**. Jizeran a obe turnovské noviny túto rubriku o školstve nazývajú **Rozhledy školské**. Tieto rubriky nevychádzali v novinách pravidelne. Objavujú sa iba vtedy ak sa k redakcii novín dostali nejaké nové zaujímavé informácie. Napríklad Jizeran zverejnil dňa 8. 7. 1909 zaujímavý článok v rubrike Rozhledy školské pod názvom „Celibát učitelek“, a ďalšie články ako „Z městského dívčího lycea v Hradci Králové“.⁹⁵

Mladoboleslavské listy sa venujú nielen kultúre obchodu a politike, ale na rozdiel od Hlasov a Listov pojizerských tu nachádzame i stĺpček **Sportovní věstník**, ktorý sa venuje športu. Môžeme si tu prečítať výsledky zo zápasov futbalových, ale i hokejových, ponúka informácie i z atletiky a z rôznych športových hier.

Posledné stránky vo všetkých novinách patria **inzercii, reklamným plochám** a krátkym stĺpčekom pod názvami **Seznam oddaných, narozených, zemřelých**.

Noviny sú živým orgánom, ktorý reaguje, mení sa podľa potrieb čitateľov. Tento fakt potvrdzujú i zmeny v rubrikách v Jizerane i v Mladoboleslavských listoch, ku ktorým došlo

---

⁹⁴J: 14. 6. 1902

⁹⁵J: 8.7 1909

v roku 1913. Napríklad Mladoboleslavské listy reagovali na napnuté a konfliktné udalosti na Balkáne. A tak v roku 1913 pribudla k rubrikám tohto periodika nová rubrika pod názvom **Válka na Balkáně**, ktorá referovala a prinášala nové informácie o bojoch v tejto časti Európy.

Noviny Jizeran v tomto roku nielenže začali vychádzať s trošku pozmenenou úpravou písma, ale čitateľ bol obohatený i o fotografie k niektorým článkom, čo v predchádzajúcich rokoch bolo veľmi zriedkavým javom. Zmeny v novinách možno prisúdiť zmene vydavateľa, ako som už zmieňovala vyššie, od roku 1913 sa stáva vydavateľom novín strana slobodomyselná. Pribudli i nové rubriky ako: **Malí národové a ženy**; **Severočeská elektrárna 1913** a rubrika **Hlídky literární**.

Čo sa týka uvádzania autorov článkov, je typické pre všetky 4 noviny, že väčšina článkov nie je podpísaná autorom. Ale občas sa nájdu i články, ktoré uvádzajú iniciály či dokonca celé meno autora článku.

8 ANALÝZA NOVÍN

Cieľom môjho skúmania bol pohľad českej spoločnosti na vývoj na Slovensku a česko-slovenské vzťahy v období pred druhou svetovou vojnou, v rokoch 1900- 1914, prostredníctvom českej regionálnej tlače. Pre môj výzkum boli vybrané štyri noviny z významných českých spoločensko- kultúrnych centier Čiech, z Mladej Boleslavy (Jizeran, Mladoboleslavské listy) a z Turnova (Hlasy pojizerské, Listy pojizerské).

Po preskúmaní všetkých štyroch novín v období 1900- 1914 som došla ku konečnému počtu 484 článkov. Z toho bolo vydaných 245 článkov v Mladoboleslavských listoch, 174 článkov v Jizerane, 33 článkov v Hlasoch pojizerských a 32 článkov v Listoch pojizerských. Pri týchto číslach je dôležité podotknúť, že všetky noviny neboli častotou vydávania a rozsahom obsahu rovnaké.

Mladoboleslavské listy vychádzali každú stredu a sobotu rovnako ako noviny Jizeran. Čo do obsahu boli noviny Jizeran a Mladoboleslavské listy rozsiahlejšie (asi 15 stran) než turnovské noviny (10- 12 stran).

Listy pojizerské vychádzali každú 1., 3., 5. nedeľu v mesiaci a Hlasy pojizerské vychádzali každú 2. a 4. nedeľu v mesiaci.

Tiež je dôležité poznamenať fakt, že Mladoboleslavské listy podávali čo do rozľahu viac správ z celej rakúsko- uhorskej ríše, pričom Jizeran sa zameriaval viac na oblasť Mladoboleslavska. Podobne ako Jizeran i turnovské noviny sa zameriavajú viac na svoj okres než na ríšske správy.

Detailný rozpis počtu článkov k jednotlivým novinám v jednotlivých rokoch uvádzam v prílohe v tabuľke č. 2.

Správy objavujúce sa v novinách, je možné charakterizovať podľa tém, ktorých sa týkajú a podľa nich som ich usporiadala. Vytvorila som si deväť oblastí: Politické udalosti, Náboženstvo, Česko- slovenské vzťahy, Perzekúcia Slovákov, Školstvo, Literatúra a publicistika, Česko- uhorské obchodné styky, Cesty a putovanie po Slovensku a Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok.

Mladoboleslavské listy uverejňovali najviac článkov z oblastí: Politické udalosti, Perzekúcia Slovákov a Cesty a putovanie po Slovensku.

Články v Jizerane boli najviac zastúpené v oblasti: Perzekúcia Slovákov, Politické udalosti a Náboženstvo.

Rovnako ako v mladoboleslavských novinách i v Hlasoch a Listoch pojizerských najviac článkov som našla v oblasti Politické udalosti. Ďalšími frekventovanými oblasťami v Listoch pojizerských boli oblasti Česko- uhorské obchody a Perzekúcia Slovákov. Podobne ako v Listoch tak i v Hlasoch pojizerských bola téma Česko- slovenské obchody najviac zastúpená spolu s oblasťou Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok. Viz prílohy v tabuľke č. 1.

8.1 POLITICKÉ UDALOSTI

Keďže situácia Slovákov a ďalších nemaďarských národov v Uhorsku po Rakúsko-Uhorskom vyrovnaní nebola najľahšia, preto sa najviac článkov zaoberá politikou.

Vďaka problémom v zahraničnej politike v habsburskej monarchii boli ovplyvňované i vnútorné pomery v rakúskej ríši. Po prehre v Taliansku a veľkej územnej strate sa postavilo ako súper o vedúce postavenie medzi nemeckými štátmi Prusko. Toto nepriateľstvo oboch štátov vyvrcholilo v rakúsko-pruskej vojne roku 1866, keď Rakúsko bolo porazené Pruskom. Prusko tak dokončilo proces zjednocovania Nemecka a vyhlásilo roku 1871 Nemecké cisárstvo a Rakúsko prestalo hrať akúkoľvek rolu v nemeckých záležitostiach.

Prehra v roku 1866 vyvolala v monarchii vážnu vnútornú krízu. V tejto situácii sa Viedeň rozhodla tlaku Maďarov o vyrovnanie ustúpiť. Toto Rakúsko-Uhorské vyrovnanie rozdelilo ríšu na dve samostatné časti: na Uhorsko-Zalitavsko a Rakúsko-Predlitavsko. Úradný názov štátu sa zmenil na Rakúsko-Uhorsko. Obe časti mali spoločného panovníka a tri spoločné ministerstvá: ministerstvo zahraničných vecí, vojny a financií. Všetky ostatné záležitosti si riadila každá časť ríše samostatne.

Najviac informácií čo do počtu, ako som už zmieňovala v úvode tejto podkapitoly som zaznamenala v oblasti politickej. Roku 1867 došlo k vyrovnaniu a z monarchie sa stal dualistický štát. V tomto novom usporiadaní ríše bolo prejednávané hospodárske vyrovnanie. Najviac správ k politickej téme na začiatku 20. storočia tvoria správy o rakúsko-uhorskom hospodárskom vyrovnaní. Najviac zmienok obsahujú Mladoboleslavské listy, ktoré o ňom podávali správy skoro každodenne. Od roku 1900 do roku 1903 sa na stránkach listu objavujú správy o tom, ako jedna či druhá strana nechcú pristúpiť na rôzne požiadavky, až sa nakoniec objavuje správa po nekonečných dohodách v článku z 14. 1. 1903, kde autor podáva správu o konečnom podpísaní oboch strán: „Jednání o rakousko-uherském hospodářském vyrovnaní je tím úspěšně dokončeno.“⁹⁶

Medzi správami sa nachádzajú i také, ktoré priamo kritizujú toto vyrovnanie, ktoré poukazujú na neprospech pre druhú, teda viac menej rakúsku časť ríše. Článok z 11. 2. 1903 pod názvom Rakúsko-Uhorské vyrovnanie prináša názor českého publicistu, na toto podľa neho nevyrovnané hospodárske vyrovnanie medzi oboma časťami ríše: „Pro Předlitavsko znamená

---

⁹⁶ Mladoboleslavské listy: 14. 1. 1903

citelné hospodárské poškodení. Doposud vysávali Maďari tuto část říše pověstou kvótou na placení společných záležitostí a nyní nás budou vysávat tímto vyrovnáním. Ve všech vládních listech bylo radování, že se konečně povedlo ministrům Szellovi a Koerberovi, odklidit překážky a došlo tedy k podpisu. Dohoda se ale docílila ve prospěch Uher, veřejnost ví, jak my Předlitavci na toto vyrovnání doplatíme.⁹⁷

Ďalšou vecou v politickej sfére, ktorá sa na stránkach Mladoboleslavských listoch dlho riešila a zaplňovala rubriku Politické zprávy, bol Branný zákon. Tieto správy sa začali v listoch objavovať od 11. 3. 1903. Ako som už uviedla vyššie, Rakúsko-Uhorsko sa pri vyrovnaní dohodlo na spoločnom panovníkovi a spoločných troch ministerstvách. Jedno z nich bolo ministerstvo vojny. Sústavným sporom medzi Rakúskom a Maďarskom bol spor o veliaci jazyk v armáde. Maďari sa zasadzovali o presadenie maďarštiny vo väčšej miere. Túto požiadavku podporilo i obyvateľstvo Uhorska a správy z apríla 1903 píšú o deputáciách, demonštráciách a dokonca sa objavujú i zmienky o uhorskej colnej samostatnosti. „I nadále trvá hnutí proti branné předloze a mluví se i o samostatnosti celné v Uhersku, což by znamenalo úplné oddělení se Zalitavska od říše, jen kvůli odbytišti se zdržují Maďari s Předlitavskem v říši.“⁹⁸ I takéto názory sa objavujú v českej spoločnosti.

Správy o brannom zákone a požiadavka maďarského jazyka v plukoch pokračujú i v nasledujúcich mesiacoch.

Zaujímavé sú články zo septembra 1903. V článku pod názvom „Bouře v Uhrách“ sa píše o úplnom odmietnutí maďarských požiadaviek cisárom: „Císař se nechal slyšet, že nikdy nepřipustí, aby se cokoliv v armádě změnilo. Maďarští politici jsou přesvědčeni, že armáda nepatří jen císaři, ale celému národu. Jistý poslanec pravil, že je smutné, že je armáda soukromým vlastnictvem císaře, jiný zase tvrdil, že je rozkaz císaře nezákonný.“⁹⁹

To, že Maďari sa svojich požiadaviek nikdy ľahko nevzdali, potvrdzuje i krátky článok uvedený v Mladoboleslavských listoch, kde je podaná správa o liste ministerského predsedu Károla Khuen-Héderváryho: „Khuen- Héderváry napsal dopis, ve kterém že je ochoten přistoupit na jakékoli změny, ale v řeči ústupek udělat nemůže.“¹⁰⁰ Na túto ponuku, ako informujú ďalej noviny, v tejto problematike bol ochotný pristúpiť i samotný cisár, ale maďarský poslanci s tým nesúhlasili: „císař slíbil jazykové koncese a K.- Héderváry novo

---

⁹⁷ ML: 11. 2. 1903

⁹⁸ ML: 4. 4. 1903

⁹⁹ ML: 23.9.1903

¹⁰⁰ ML: 26.9. 1903

jmenovaný předseda ministerský měl s Maďary o této věci vyjednávat. K uklidnění nedošlo, vůdce strany neodvislosti Kossuth vydal prohlášení, že Maďaři od svých požadavků neupustí. Tak se K.- H. musel vzdát úkolu sestavit vládu, protože tímto krokem postavil proti sobě celý parlament.“¹⁰¹ V nadcházejícím měsíci sa situácia v Uhorsku trochu uklidnila. Mladoboleslavské listy o tom podávají správu: „Krise mezi korunou a Uherskem skončila. Poslanec István Tisza byl pověřen, aby vytvořil novou vládu. Vyjednávání s císařem vedl bývalý předseda K.-Héderváry. Podmínky vyjednávání doposud nejsou známe, ale patrně jsou příznivé pro Maďary.“¹⁰²

Ďalšie správy o vývoji tohto sporu, o brannom zákone a o používaní maďarského jazyka v armáde, už v Mladoboleslavských listoch nie sú. Táto téma sa už na stránkach novín viac neobjavuje.

Z roku 1904 v politickej oblasti som našla v Mladoboleslavských listoch len 1 správu na rozdiel od roku 1903, kde sa skoro každý deň mohol český čitateľ dočítať, čo sa deje v Uhorsku na politickej scéne. Mladoboleslavské listy tu informujú o zatvorení uhorského snemu od 1. 4. 1905 po audiencii Tisza u cisára.¹⁰³

V januári roku 1905 podávajú Mladoboleslavské listy čitateľovi správu o príprave uhorských volieb: „Jsou stanoveny a nezapomíná se ani na nebezpečnost, a proto je zabezpečená i vojenská asistence.“ Listy ďalej podávajú v tomto článku i správu o kandidovaní Slovákov vo voľbách: „ Postavení nemaďarských národů, zejména Slováků, je takové, že nemá kdo kandidovat. Po volební kampani jsou všichni odsouzeni“.¹⁰⁴

Noviny informujú i o konfliktoch na rôznych územiach Rakúsko- Uhorska. Listy z dňa 21. 1. 1905 napríklad informujú o konflikte na území dnešného Chorvatska: „výsledky voleb: mnoho zraněných i mrtvých...“¹⁰⁵ a dňa 25. 1. 1905 informujú o nezhodách v Turopolí (pri Záhrebe v dnešnom Chorvatsku), kde obyvateľstvo napadlo farára, ktorý sa vraj nechal podplatiť v novinách nemenovanou politickou stranou, čo nahnevalo obyvateľov dedinky. Ako noviny informovali, došlo tak i k zásahu armády, ktorá do davu ľudí strieľala.¹⁰⁶ V ďalších dňoch už sa správy o tomto prípade neobjavujú.

---

¹⁰¹ ML: 30.9. 1903

¹⁰² ML: 28. 10. 1903

¹⁰³ ML: 31. 12. 1904

¹⁰⁴ ML: 18. 1. 1905

¹⁰⁵ ML: 21. 1. 1905

¹⁰⁶ ML: 25. 1. 1905

Voľby v roku 1905 ukončili dlhoročnú hegemoniu maďarských liberálov. Zvítazila opozícia vedená Stranou nezávislosti, čo spôsobilo vládnu krízu v Uhorsku. Nakrátko vládla úradnícka vláda a v máji 1906 sa mali konať nové voľby.

Mladoboleslavské listy informujú i o priebehu volieb z roku 1906 slovami: „Národnostní poslanci poukazují různými důkazy na znásilňování při volbách a také poukazují na četné volební zlořády. Poslanci Skyčák, Pap, Jehlička a Juriga dokazují jednotlivými případy, že jejich imunita byla porušena. Toto vystoupení poslanců bylo přerušeno výkřiky maďarských poslanců. Poslanec Rakovszký, ze strany lidové, poslancům na to odpověděl, že nemají agitovat proti uherské řeči a neštvát proti sobě národ uherský, když se chtějí utíkat pod ochranu vrchnosti.“¹⁰⁷ Tento úryvok z článku pod názvom Uhry, poukazuje čitateľovi na Maďarov, v ich zámere zamedziť nemaďarským národom dostať sa do snemu. V článku sa popisuje i vystúpenie rumunského poslanca Vajdu, ktorý otvorene na schôdzi snemu poukazoval na nespravodlivosť volieb: „Voliči byly terorizování, četnictvo a správní úřady sáhli k násilí, aby zastrašili voliče a byla znova prolita nevinná krev.“¹⁰⁸ I navzdory korupcii, podvodom a násiliu získali Slováci vo voľbách sedem poslancov, čo bolo najviac za celú dobu existencie uhorského snemu.

I z týchto jednotlivých úryvkov, „dôkazov“ o politike Maďarov v Uhorsku je zrejmá solidarita českého obyvateľstva s nemaďarskými národmi v Uhrách. I keď nie v každom z úryvkov sú priamo popisovaní Slováci, ale vo všeobecnosti i takéto správy na stránkach novín poukazujú a pomáhajú čitateľovi urobiť si obrázok o živote v tejto zálitavskej časti ríše.

Dušan Kováč situáciu Slovákov po rakúsko-uhorskom vyrovnaní popísal vo svojom diele Slovenské dejiny takto: „Od uherskej vlády a snemu, ktoré boli v maďarských rukou, Slováci splnení svojich národných požiadavkú očakávať nemohli. Politický systém v Uhrách dovoľoval maďarskej vláde a stoličným úradníkum uskutočňovať bezohľadnú maďarizáciu a nebrať pri tom ohľad na mínění obyvateľ. Idea jednotného uherského politického národa sa stala oficiálnou štátnou ideológiou, ktorá sa chápala etnicky.“¹⁰⁹ Podľa týchto slov nemal byť národ uhorským, ale maďarským. Najrýchlejším prostriedkom k uskutočneniu tejto myšlienky sa považovalo odnárodňovanie nemaďarských národov.

---

¹⁰⁷ ML: 2. 6. 1906

¹⁰⁸ ML: 2.6. 1906

¹⁰⁹ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 135

Jizeran podáva českému obyvateľstvu taktiež politické správy z Uhorska, ale v porovnaní s Mladoboleslavským listom v oveľa v menšom množstve. Jizeran neinformuje obyvateľstvo tak detailne ako Mladoboleslavské listy. Ale i napriek tomu informuje o základných politických udalostiach, ktoré sa tam stali. Môžeme tam nájsť články o presadzovaní vojenských požiadaviek, napríklad i informácie o samotnom hospodárskom vyrovnaní, o jazykových požiadavkách v armáde, alebo články o situácii v uhorskom sneme či správy o priebehu volieb.

To, aký bol vzťah medzi Rakúskom a Uhorskom vystihuje krátke heslo v článku „Jak mluví císař rakouský a Uhersko“: „ Císař praví: my dáme, co chceš a Uhersko praví: My dáme, co chceme.“¹¹⁰ Myslím si, že týmito slovami autor článku v Jizerane vystihol rozdielnosť politiky oboch častí monarchie.

Mladoboleslavské noviny podávajú všeobecné informácie o celej ríši, nezameriavajú sa len na správy z Mladej Boleslavi a okolia. Naopak, Jizeran sústreďuje viac svoju pozornosť regionálnym správam. Mladoboleslavské listy sa venujú takisto regionálnym správam, ale v každom výtlačku novín sa objavuje rubrika, ktorá podáva informácie z ríše a zo zalitavskej časti monarchie.

Čo sa týka regionálnej tlače z Turnova, Hlasy pojizerské podobne ako Jizeran sa viac sústreďujú na regionálne spravodajstvo než na ríšske. Väčšinou ak sa tam pojednáva o ríšskych správach, ktoré súvisia s českou politikou a problematikou.

Listy pojizerské podobne ako Jizeran venujú väčšiu pozornosť regiónu, ale občasne informujú o najzákladnejších novinkách i zo zalitavskej časti monarchie.

---

¹¹⁰ ML: 28. 5. 1904

8.2 NÁBOŽENSTVO

V tejto oblasti sa v rokoch 1900- 1914 väčšinou objavujú články o spore medzi spišským biskupom Párvym a kňazom A. Hlinkom. Správy o Hlinkovom vlastnom náboženskom živote noviny neposkytujú. Zaujímavosťou je i to, že česká spoločnosť, ktorá na začiatku 20. storočia v otázkach viery bola sekularizovanejšia než slovenská spoločnosť, sa vôbec na stránkach novín nepodivuje nad silnou úlohou kňazov na Slovensku.

Mladoboleslavské listy sa téme Náboženstvo vôbec nevenujú. Najviac zmienok som našla v Jizerane, ktorý krátkymi správami informuje čitateľov o priebehu sporu medzi slovenským kňazom Andrejom Hlinkom a spišským biskupom Alexandrom Párvym. Tento spor som charakterizovala vo vyššie uvedených kapitolách.

Správy o Hlinkovi v Jizerane zahŕňajú informácie o jeho zatknutí, ako uvádza článok „Pronásledování faráře Hlinku“. V tomto článku sa môže čitateľ dočítať o zatknutí Hlinky kvôli článkom, ktoré uverejnili slovenské Ľudové noviny. Podľa súdu mali protimaďarský charakter. Hlinka bol odsúdený na rok a pol väzenia.¹¹¹ V nasledujúcich dňoch Jizeran informuje o snahe Slovákov o dosiahnutie milosti panovníka pre Hlinku. Hlinka sa k tomuto sporu podľa článku vyjadril na súde v tom zmysle, že nie je odsúdený za poburovanie proti Maďarom, ale za svoj spor s biskupom Párvym.¹¹²

Ďalšiu správu o situácii farára A. Hlinky podáva Jizeran dňa 1. 5. 1909: „V Římě bylo vydáno nařízení, že kněz Andrej Hlinka smí opět vykonávat svou kněžskou funkci, ale i přesto sedí Hlinka ještě pořád ve věznici.“¹¹³

Dňa 29. 5. 1909 uverejnil Jizeran článok, v ktorom popisuje snahu Slovákov, Ružomberčanov oslobodiť Hlinku z väzenia na základe výnosu z Ríma. V žiadosti zmieňovali, že roky sú dedinčania v Černovej bez farára a podľa rímskeho vyhlásenia bol predseda Hlinka znovu rehabilitovaný.¹¹⁴

Aj takýmito občasnými správami z tejto „kauzy Hlinka verzus biskup Párvy a maďarská vláda“ informuje Jizeran českú spoločnosť o detailoch zaobchádzania so slovenským národom.

---

¹¹¹J: 6. 5. 1908

¹¹²J: 9. 5. 1908

¹¹³J: 1. 5. 1909

¹¹⁴J: 29. 5. 1909

Jizeran tiež pozýva svojich čitateľov na prednášky, ktoré prednášal samotný Andrej Hlinka v rámci cyklu prednášok po českých a moravských krajoch. Jedným takýmto z mnohých príkladov je prednáška na Morave, kde Hlinka dostal možnosť odprezentovať českej spoločnosti situáciu na Slovensku a poukázať na zverstvá, ktoré na nich páchali a stále páchajú Maďari.¹¹⁵

O tomto prednáškovom cykle A. Hlinky po Čechách a na Morave informujú i Hlasy a Listy pojizerské. Listy uverejnili napríklad dňa 1. 12. 1907 článok o maďarskom násilí na Slovákoch, v ktorom informovali obyvateľstvo o možnosti návštevy prednášok A. Hlinky, ktoré sa budú konať po Čechách a na Morave. Dňa 24. 12. 1907 mal Hlinka prednášať o slovenskej situácii i v Turnove, a preto noviny uverejnili pozvánku, kde srdečne pozývali všetkých obyvateľov na stretnutie s Hlinkom.¹¹⁶ O priebehu prednášky už noviny neinformujú.

Výzkum novín ukázal, že okrem správ o kňazovi A. Hlinkovi sa o náboženskom živote na Slovensku na stránkach listov iné správy z náboženskej oblasti českí čitatelia nedočítajú.

---

¹¹⁵ J: 12. 3. 19010

¹¹⁶ HP: 24. 12. 1907

8.3 ČESKO- SLOVENSKÉ VZŤAHY

V tejto oblasti sa nachádzajú články o rôznych akciách, ale i postrehoch Čechov k Slovákom, nachádzajú sa tu i články, ktoré informujú o rôznych zväzoch, zjazdoch, prednáškach i výstavách.

Ako i v predošlých oblastiach, i v tejto oblasti sa najviac správ, článkov nachádza v Mladoboleslavských listoch. Hlavne v kultúrnych kruhoch českej spoločnosti neušla pozornosti ťažká situácia, v ktorej sa nachádzali Slováci a o ich postavení začala stále viac písať i česká tlač. V radách českej inteligencie sa sformovalo hnutie, ktoré upozorňovalo na odnárodňovanie Slovákov a zároveň organizovalo i pomoc Slovensku.

V Čechách existovali rôzne spolky, ktoré sa snažili toto hnutie podporovať. Jedným takýmto spolkom bol spolok „Detvan“ založený roku 1882 v Prahe. „Kládl si za úkol nejen vzdělávat své členy ve slovenské kultuře a dějinách, ale také seznamovat českou veřejnost se slovenským životem a kulturou.“¹¹⁷ Slováci mali možnosť študovať na maďarských alebo nemeckých vysokých školách v monarchii. Univerzita s vyučovacím slovenským jazykom neexistovala, a preto využívali možnosť študovať na českej univerzite v Prahe. Výsledkom čoho, bolo založenie spolku Detvan (spolok študentov – slovenskí študenti študujúci v Prahe spolu s českými študentmi) v Prahe v roku 1882. Členovia spolku Detvan sa venovali samovzdelávaniu, literárnej, umeleckej a vedeckej činnosti. Súčasne aj oboznamovali českú verejnosť so Slovenskom, s jeho dejinami, kultúrou a literatúrou.

Na konci storočia roku 1896 bola založená Československá jednota, ktorá sa stala kľúčovým centrom na organizovanie česko- slovenskej spolupráce a českej pomoci Slovákom v Uhorsku. Tiež sa starala o umiestňovanie slovenských študentov a žiakov v Čechách a na Morave a podľa možností im poskytovala i finančnú pomoc v podobe rôznych štipendií. Jednota organizovala rôzne zbierky kníh, ktoré potom zasielala na Slovensko a pomáhala tak budovať slovenské knižnice. Pomáhala uverejňovať slovenské literárne diela v českej tlači a od roku 1908 sa ujala organizovať každoročne česko- slovenské stretnutia tzv. Československé snemy v moravských kúpeľoch v Luhačovicích.¹¹⁸ Žiadne z novín neinformujú o činnosti Československej jednoty konkrétne.

Článok „Vzájemnost česko- slovenská na poli hospodárském“ uvádza odkaz na prílohu Národných listov, kde sa čitateľ môže dočítať, ako v hospodárskej oblasti možno podporiť

¹¹⁷ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 147

¹¹⁸ Tamtiež: s. 148

Slovákov: „vše je dobré, co jim poskytneme- česká kniha, časopis, vyučení dorostu v řemeslu, vystudování jinochů na školách... Tady ale prospíváme více méně jednotlivcům, a proto nás mohou Maďaři kritizovat. Nejlepší, co můžeme udělat je, že jim pomůžeme, aby sílili a aby nebyly od maďarského průmyslu závislí. V té souvislosti musíme připomenout i slovenskou továrnu na nábytek z ohýbaného dřeva.“¹¹⁹

Mladoboleslavské listy uverejňujú i články, ktoré zachytávajú časti prednášok o pretrvávajúcom utláčaní slovenského ľudu, ktoré započalo už v dávnej minulosti. Takéto prednáškové cykly sa konali v rôznych spolkoch, ako napríklad uvádzajú Mladoboleslavské listy dňa 6. 4. 1901. V tomto výtlačku uverejnili noviny článok pod názvom „Přednášky Řemeslnické besedy“, ktorý pojednával o Slovákoch ako o národe usilovnom, poctivom a pracovitom. Venoval sa i dejinám slovenského národa a ich pretrvávajúcom utláčaní. Prednášajúci p. učiteľ Brunclík nezabudol pripomenúť osobnosť Pavla Jozefa Šafárika, ktorý založil vedeckú slavistiku a pripomenul i význam založenia Matice slovenskej pre slovenský národ v Uhorsku.

Mladoboleslavské listy prinášajú na svojich stránkach i pozvánky na prednáškové cykly o Slovensku, napríklad v spolku „Blahoslav“: „Ve Spolku Blahoslav bude přednášet bratrský kazatel Vančura přednášku na téma: Dojmy z návštěvy na Slovensku- bída a útlak.“¹²⁰

Zaujímavý je i článok od Vladimíra Sísa¹²¹ o Uhorskom Slovensku, kde autor povzbudzuje českú spoločnosť, aby Česi na Slovensku neprichádzali s úmyslom „spasiť“ ho politicky, ale kapitálovo. Vyzýva ich, aby na Slovensko prichádzali s pracovným zámerom: „Na Slovensku železnice není, cesty jsou ošklivé, v hostinci mnohdy neodstanete ani napít, ani jídla a ani noclehu.“ Autor tiež píše o Čechoch, ktorí na Slovensku nezanechali najlepší dojem. Uvádza príklad akéhosi českého obchodníka, ktorý si tam otvoril obchod so strižnou vlnou a po nejakom čase sa dostal do dlhov. Preto požiadal Pavla Blaha, aby mu požičal peniaze. Ten sa nad ním zľutoval a obchodník mu to potom oplatil na súde, kde ho krivo obvinil, že ho Blaho na Slovensko zlákal za účelom protimaďarskej propagandy, pod rúškom obchodníckej živnosti. „Podobných případů je více, ale i tak přijmou Slováci každého Čecha, který chce

---

¹¹⁹ ML: 2. 3. 1907

¹²⁰ ML: 4. 6. 1913

¹²¹ Vladimír Sís (30.6.1889 – †2.7.1958) český novinář, brat Františka Síse. V letech 1909–1941 byl redaktorem Národních listů; Co je co. Vaše Encyklopedie [online]. [vid. 12. 6. 2012]. Dostupné z: <http://www.cojeco.cz/>

poctivě pracovat.“ Autor na konci článku vyzdvihol ešte raz pre zdôraznenie myšlienku celého článku: „Je nutné, aby se otázka slovenská připojila k otázce české.“¹²²

Jizeran šíri taktiež podobne ako Mladoboleslavské listy myšlienku česko- slovenskej vzájomnosti. Čo je zaujímavé, v Jizerane som nenašla žiadnu zmienku o regionálnych akciách na podporu česko-slovenských vzťahov, o podpore slovenského národa z obdobia pred rokom 1907. Od daného roku až po rok 1914 som našla asi 5 zmienok o akciách na podporu slovenského národa, čo je v porovnaní s Mladoboleslavskými listami veľmi málo.

Podobne ako v Mladoboleslavských listoch i v Jizerane možno nájsť pozvánky na slovácke večery a prednášky o Slovensku a jeho osude. Dňa 28. 9. 1907 uverejnil Jizeran pozvánku na slovácky večer v Mladej Boleslave, kde bude témou večera utláčanie slovenského národa v Uhrách a vystúpi tam i Slováč pod pseudonymom Ferdinand Strýček, ktorý organizuje po Čechách a na Slovensku prednáškové cykly o útlaku Slovákov Maďarmi na uhorskej pôde. Ferdinand Strýček v týchto prednáškach prekladá svoj nešťastný životný osud a utláčanie z maďarskej strany, ktorá ho vyhnala z domovského Slovenska. Bohužiaľ ďalšie informácie k postave Ferdinanda Strýčka noviny neposkytujú.

Jizeran v tom isto roku uverejnil list od slovenského učiteľa s iniciálami M. K., ktorý referoval prácu Strýčka. „Ferdinand Strýček spolu s p. Dubrovským sa snažia zháňať peniaze rôznymi zbierkami, funguje to. Strýček vraj zbiera slovenské deti a v lete ich necháva vzdelávať sa v Čechách, aby mohli byť na začiatku roka prijaté v českých školách. Ale kto ich bude učiť slovensky?“¹²³ Rečnická otázka učiteľa by mala viesť k zamysleniu sa a možno by bolo lepšie ju preformulovať: Kde sa budú učiť slovenské deti slovensky?. V Uhorsku, po roku 1907 na základe Apponyiho školských zákonov, sa používanie slovenského jazyka zakazovalo, v školách sa nesmeli učiť slovenčine, takže jediné miesto, kde deti mohli používať a učiť sa slovenskému jazyku, bola rodina. Preto je možno lepšie to, o čo sa snažil Ferdinand Strýček, pretože čeština je viac príbuznejšia slovenčine než maďarčina a deti tak mohli tomu, čo sa v škole učili i lepšie rozumieť.

Politická situácia v rokoch pred prvou svetovou vojnou spôsobovala, že slovenská politika neustále oscilovala medzi potrebnou jednotou a diferenciaciou rôznych spoločenských a sociálnych skupín. To sa odrážalo v postupnom rozrôznení slovenskej spoločnosti. Toto rozrôznenie spôsobilo i rozdiely vo vnímaní medzinárodnej situácie slovenských politikov.

---

¹²² ML: 18. 12. 1907

¹²³ J: 17. 8. 1907

Zatiaľ čo vedenie Slovenskej národnej strany sa stále spoliehalo na spoluprácu s Ruskom a jeho stále do budúcnosti väčší vplyv na európsku politiku, liberáli sa viac orientovali na Čechov a na spoločné česko-slovenské kontakty so západnými krajinami Dohody. Táto prirodzená diferenciácia sa však nemohla plne rozvinúť, pretože v ťažkých podmienkach národnostného utlačania viac prevládala tendencia netrieštiť svoje slabé sily a spoločne sa sústrediť na najzákladnejšie národné požiadavky národa v rámci Uhorska.¹²⁴

Jizeran na rozdiel od Mladoboleslavských listov venoval svoju pozornosť i založeniu Slovenského domu v Luhačoviciach z dňa 11. 4. 1908. Článok informuje: „Se stavbou slovenského domu počítame na jaro, bude to hotel, akciová spoločnosť v Luhačovicích. Přívrženci lázní se rozhodli založit samostatné společenství s omezeným ručením.“¹²⁵ Slováci nachádzali v ťažkej situácii podporu u českej inteligencie a v časti českého politického tábora. Z iniciatívy Československej jednoty sa po udalostiach v Černovej od roku 1908 až do prvej svetovej vojny konali v moravskom kúpeľnom centre v Luhačoviciach česko-slovenské porady. Stretávali sa tu českí a slovenskí politici, kultúrni a hospodárski zástupcovia krajín, aby hľadali nové cesty, metódy, ako dosiahnuť lepšej vzájomnej pomoci a spolupráci oboch národov. Najproduktívnejšia bola spolupráca v rámci kultúry. V Luhačoviciach sa tiež hovorilo o politických perspektívach a hospodárskej spolupráci, ale pre túto oblasť neboli vhodné podmienky, pretože uhorská vláda nemala záujem o uplatnenie sa českého kapitálu na Slovensku. Ani politické perspektívy nedávali obraz jasnej budúcnosti a ani dôvody k optimizmu.

Českú tlač môžeme označiť ako médium, ktoré sprostredkovalo informácie o Slovákoch, o ich neutešenej situácii ďalším európskym krajinám.

---

¹²⁴ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, s. 159

¹²⁵ J: 11. 4. 1908

8.4 PERZEKÚCIA SLOVÁKOV

Významnou témou je Perzekúcia Slovákov. K tejto oblasti som priradila všetky články, ktoré popisujú osud Slovákov v Uhrách v rôznych oblastiach života, či už sa to týkalo samotného slovenského jazyka, či rôznych zákazov a príkazov z maďarskej strany.

Pomaďarčovanie Slovákov, ako ukazujú rôzne štatistiky, sa tešilo i nemalému úspechu. K snahe pomaďarčiť nemaďarské národy dochádzalo rôznymi spôsobmi. Mladoboleslavské listy v roku 1901 zverejnili zaujímavú štatistiku: „Od roku 1881- 1900 si pomaďarčilo jméno v Uhrách 25 235 slovenských občanů- národ maďarský má tedy přírustek.“¹²⁶ Občas Mladoboleslavské listy zverejšňovali i priame prípady jednotlivcov, ktorí sa z neznámych príčin nechali pomaďarčiť, ako napríklad uvádza správa z Mladoboleslavských listov z roku 1903: „Slovák, Jánoš Kubelík je už Maďarem. Nechal se dne 24. 8. 1903 v Debrecíně slyšet přísahou Maďarům na uherské státní občanství v jazyku maďarském, že bude vystupovati jako věrný Maďar. Znamenitý to charakter!“¹²⁷ Táto správa vyvoláva v čitateľovi na jednej strane pocit zrady voči slovenskému národu, ale na druhej strane nemáme informácie o pozadí tohto rozhodnutia, čo Kubelíka viedlo k takémuto rozhodnutiu. Táto správa potvrdzuje štatistiky, ktoré predkladajú v číslach menšie víťazstvo v maďarizačných metódach, ale takisto nemôžeme odsúdiť človeka, o ktorom v podstate nemáme žiadne ďalšie informácie o tom, prečo k takémuto riešeniu pristúpil. Každopádne táto správa prispieva k obrazu toho, ako bola situácia Slovákov popisovaná. Autor článku je pohoršený touto správou, čo jasne ukázal i zvolenými slovami na záver.

Ďalšou zaujímavou štatistikou, ktorú zverejnili na svojich stránkach Listy pojizerské sa týka súdneho stíhania Slovákov. „Od roku 1898 měli Slováci 106 politických procesů, z nich 88 skončilo odsouzením a 18 osvobozením.“¹²⁸ Táto správa bola zverejnená v novinách v roku 1902. Počas štyroch rokov došlo k 106 politickým procesom, takže priemerne to vychádza na 26 procesov ročne.

Mladoboleslavské listy prinášajú i správy z prostredia väznice. Účinnou taktikou ako sa rýchlo a účinne zbaviť nepohodlných ľudí pre maďarskú politiku, bolo jednoducho ich obviniť z poburovania proti maďarskej národnosti, či ich odsúdiť za vlastizradu. Jedna

---

¹²⁶ ML: 4. 5. 1901

¹²⁷ ML: 26. 8. 1903

¹²⁸ Listy pojizerské: 8. 5. 1902

z prvých správ v období 1900 až 1914 je správa o odsúdení redaktora Národných novín „Ambra Pietora“¹²⁹ podľa dikcie novín „za podnecovanie proti národu maďarskému“.¹³⁰ Redaktor bol odsúdený na 8 mesiacov vo väzení.

Básnik Svetozár Hurban Vajanský bol podobne ako redaktor Národných novín odsúdený za článok v tých istých novinách, pretože podnecoval Slovákov, aby ostali naďalej verní svojej národnosti a národu, za čo mu v Pešti vymerali 2 mesiace väzenia plus finančnú pokutu.¹³¹

V prípade, že nejaký obvinený a odsúdený so súdnym rozhodnutím nesúhlasil a chcel sa odvolať, toto právo mu bolo odoprené. Takýto prípad sa stal i slovenskému poslancovi Valáškov. „Poslanec Valášek byl odsouzen na rok do vězení za pobuřování proti maďarské národnosti. Poslanec žádal soud, aby jeho případ byl prošetřen i jiným soudem, ale žádosti se zamítlo.“¹³²

Mladoboleslavské listy pravidelne v rokoch 1900-1901 informovali českú spoločnosť o veľmi zlých podmienkach v uhorských väzniciach, ktoré doliehali i na slovenských väzňov: „Nedovolí jim ani podušku pod hlavu, musí spát jen na slavníku, jen stravovat se můžou lépe než zločinci, ovšem vlastním nákladem, psát dopisy nám můžou jen jednou týdně.“¹³³

Jedinú správu, ktorú podáva Jizeran z väzenskej problematiky, je správa z 15. 12. 1909: „Jsme naučeni na černý chléb, ale ve vězení by jste ho nesnědli. Jest pravda, že ve vězení mají nařizeno od lékaře nám dávat tolik potravy, abychom hladem nepomřeli, ale když vám přinesou polévku, kde plave paprika v octu a spouta hmyzu, raději by jste také hladověli.“¹³⁴ Noviny poskytujú čitateľom obraz zaobchádzania Maďarov so slovenskými väzňami. To, o konkrétne ktorých väzňov sa jednalo noviny neinformujú.

Listy pojizerské prinášajú k téme perzekúcia Slovákov len 4 články, čo je v porovnaní s Mladoboleslavskými listami a Jizeranom oveľa menej. Jeden z článkov z roku 1900 popisuje situáciu nemaďarských národov v Uhorsku takto: „V Maďarii probíhá perzekuce Slováků v plném proudě- nemají slovenské národní školy, jazyk je vyhnán z chrámů i ze soudů, názvy vesnic po slovensky neexistují. Takhle se snaží Maďaři všechny nemaďarské

---

¹²⁹ Ambro Pietor, novinár, národnokultúrny pracovník, redaktor Národných novín(1870- 1906), spoluzakladateľ gymnázia v Kláštore pod Znievom, od roku 1882 člen spolku Tatran vo Viedni, iniciátor založenia spolku Živena; Slovenský biografický slovník: Od roku 833 do roku 1990,Martin 1990, IV. zväzok, s. 68

¹³⁰ ML: 8. 9. 1900

¹³¹ ML: 1. 4. 1900

¹³² ML: 5. 10. 1904

¹³³ ML: 24. 11. 1900

¹³⁴ J: 15. 12. 1909

národy v Uhrách asimilovat.“¹³⁵ Podobnú správu uverejňujú listy i v roku 1904: „Maďarizace neobešla ani státní dráhy. Při koupě lístku se už slovensky nedomluvíte, pouze maďarsky. Když se chystala stávka Nemaďarů proti těmto změnám, bylo dokonce povoláno vojsko.“¹³⁶ Listy informují občanov o metodach Maďarov, ktorý sa snažia všetko a všetkých pomadařčiť.

Mladoboleslavské listy podávajú správu i o českom tenoristovi Júliusovi Bochníčkovi, ktorý po ukončení štúdia v Mníchove pôsobil v cudzine pod pseudonymom Laubner ako tenorista v Poľsku, Slovinsku, v Bosne a tiež i v Uhrách.¹³⁷ Noviny informujú českú spoločnosť o jeho úteku z Budapešti. „Nechal jen dopis, že s ním nebyla obnovena smlouva a vrací se do Prahy, kde předtím působil v Národním divadle. Opravdový důvod, proč tenorista Bochníček utekl byl ten, že už mu Uhry nechtěli platit.“¹³⁸ „Julius Bochníček („Bochnicsek Gyula“), v Budapešti zpíval ve světových dílech postavy jako Lenský, Faust, José, Lohengrin, Siegfried, Erik, Froh, Siegmund, Stolzing a Tristan; podílel se také na původních premiérách maďarských oper Toldi szerelme, A kunok, Moha Rózsa, Berlichingen Götz i operety Mária.“¹³⁹ Podľa týchto informácií sa Bochníčkovi v Uhorsku darilo dobre, ale za svoje kvality nebol docenený. Dôvod, prečo zrazu Maďari nechceli predĺžiť zmluvu tenoristovi, s ktorým boli očividne spokojný, ako je vidieť z jeho obsadzovaní do rolí, ostáva otázkou.

Jizeran priniesol najviac správ o postavení slovenského roľníctva. „Jistý uherský notář podal zpráva o chudých poměrech slováckých zemědělců: „pracují, volno nemají, bydlí spolu se 4 rodinami, strava- chléb a cibule.“¹⁴⁰ I takto krátko, výstižne upozorňuje autor na pomery slovenského roľníka v Uhorsku a tiež na emigráciu zo slovenských dedín do Ameriky.

„Přitlačování ke zdi stále se provozuje. Jazyk slovenský ze škol, úřadů a smýšlení se vytiskuje. Mezi 16 stolicemi slovenskými je mnoho úrodné půdy, mají tam mnoho přírodního bohatství, ale stejně utíkají do Ameriky před hladem.“¹⁴¹

To, že Maďari svoj cieľ, vytvoriť jednonárodnostnú krajinu, nasledujú neúprosne a bezohľadne, potvrdzuje i krátka správa z Jizerana z roku 1908: „Z nařízení vlády byly

---

¹³⁵ LP: 8. 4. 1900

¹³⁶ LP: 21. 8. 1907

¹³⁷ *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. [vid. 15. 8. 2011]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/>

¹³⁸ ML 6. 5. 1907

¹³⁹ *Hudební rozhledy* [online]. [vid. 22. 1. 2012]. Dostupné z: <http://hudebnirozhledy.scena.cz/>

¹⁴⁰ J: 23. 3. 1901

¹⁴¹ J: 23. 3. 1901

udělané prohlídky domů a bytů, ale u Slováků se nic nenašlo.“¹⁴² Správa nepopisuje konkrétné mesto či dátum udalosti. Popisuje tento krok ako krok, ktorý mal viesť k možnému obvineniu z vlastizrady, či poburovaniu proti maďarskému národu. Noviny ďalej konštatujú, že sa pri prehliadkach nenašlo nič, z čoho by sa dalo Slovákov obviňť.

Na stránkách českých novin sa objavujú i správy zo Slovenska, ktoré akceptujú udalosti, ktoré by sa v Rakúsko-Uhorsku už v tejto dobe nemali odohrávať. Článok „Poddanství“ prináša správu o tom, že v slovenskej dedinke Kuklová ešte stále pretrváva feudálny systém a dedičania musia robotovať na panskom. Túto správu prebral Jizeran zo slovenských novin Slovenský Týždenník, ktorý referuje o panstve Mikuláša Bodóa, na ktorom mu vraj robotujú sedliaci. Niektorí sedliaci chceli utiecť z toho otroctva, ale na hraniciach ich chytili a vrátili späť. Iný sa nevzdávali a vymýšľali si rôzne sobáše, pohreby a týmto spôsobom sa dostali do Holíča. Odtiaľ už mali cestu cez hranice voľnú. Neskôr, ako uvádza Slovenský Týždenník, im na to Maďari prišli a zatrhli im aj túto možnosť oslobodenia sa z otroctva.¹⁴³

Podobnú správu o „stredovekom feudalizme“ v šarišskej stolici na Slovensku prinášajú i Mladoboleslavské listy z dňa 30. 12. 1911. „Obyvatelstvo je povinno choditi robotovat na panské a odvádět desátky.“¹⁴⁴

V Jizerane v článku „Zkáza“ popisuje cestu Čecha, ktorý sa vybral do vojenskej služby vlakom z Čiech do Viedne.¹⁴⁵ Cestou popisuje malebnosť a krásu moravskej krajiny, započúva sa do ľudových piesní slováckých žien, ktoré tu na poliach pracujú a rozjímajú o ťažkom údele slovenského národa. „V hradišťském nádraží přisedla si ke mně maďarská rodina Karpelesová se slovenským děvčetem, které vedlo jejich synka. Pravá slovácka krasavice. Jela k nim do služby do Vídně. Na nádraží je vyzvedl jejich syn, který po dívce démonsky pokukoval a pak mi fiakr zmizl z dohledu.“ O ďalšom osude slovenskej dievčiny, ktorá išla pracovať k tejto maďarskej rodine, vojak pod iniciálami A. K. rozpráva v ďalších riadkoch príspevku. „Vždy když jsem potkal na ulici slováckou kojnou s dítětem, pomyslel jsem si, co dělá ta moje děvčica. Jednou jsem vyšel ven z bytu a potkal sem ji pláčící na chodbě. Už neměla slovácky kroj, ale byla oblečená do městského cáru a i ta andělská tvář se

---

¹⁴² J: 20. 5. 1908

¹⁴³ J: 21. 10. 1911

¹⁴⁴ ML: 30. 12. 1911

¹⁴⁵ J: 10. 4. 1907

ji změnila. Pak ji odvezli do nemocnice, kde skonala z důvodu předčasného porodu.“¹⁴⁶
Noviny i takto popisují osudy a postavenie slovenských dievčat.

Vrcholom maďarského útlaku sa stala udalosť z roku 1907 v Černovej pri Ružomberku. Články o černovskom nešťastí, v ktorom došlo k usmrteniu Černovčanov, malo pre ďalší osud a vývoj Slovákov veľký význam. Mnohé európske, ale i zaoceánske krajiny, ako napríklad Amerika, na tento masaker v slovenských dejinách reagovali a chceli upozorniť na nepravosť v Uhrách, ktorú páchali Maďari na nemaďarských obyvateľoch. Čo je zaujímavé, že ani jedny noviny nepodávajú úplnú správu o danom nešťastí. Ani jedny noviny nevysvetľujú situáciu, čo sa tam vlastne stalo, k čomu došlo. Iba Jizeran podal až 2. 5. 1908 správu o proces s Národnými novinami. Tie zverejnili článok o černovskom nešťastí. Jizeran Čechov tiež informuje o útoku Maďarov na Ľudové noviny, konkrétne na ich veľkonočné číslo, ktoré informuje o černovskej udalosti a osočuje v ňom maďarskú vládu.¹⁴⁷

Dňa 27. 6. 1908 Jizeran zverejnil článok o dozvukoch tragickej udalosti v Černovej. „Kráľovská tabule se bude zabývat případem odsouzených obyvatelů Černové. Spišský biskup Párvy biřmoval na Liptově a radil se tam s maďarskými knězi, jak si nakolnit Slováky zpátky a ti mu poradili, ať se za Černovany přimluví u soudu.“¹⁴⁸ Bližšie popísanie deja toho nešťastia som našla až 31. 10. 1908. K Výročiu černovského nešťastia venoval Jizeran celý článok, kde detailne popisuje situáciu z dňa 27. 10. 1907, kedy došlo k zrážke dedinčanov Černovej so zbraňami uhorskej „polície“.

Táto správa sa neobjavila v novinách okamžite.

Slováci sa v ťažkej situácii snažili vyburcovať pozornosť celého sveta. Udalosti v Černovej tomu napomohli, ale i tak to bola iba malá kvapka v mori. Pomoc Slovákom poskytl český politici i novinári, ktorí predkladali Európe spolu s českou otázkou i otázku slovenskú. Úspech sa im podarilo dosiahnuť v úzkom kruhu francúzskych slavistov. Takisto i Slováci v Amerike sa prostredníctvom Slovenskej ligy a tlače snažili upozorniť na útlak Slovákov v Uhorsku. Úlohou Slovenskej ligy v Clevelande založenej roku 1907, bolo stmeliť Slovákov v Amerike, ale takisto podpora slovenského národného hnutia v Uhrách. Zahraničná podpora mala síce pre Slovákov veľký morálny význam, ale skutočný národný útlak nezmiernila.

---

¹⁴⁶ J: 10. 4. 1907

¹⁴⁷ J: 2. 5. 1908

¹⁴⁸ J: 27. 6. 1908

Veľkým zástancom a ochrancom Slovákov okrem britského publicisty W. Seton- Watsona bol nórsky prozaik, dramatik, básnik a publicista, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru z roku 1903 Bjornstjerne M. Bjornson. K jeho osobnosti, podpore a práci pre slovenský národ som takisto našla iba jeden článok („Bjornson proti Maďarům“),¹⁴⁹ ktorý informuje českého čitateľa o podpore Slovákov Bjornsonom.¹⁵⁰ V skúmaných novinách som viac správ nezaznamenala.

---

¹⁴⁹ J: 18. 9. 1907

¹⁵⁰ J: 8. 4. 1908

8.5 ŠKOLSTVO

Ďalšou oblasťou, v ktorej prebiehla prezekúcia, bolo vzdelávanie.

Odnárodňovaniu sa hlavne darilo medzi štátnymi úradníkmi, zamestnancami a učiteľmi, u nich bola maďarizácia spojená s možnosťou osobnej kariéry. „Středisky odnárodňování se měly stát hlavně školy a její obětí hlavně mládež. Vláda proto vydala zákon k pomadžarštění škol. Šíření maďarizace na Slovensku měly napomáhat různé spolky. Nejznámějším z nich byl FEMKE (Hornouherský maďarský vzdělávací spolek) se sídlem v Nitre, založený roku 1883. Zaměřoval se na mládež. Nezastavil se ani před vývozem slovenských dětí do maďarských oblastí, z čeho vznikl mezinárodní skandál.“¹⁵¹

O tomto škandále vyst'ahovávaní slovenských detí do maďarských oblasti podávajú správu Mladoboleslavské listy: „Slovenské děti, hlavně sirotky, jsou násilně vysílané do Maďarska, kde jsou pomadžarované. 17. 5. 1900 bylo 24 dětí z trenčianskej župy vystěhováno. Slovenské národní noviny napsali: násilí nemůžeme odstranit násilím- naše ruce jsou holé a prsa nahá a násilník má vše od bodláků po děla. My protestujeme před celým světem proti tomuto etnografickému zločinu.“ Mladoboleslavské noviny citujú rozhorčenie Slovenských národných novín z tejto neutešenej situácii.

Nová vlna maďarizácie začala na základe tzv. Apponyho zákonoch z roku 1907, ktoré mali v plnej miere postihnúť i najnižšie školstvo a vytlačiť slovenčinu ako vyučovací jazyk i z ľudových (základných) škôl. Podľa prijatých nových zákonov prevzal štát dozor nad školami. Učiteľom bolo nariadené, aby mládež vychovávali vo „vlasteneckom“, čiže v maďarskom duchu. Nový zákon ustanovoval, že všetky deti do ukončenia štvrtej triedy sa musia naučiť ovládať slovom i písmom maďarčinu. Pre slovenské deti, ktoré sa pred školskou dochádzkou maďarsky neučili, to bola ťažko zvládnuteľná úloha. Pokiaľ učiteľ chcel splniť túto požiadavku, musel zanedbať ostatné predmety a musel sa predovšetkým venovať výuke maďarčiny. Učiteľom zákon priamo prikazoval podieľať sa na maďarizácii. Ich postoj k maďarizácii ovplyvňoval i ich finančné ohodnotenie.

Jizeran podáva k tejto situácii tiež správu: „Apponyiho nařízení ke školám jsou celá přerostlá maďarským despotizmem.“¹⁵²

---

¹⁵¹ Kováč, D.: Dějiny Slovenska, str. 145

¹⁵² J: 14. 8. 1907

Jizeran sa tiež snažil pomôcť slovenským deťom, ktoré boli nútené sa presťahovať do maďarských oblastí kvôli jazyku. „Maďarizujúci spolek Femka shání slovenské chlapci do učení, aby je pomadařili. Zachraňme chlapce!“¹⁵³

Mladoboleslavské listy uverejnili článok „Čeho žada slovenský národ od státu a vlády v ohledu školním“¹⁵⁴, v ktorom noviny citujú správu zo slovenských novín Slovenský Týždenník¹⁵⁵, kde dr. Šrobár predkladá svoje stanovisko k školskej problematike: „Nemáme nic proti tomu, aby se slovenské děti učili maďarsky. Jde nám o to, jak a kdy se učiti touto cizímu jazyku. Všichni vzdělaní odborníci říkají, že úspěšně lze dítky vzdělávat jen v mateřském jazyce. V prvních pěti třídách se nemá učiti jiné cizí řeči.“¹⁵⁶

Podobný článok prebrali Mladoboleslavské listy i z Kalendára, ktorý vydal Slovenský Týždenník. V článku „Školy na Slovensku“ popisuje názor dr. Šrobár na školstvo v Uhorsku. „Dnes dítě vstoupí do školy a všechno mu je cizí a nové- maďarské čítanky, tabulky, vše učivo. Dítě se před školou naučí základní pojmy a pak jde do školy, kde by si tyto vědomosti mělo dál rozvíjet, ale u nás je tomu naopak. Všemu se učí nanovo a po maďarsky. Takové učení není učením, ale mučením. Dítě se dalších šest let učí to, co už dávno ví, nudí se. Také rodiče mu doma pomoci nemůžou, protože tomu jazyku nerozumí, proto děti doma se učení nevěnují.“¹⁵⁷

Pri čítaní týchto informácií, ktoré nám v tomto článku podal dr. Šrobár vzniká otázka, ako je možné potom vychovať vzdelanú generáciu z týchto detí?

Mladoboleslavské listy poukazujú na jav, ktorý sa v tejto situácii dal očakávať: „V osvícenské Maďarii mají 40% analfabetů.“¹⁵⁸ I preto nie je divu, že slovenský rodičia chcú svoje deti posielat' do českých škôl. „Dvacet slovenských synků chce do Čech na zimní hospodářskou školu, jsou ochotni pracovat v hospodářství a na stravu si přivydělat.“¹⁵⁹

---

¹⁵³ J: 5. 12. 1906

¹⁵⁴ ML: 15. 12. 1911

¹⁵⁵ 4. júla 1903 v Budapešti začal vychádzať Slovenský Týždenník, ktorého zakladateľom, vydavateľom a redaktorom bol Milan Hodža.; E- leasingový program Škola budúcnosti [online]. [vid. 6. 6. 2012]. Dostupné z: <https://ep.edu.sk/>

¹⁵⁶ J: 18. 2. 1911

¹⁵⁷ J: 15. 2. 1911

¹⁵⁸ ML: 17. 9. 1913

¹⁵⁹ ML: 11. 10. 1913

8.6 LITERATÚRA A PUBLICISTIKA

Pri mojom skúmaní periodík som našla celkom dosť zmienok o slovenskej literatúre a publikáciách, ktoré boli vydané. Preto som vytvorila ďalšiu oblasť pod názvom Literatúra a publicistika. V rámci česko- slovenskej vzájomnosti sa české noviny snažili podporiť Slovákov i v literárnej oblasti, a preto uverejňovali novinky v tomto poli. V tejto oblasti sa snažili podporiť slovenskú literárnu tvorbu všetky 4 noviny.

8.6.1 Publicistika

O vydaní ilustrovanej publikácie „Od Tater k Adrii“¹⁶⁰, nakladateľstvom Vilímek v Prahe informujú hneď dve noviny, Mladoboleslavské listy i Hlasy pojizerské.¹⁶¹

Nakladateľstvo Šimáčka v Prahe vydalo napríklad prehľadnú mapu slovenského sveta. „Mapa zdôrazňuje prevahu Slovanstva nad ostatnými kmeny v Evrope a měla by čitatele a celý slovenský národ potešiť a povzbudiť k vzájemnosti.“¹⁶²

Priateľský vzťah medzi českým a slovenským národom a o ich odhodlaní navzájom sa podporovať a pomáhať si, dokazuje i publikácia „Hymny slovanských národov“, keď populárnu slovenskú pieseň „Hej Slované!“ zaradili na tretie miesto. „Je to prvá publikácia tohto druhu. Publikácia obsahuje hymny všetkých slovanských národov v češtině. Je tam i slovenská hymna Hej Slované! hneď na treťom mieste za českou a moravskou hymnou.“¹⁶³

Zaujímavosťou je nemecká brožúra „Die politische Verfolgung in Ungarn“ („Politické prenasledovanie v Uhorsku“), ktorá vykresľuje ťažkú situáciu nemaďarských národov v Uhorsku. Podáva rôzne štatistiky o obžalovaní, pokutovaní a väznení. Pod titulkom „Pronásledování v Uhrách“¹⁶⁴ o nej podáva správu Jizeran.

---

¹⁶⁰ Autor diela *Od tater k Adrii*: Julius Laurenčič. Dielo ponúka fotografické pohľady na krajiny, mestá a pamätihodnosti zemí: Bosna, Bukovina, Dalmácia, Halič, Hercegovina, Istria, Korutan, Krajina, Prímorsko, Rakosy Dolné, Rakosy Horné, Solohrady, Štýrsko, Tyrolsko, Uhry, Vorarberk; *Knihy na internete* [online]. [vid. 7. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.knihyinainternetu.cz/>

¹⁶¹ HP: 11. 11. 1900, ML: 14. 11. 1900

¹⁶² HP: 11. 11. 1900, ML: 31. 10. 1900

¹⁶³ HP: 12. 5. 1912

¹⁶⁴ J: 7. 10. 1908

8.6.2 Správy o slovenskej literatúre

Mladoboleslavské listy upozorňujú na literárnu tvorbu. „Moravsko- slezská beseda nákladem E. Šolce v Telči vydáva Slovenskou čítanku.“¹⁶⁵

To, že v Mladoboleslavských listoch sa neobjavovali len správy o publicistike, ale tiež o literárnych dielach potvrdzuje upútavka na čerstvo vydanú českú knihu v slovenskom preklade „Zahučali lesy“ od Karola Červinky.¹⁶⁶

O záujme Čechov o literatúru a knižnice na Slovensku svedčí tiež správa o zriadení Ústrednej knižnice na Slovensku za pomoci Československej jednoty.¹⁶⁷

V Mladoboleslavských listoch môžeme nájsť i prednášky o Jánovi Kollárovi, slovenskom básnikovi, spisovateľovi, o predstaviteľovi slovenského a českého národného obrodzenia, jazykovedcovi a evanjelickom kňazovi. Dňa 24. 5. 1905 v článku Ján Kollár a Pojizeří si české čitateľstvo mohlo pripomenúť pamiatku J. Kollára, vo vzťahu k českému rímskokatolíckemu kňazovi, kanovníkovi litoměřické kapituly, básnikovi, prekladateľovi a jazykovedcovi Antonínovi Marekovi, rodákovi z Turnova. Antonín Marek a Ján Kollár si písali listy a jeden druhého podporovali vo svojej národnej práci: „V bibliografii Mareka psané Jakubcem se lze dočíst, že se stal tvůrcem politické literatury u nás. V jeho vlasteneckých básních uvádí se poprvé pramatř Slávie. Největším vítězstvím Markových básní bylo, že dal přímý podnět k proslulému Kollárovu Předzpěvu k Slávy dcěři. Oba básníci kladou si za základ slavnou minulost našeho národa, kladou nám na srdce vytrvalost a lásku k vlast, u obou můžeme cítit silný nacionalismus, zejména proti utlačovatelům Maďarům.“¹⁶⁸ České obyvatelstvo si významnosť Kollárovej osobnosti pripomenulo i na rôznych iných akciách organizovaných Jednotou Sokol. Mladoboleslavské listy napríklad pozývajú českú spoločnosť, na zábavný večierok konaný 2. 3. 1902 za účelom vzdania holdu postave Jána Kollára. Program večera neopomenie ani spev slováckych piesní a slovácke tance. Autor článku tiež informuje o špeciálnom vítaní hostí Slovenkami v národných krojoch, ktoré boli do Čiech pozvané.¹⁶⁹ O tom ako tento „slovácky večer“ na vzdanie holdu Jánovi Kollárovi

---

¹⁶⁵ ML: 28. 9. 1910

¹⁶⁶ ML: 21. 11. 1908; Karel Červinka (1872- 1949), český básnik a prozaik

¹⁶⁷ J: 26. 9.1906

¹⁶⁸ ML: 24. 5. 1904

¹⁶⁹ ML: 22. 2. 1902

prebiehal, informuje tlač dňa 8. 3. 1902: „večer se povedl a účel byl splněn. Byla vybraná hezká finanční částka pro naše bratry Slováky.“¹⁷⁰

Správy z Jizeranu majú väčšinou charakter podpory Slovákov literárne sa vzdelávať čítaním českej literatúry, ale tiež povzbudzujú českých čitateľov k čítaniu slovenskej literárnej tvorbe: „Slovenská kniha u nás ještě nenašla přízeň. Co je pozitivní ale, že Slovenský Týždenník u nás zakotvil a teď po novu k němu bude vycházet pravidelne i příloha Knižnice- lidová četba. Slováky je třeba podporovat hmotně, třeba předplacením si jejich novin a časopisů.“¹⁷¹

Článok zo 17. 2. 1909 hlása myšlienku šírenia slovenskej knihy v českej zemi a českej knihy na Slovensku. „České knihy na Slovensko a slovenské knihy k nám.“¹⁷² Článok upozorňuje i na zoznam slovenských knih, ktorý zverejnilo nakladateľstvo Votruba.

---

¹⁷⁰ ML: 8. 3. 1902

¹⁷¹ J: 19. 1. 1907

¹⁷² J: 17. 2. 1909

8.7 CESTY PO SLOVENSKU A SPRÁVY O NICH

K téme Cesty po Slovensku a správy o nich som našla väčšinu článkov v Mladoboleslavských listoch a zopár ich bolo i v Jizerane. Jedná sa o články, ktoré pripomínajú akýsi denník z výletov a ciest Čechov po Slovensku. Jedným z takýchto zápiskov z ciest po Slovensku sú zápisky od Ferdinanda Mačenky, českého učiteľa a spisovateľa.¹⁷³ Mačenka spolu s pánmi Kazifrasom a Halbichom sa vydali z Čiech do Tatier. Ich cesta začína vlakom, ale odkiaľ začala ich cesta autor neuvádza. Prvú informáciu podáva až z cesty vlakom do Trenčína, kde ich vyzdvihol koč a zaviezol ich do miestneho hotela pri stanici, kde strávili prvú noc. Cestou v koči všetci traja s obdivom hľadeli na nádherné domy, obdivovali hrad Matúša Čáka a nechcelo sa im veriť, že toto je miesto drôtárov, ktorí prichádzajú do Čiech za prácou. „Hotel při nádraží byl skvostný. Byly jsme moc překvapeni. V jídelně je samý plyš, samý lesk. U stolů sedí samí důstojníci oděni do uniforem mluvící německy a maďarsky. My jako vandrovníci usedáme si skromně do koutu. Číšník nás osloví maďarsky a podá nám lístek s maďarskými a německými názvy jídel. Ceny jsou velmi slušné. S obavou hledíme kolem sebe: někdo tu krásu musí zaplatit! Pak se odebíráme na drahocenné lůžko, neboť jsme za něj zaplatili 5 korun.“ Další deň absolvujú páni prehliadku mesta. „Drsná ruka maďarská dopadla na Slováky. Zavírají jim školy, učiteľům, redaktorům dávají vysoké pokuty, zato pálenky a borovičky jim dávají volný průchod, aby mohli dovršit hanebné dílo demoralizace.“¹⁷⁴ Popis Čechov pokračuje cestou na Štrbské pleso, na Rysy a do Dobšinskej ľadovej jaskyne. V Turčianskom sv. Martine navštívia divadlo, kde sa nechajú unášať na vlnách slovenských ľubozvučných ľudových piesní a básní od slovenského spisovateľa Jána Botta. Po divadle sa rozhodli zísť na pivo, kde mali možnosť stretnúť sa s maďarskou inteligenciou: „Objednali jsme si pivo, ale sklepník se omluvil, že Maďaři tam zákazali prodávat pivo, pokud nejsme podílníky na soudku piva. Podle toho, kolik lístků jako podílníci máme, tolik nám může přinést piva. Neuvěřitelné! Sklepníkovi jsme dali do kapsy peníze a načepovali jsme si to ‚drahocené‘ pivo!“¹⁷⁵ Je zaujímavé pozorovať, ako prvý deň majú možnosť vidieť ako Slováci bez obmedzenia popíjajú pálenku a borovičku, ale čo sa týka piva tam už musí mať človek podiel na sude, aby dostal načapované. Počas ich pobytu v Turčianskm sv. Martine ich hostil člen redakcie Národných novín Miškóczi. „Jen co jsme zavřeli dveře, že se ubytujeme, zvoní zvonek. 2 četníci nás viděli a hned se přišli zeptat na naše jména, jestli nás pán domácí řádně

¹⁷³ *Památník národního písemnictví* [online]. [vid. 23.2. 2012]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>; Ferdinand Mačenka(1872 – 1938)

¹⁷⁴ ML: 4. 10. 1902

¹⁷⁵ ML: 1. 11. 1902

přihlásil, protože jinak by dostal pokutu 100 korun.¹⁷⁶ Český turisti líčia každodennú perzekúciu, kontrolu Slovákov Maďarmi v Uhorsku. Ich ďalšou zastávkou bol Ružomberok, kde mali možnosť stretnúť sa s kníhtlačiarom Karolom Salvom¹⁷⁷, bývalým učiteľom, ktorý po sporoch s maďarskými nadriadenými orgánmi bol zbavený funkcie a začal sa živiť tlačením kníh. Poslednou zastávkou pánov Mačenky, Kazifrasa a Halbicha bola Budapešť.

Ďalší podobný výlet za poznaním po slovenských cestách a v snahe priblížiť a popísať českej spoločnosti bezprostredne život Slovákov v Uhorsku, ale i priblížiť českej spoločnosti prírodné krásy slovenskej krajiny pokračujú Mladoboleslavské listy v uverejňovaní ďalších článkov z výletov a návštev Čechov na Slovensku. V roku 1904 ponúkajú listy popis cesty opäť Ferdinanda Mačenku pod nadpisom „Cestou na Slovač“.

---

¹⁷⁶ ML: 8. 11. 1902

¹⁷⁷ Karol Salva (1849-1913) bol jeden z najvplyvnejších vydavateľov slovenskej literatúry; učiteľ, evanjelický kňaz, spisovateľ; Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku [online]. [vid. 28.6. 2012]. Dostupné z: <http://www.ecav.sk/>

8.8 ČESKO- UHORSKÉ OBCHODNÉ STYKY

Je to zložka, ktorá neobsahuje priamo zmienky o Slovákoch, ale z môjho pohľadu tieto články sú pre moju prácu zaujímavé. Poskytujú prehľad o obchodnej konkurencii medzi Českom a Uhorskom. Zaujímavé je i to, že noviny opomínajú fakt, že medzi uhorskými dodavateľmi, ktorí v Čechách kvôli konkurencii niesú v obľube, mohli byť i Slováci. Z článkov je možné sledovať odlišný prístup vo veciach slovenských výrobkov.

Článok uverejnený v Mladoboleslavských listoch pod názvom „Slovanská vzájemnosť“ podporuje myšlienku vzájomnej pomoci, ktorá môže fungovať len na základe znalostí o jednotlivých slovanských národoch. Poukazuje tiež na podporu Slovákov v oblasti priemyslu a obchodu. „ O Slovácku víme asi tolik, kolik o Birmě. Leží kdesi na východě Asie a víc nic. O Slovácku víme, že hraničí s Moravou, náleží k Uhrám a že odtud k nám přicházejí sklenáři a dráteníci. O slováckem průmyslu, či továrnách nechceme vědět nic, jakoby podpora slováckého průmyslu nenáležela také do slovácké vzájemnosti. V Turčianském sv. Martine mají továrnu na nábytek z ohýbaného dřeva, ale v české zemi tyto velice kvalitní výrobky nenajdete, všude najdeme výrobky Němců.“¹⁷⁸

Česká společnost venuje svoju pozornosť i kultúrnemu dedičstvu slovenského národa a jeho tradičným výrobkom. Občas sa objavujú v Mladoboleslavských listoch zmienky o konaní sa výstav slovenských tradičných výrobkov. I takýmto spôsobom sa snažila česká tlač upozorniť na možnú podporu Slovákov kúpou nejakého slovenského výrobku. Dňa 16. 12. 1911 upozorňujú listy na výstavku slovenských výšiviek.¹⁷⁹ Zase v článku z 13. 10. 1913 pozývajú noviny čitateľov na výstavku slovenského ľudového umenia, kde je možné vidieť nábytok do bytov a domov vyrábaný slovenskou rukou.¹⁸⁰ Tento článok ďalej pokračuje i pochvalou kvality nábytku, ktorý bol roku 1900 zaslaný na výstavu do Paríža, kde získal za svoju kvalitu a ladnosť prvé miesto. Autor článku upozorňuje na to, že Maďari pri tejto príležitosti si prisvojovali všetok slovenský tovar na európskych trhoch a označovali ho svojou maďarskou výrobnou značkou. Podobne sa tomu stalo i s tradičnými slovenskými výšivkami, ktoré sú vystavované v Drážďanoch pod názvom „ungarische Strickerei (maďarské pletení)“.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ ML: 14. 3. 1900

¹⁷⁹ ML: 16. 12. 1911

¹⁸⁰ ML: 13. 10. 1913

¹⁸¹ J: 19. 10. 1901

Na druhú stranu prinášajú Mladoboleslavské listy i články, ktoré varujú české obyvateľstvo pred obchodnými záležitosťami Uhorska. Samozrejme stojí za zmienku pripomenúť, že pod pojmom Uhorsko sa skrýva nielen maďarský národ, ale i ďalšie nemaďarské národy, ktoré mohli dané výrobky produkovať, len mali označenie „uhorské“. Noviny však kritizujú zaslepenosť českého jedinca, ktorý je ochotný kúpiť si lacnejší výrobok „maďarský“, len aby ušetril, a sám tak škodí svojmu národu, ktorý ponúka na trh v porovnaní s „maďarským tovarom“ tovar lepšej kvality. „Maďar stavia se k Čechům a jejich výrobkům nepřátelsky, ale i přesto si Češi moc rádi objednávají jejich nekvalitní zboží, například semena. Úroda pak ale pěstitele sklame. Nebo mouka, která je plná nezdravých věcí. Mlynaři i přesto kupují nekvalitné uherské obilí, hostinští objednávají nekvalitní vína. V jedné obci na Bělsku si občané hromadně objednali z Uher 50 kusů kos na trávu a obilí, na pohled byly pěkné, ale za týden byly tak opotřebené, že šli do sběru železa. Proto je potřeba zachovávatí heslo: Svůj k svému!“¹⁸² Podobné články ponúka i Jizeran. V Jizerane sa mi podarilo nájsť článok o varovaní českého obyvateľstva pred kúpou uhorských krúp. „Zdravotní a potravní polici se zabývala jejich zkoumáním, při kterém našla nadměrné používání kyseliny sircnaté, kterou Maďaři používají k bělení kroup, aby zboží lépe vypadalo.“¹⁸³ Nie len na potraviny, ale i na nekalé obchody s uhorskými obchodníkmi upozorňuje Jizeran: „Firma Deutsch z Uher provozuje na našem území nepovolený obchod s obuví.“¹⁸⁴ Podobne na maďarské inštitúcie upozorňujú i Mladoboleslavské listy v článku pod názvom „Pozor před maďarskými agenty“. Tento článok varuje českú spoločnosť pred úrazovou spoločnosťou pod názvom „Národní úrazová společnost“, ktorá sídli v Pešti s generálnym jednatelstvom v Prahe. „Vše, co by připomínalo maďarský původ, se tato společnost snažila zakrýt, aby naše obyvatelstvo bylo klamně lákáno, že je pojištěné u české firmy. V době, kdy je slyšet zoufalý výkřik Slováků, nerozpakuje se národ maďarský sáhnouti do české zemi.“¹⁸⁵

Ďalšou kauzou, ktorej bola venovaná veľká pozornosť bol predaj uhorskej múky v Čechách. Všetky štyri noviny túto tému riešia a snažia sa prostredníctvom tlače ovplyvniť české obyvateľstvo, aby kvôli nekvalite tejto múky nezavrhovali tú českú, i keď o niečo drahšiu než tu maďarskú.

V článku „Ku jakosti uherské mouky“ autor vysvetľuje tento postoj českej spoločnosti k maďarskej múke. „Čerstvé pečivo jest chutné, ale na další den je suché, tvrdne, nabývá

---

¹⁸² ML: 29. 4. 1908

¹⁸³ J: 24. 3. 1906

¹⁸⁴ J: 15. 3. 1913

¹⁸⁵ ML: 13. 2. 1901

divného tvaru, pozbýva normálnej chuti domácej mouky. Podľa znalců uherští mlynaři přisypují do mouky mouku kukuřičnou, aby se s cenou dolů šlo a právě pečivo s kukuřičnou moukou též vlastností má. Pryč s uherskou moukou, škůdce našeho hospodářství. Je povinností každého zemědělce zápasit s touto invazí.“¹⁸⁶ Ďalej autor článku poukazuje na riešenie, na akom sa dohodlo v Chrudimi, kde bol vyhlásený zákaz podporovať uhorských obchodníkov s múkou a bolo vyhlásené heslo: „Pryč s uherskou moukou, kupujte českou mouku, český chléb z českého obilí. Nepodporujme semletou uherskou kukuřičnou mouku!“¹⁸⁶ V boji proti uhorskej múke na českom trhu sa bojovalo s plnou silou: „Svým nepřátelům dáváme sami peníze na provaz, kterým nám krk zatahují.“¹⁸⁷ Označenie novinami, že sa jedná o „uhorskú“ múku je zavádzajúce. Je otázne, či medzi pod označením uhorskí dodavatelia múky sa neskrývali i Slováci, ktorí patrili pod uhorskú časť ríše.

Uhorsku sa táto kampaň v Čechách nepáčila a tak na to reagovali kritikou českého piva a šunky. Listy pojizerské zverejnili článok o tejto kauze. „Uherští mlynaři pobouřeni českou akcí proti uherské mouce, reagovali proti agitaci proti českému pivu a šunce. Podali uherské vládě petici- jak chránit svůj průmysl proti Čechům.“ Česi na svoju obranu sa vyjadrili takto: „České mlýny nemelou rumunské a srbské obilí, o kterém je známo, že svojí jakostí nejhorší je, a proto jsou i nejlacinější.“¹⁸⁸ Maďari sa českému hospodárstvu vyhrážali nekupovaním ich múky. „Maďari nám vyhrožují, že nebudou kupovat naší mouku a ani žádné jiné české výrobky.“¹⁸⁹ I napriek takýmto vyhrážkam česká spoločnosť naďalej udržuje svoje stanovisko bojkotovať uhorskú múku. To potvrdzuje i článok z Mladobolevských novin. „Zemědělské noviny vybízejí hosty hotelů, aby jídlo z uherské mouky od číšníků nepřijímali a ani nejedli, a aby požadovali jen českou moukou a jídlo z ní udělané. Jen my Češi, nikoli Maďari můžou za to, že podceňujeme naše zemědělství a podporujeme cizí.“¹⁹⁰

Jizeran predstavoval tento dovoz z Uhorska ako veľmi negatívny. „Nedávne statistiky poukazují na ztráty na českém trhu požíváním a dovozem uherské mouky.“¹⁹¹ A preto sa česká spoločnosť rozhodla bojovať proti tomuto dovozu z Uhorska. „Zemědelci, pekaři, mlynaři, obchodníci se smekli a chtějí bojovat proti uherským výrobkům. Činí tak v časopisech, novinách, na reklamních plakátech, organizují se schůze, kde se

---

¹⁸⁶ ML: 3. 7. 1904

¹⁸⁷ ML: 3. 7. 1906

¹⁸⁸ LP: 21. 6. 1903

¹⁸⁹ LP: 7. 6. 1903

¹⁹⁰ ML: 11. 7. 1907

¹⁹¹ J: 13. 6. 1903

domlouvají na dalším postupu atd. a nadále se drží hesla: Svůj k svému!¹⁹² Je zajímavé, že pohľad českej spoločnosti na Maďarov je zcela negativny.

Mladoboleslavské noviny a Jizeran na rozdiel od Hlasov a Listov pojizerských upozorňujú českú spoločnosť i na uhorskú lotériu.

„Objevují se plakáty dobročinné loterie ve prospěch polikliniky nemocnice. Ale kde? Které? To se člověk doví, až si zakoupí los. Jde o polikliniku v Budapešti. Proč jim máme pomáhat k postavení polikliniky? Pro naše účely nedají Maďaři ani jednu korunu. My bychom se nikdy neodvážili jet do Uher s našimi dobročinnými akcemi.“¹⁹³

Táto loteria, ako uvádzajú Mladoboleslavské listy bola zakázaná v celých Čechách a pri kúpe lístku mohol byť dotýčny potrestaný finančnou pokutou. „V průběhu celého maďarského milénia v této loterii nepadla ani jedna výhra na los mimo maďarského glóbu.“¹⁹⁴ Náhlad na túto správu je subjektívny. Môžeme sa len dohadovať, ako to naozaj bolo s pravdivosťou a úmyslom tejto lotérie.

Takisto i Jizeran varuje obyvateľov pred nezákonnosťou uhorskej lotérie. „Opět maďarské losy. Ale tentokrát rozesílají je v obálkách Metallgieserei a když čítatel otevře obálku, tak tam o slévárne nic není, ale právě o té nezákonné maďarské loterii. Vyhod'te to do ohně!“¹⁹⁵

Česká spoločnosť, ako uvádzajú noviny, prepojila nacionálneho nepriateľa s konkurenčným nepriateľom.

---

¹⁹² J: 30. 11. 1904

¹⁹³ ML: 28. 2. 1900

¹⁹⁴ ML: 7. 11. 1900

¹⁹⁵ J: 7. 11. 1908

8.9 POMOC SLOVÁKOM PROSTREDNÍCTVOM FINANČNÝCH ZBIEROK

Zatiaľ čo pred tragédiou v Černovej noviny nezverejňujú žiadne informácie o finančných zbierkach, udalosti v Černovej vyvolali vlnu účasti a česká spoločnosť organizuje finančné zbierky pre obeť nešťastia, ktoré prišli o svojich blízkych. O vlastnom priebehu udalosti v Černovej však poskytli noviny málo informácií.

Vo všetkých štyroch novinách sa objavujú tieto správy o finančných zbierkach. Redaktori novín chceli upozorniť obyvateľstvo na možný spôsob, ako pomôcť slovenskému národu v tak tragickej chvíli. Takisto týmto uverejňovaním dávali Česi najavo svoj záujem o podporu Slovákom.

Mladoboleslavské listy uverejnili článok o zbierke miestneho Odborného združenia mäsiarov, ktorí pri organizovaní plesu zriadili i zbierku pre Slovákov a vyzbierali tam 25 korún.¹⁹⁶ Dokonca i pri svadbách sa konali zbierky na podporu slovenského národa, ako tomu bolo napríklad pri sobáši A. Jeřábkové a F. Jenčíka v Benátkach, kde bolo vybraných 12 korún.¹⁹⁷

Dňa 18. 1. 1908 podávajú Mladoboleslavské noviny správy o zbierkach konaných v okrese: „U městského úřadu tyto dary byly složeny: od hostince p. Macouna v Sobotce 3 koruny, Báračníci v hotelu U zlatého beránka 5 korun, hosté z Výšinky u Turnova 3 koruny, sbírka při svatbe p. Emila Brixiho 11 korun 23 haléřů.“¹⁹⁸

Pre pozostalých a siroty černovského nešťastia sa konalo v Čechách nespočet zbierok. Tak napríklad Hlasy pojizerské uvádzajú zbierky: 8. 12. 1907 sa konala zbierka pri zábave organizovaná Sokolom, kde sa vybralo 19 K; ďalšou zbierkou bola zbierka v hostinci, kde sa vyzbieralo 5 korún¹⁹⁹; inú zbierku zorganizovali hasiči pri konaní sa plesu, kde bolo vyzbieraných taktiež 5 korún²⁰⁰; správa z 8. 12. 1907 dokonca informuje o peniazoch, ktoré ľudia posielali na adresu Národných listov „, ktoré ich ďalej posielalo na Slovensko, kde boli prerozdeľované obetiam nešťastnej udalosti v Černovej.“²⁰¹

Listy pojizerské uvádzajú taktiež články, alebo skôr menšie správy o zbierkach pre slovenské siroty z Černovej: z 15. 12. 1907 pri zábave vyzbierali organizátori 12 korún; nemenovaný

---

¹⁹⁶ ML: 1.2. 1908

¹⁹⁷ ML: 21. 1. 1908

¹⁹⁸ ML: 18. 1. 1908

¹⁹⁹ HP: 22. 12. 1907

²⁰⁰ HP: 12. 1. 1908

²⁰¹ HP: 8. 12. 1907

obchodník bol situáciou v Černovej tak pohnutý ľútosťou, že na adresu Národných listov zaslal peniaze zo svojho zárobku, celkom to činilo 12 korún.²⁰²

I Jizeran uverejňuje správy o finančnej pomoci vo forme zbierok pre slovenské deti z Černovej napríklad vo výtlačkoch z dní: 6. 11. 1907; 13. 11. 1907; 4. 12. 1907; 7. 12. 1907; 11. 12. 1907; 21. 12. 1907, 4. 1. 1908 atď.

---

²⁰² LP: 17. 11. 1907

ZÁVER

Obdobie v rokoch 1900- 1914 bolo náročné ako pre český, tak i pre slovenský národ. Na jednej strane sa český národ vyrovnával s politikou rakúskej časti ríše a na druhej strane sa slovenský národ vyrovnával s politikou Uhorska. Rozdiely v politickom režime oboch častí sa líšili už pred vyrovnaním. Politický systém v Rakúsku bol viac liberálnejší a voči národom viac tolerantnejší než v Uhorsku. V Uhrách si udržovala ešte stále mnoho politických a hospodárskych výsad šľachta, zatiaľ čo väčšina obyvateľstva nemaďarskej národnosti bola z politického života vylúčená. V Uhrách vládol centralistický režim, ktorý tvrdo potlačoval všetky ostatné nemaďarské národy. Slováci sa tak po Rakúsko- Uhorskom vyrovnaní ocitli ešte v zložitejšej situácii. Ich národné požiadavky, ktoré v predchádzajúcich rokoch stále dookola predkladali ríši, sa stali v Zalitavsku nemysliteľnými. Na začiatku 20. storočia sa Uhorsko vývinovo oneskorovalo za západnou časťou monarchie, aj keď sa jej od politického vyrovnania v roku 1867 snažilo vyrovnáť hospodársky i civilizačne. V podobnej pozícii ako Uhorsko voči Rakúsku, bolo Slovensko vo vzťahu k Uhorsku: v rámci Uhorska patrilo k periférnym regiónom, ktoré na modernizačné podnety reagovali neskôr a pomalšie. Spomalená modernizácia súvisela s rôznymi činiteľmi: v politike s pasivitou a nediferencovanosťou, v hospodárstve so selektívnou industrializáciou uhorskej časti monarchie a s dominantným agrárnym charakterom Slovenska, v sociálnej štruktúre s disharmonickou koexistenciou „starých“ postfeudálnych tried a novovznikajúcich vrstiev, kde modernita ešte nedokázala vytlačiť tradicionalitu, iba sa k nej pridala ako nový prvok. O tomto stave slovenskej spoločnosti na začiatku 20. storočia podáva správu Kováč vo svojom diele „Na začiatku storočia 1901-1914. Slovensko v 20. storočí“.

Napriek tomu, že oba národy, jak Česi tak i Slováci riešili v politickej oblasti iné problémy, boli si navzájom veľmi blízke. To potvrdilo i moje skúmanie na poli českej regionálnej tlače v Mladej Boleslave a v Turnove. Sledovala som množstvo a charakter správ v menovaných tématach vývoj slovenskej spoločnosti: Politické udalosti, Česko- slovenské vzťahy, Perzekúcia Slovákov, Školstvo, Literatúra a publicistika, Česko- uhorské obchodné styky, Cesty po Slovensku a správy o nich a Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok.

Ako periodiká v Mladej Boleslave, Mladoboleslavské listy a Jizeran, tak i turnovské noviny, Hlasy pojizerské a Listy pojizerské, prinášali mnoho informácií o situácii slovenského národa v zalitavskej uhorskej časti ríše.

Mladoboleslavské noviny na rozdiel od turnovských novín prinášali o Slovákoch oveľa viac správ. Mladoboleslavské noviny patria k novinám so širším záberom než turnovské noviny a okrem toho vychádzali častejšie (cca 10x za mesiac, zatiaľ čo turnovské cca 2- 3x za mesiac). Podľa môjho skúmania zverejnili Mladoboleslavské listy v rokoch 1900- 1914 o Slovákoch 245 článkov, pričom najväčšie zastúpenie mali články z oblastí: Politické udalosti, Perzekúcia Slovákov a Česko- slovenské vzťahy. Jizeran uverejnil dohromady v tomto období 174 článkov s najväčším zastúpením v oblastiach: Perzekúcia Slovákov, Politické udalosti, Náboženstvo a Pomoc Slovákom prostredníctvom finančných zbierok.

Turnovské noviny Hlasy pojizerské zverejnili 33 článkov a Listy pojizerské 32 článkov. Najviac sa tieto články dotýkali oblastí: Politické udalosti, Perzekúcia Slovákov a Česko-uhorské obchodné styky.

Týmto zverejňovaním článkov o Slovákoch v českej tlači, sa vytvára základ pre dobré vzájomné vzťahy medzi oboma národmi. Z článkov je zjavný súcit a zároveň rozhorčenie nad konaním Maďarov voči Slovákom.

Čitatelia mladoboleslavských novín mali tu možnosť vytvoriť si akýsi obraz o živote a situácii Slovákov v Uhorsku, v rôznych oblastiach života prostredníctvom tlače. Noviny uverejňovali správy ako z politickej, tak i z hospodárskej, školskej a náboženskej oblasti. Informovali i o prenasledovaní Slovákov a snahe Maďarov ich pomáďarčiť.

Podobne sa téme Slováci v Uhorsku venovali i turnovské noviny i keď v menšom rozsahu. Noviny poskytli českej spoločnosti základné a nie tak podrobné informácie ako mladoboleslavské noviny. Podobne ako noviny z Mladej Boleslavi sa venujú turnovské noviny politike, hospodárstvu, školstvu, náboženstvu. Informovali i o prenasledovaní Slovákov a uverejňovali finančné zbierky na podporu slovenského národa.

Čitatelia si mohli na základe týchto informácií z novín predstaviť ťažkú situáciu Slovákov v každej vyššie menovanej oblasti v Uhorsku. Maďari robili všetko preto, aby z Uhorska urobili jednoliaty maďarský štát. V tom bola príčina všetkých represálií voči Slovákom, Rumunom a ďalším nemaďarským národom. Maďarizácia škol, znemožňovanie kultúrneho a spolkového života a vyhrážka veznenia pri každom pokuse o národný prejav.

Ako je vidieť, českú tlač nezaujímal len bežná politická problematika, ale tlač ponúkala českému čitateľovi hlbší a širší pohľad na život v Uhorsku z pohľadu nemadžarských národov. Ponúkala správy i z náboženskej oblasti. Najviac sa venovali noviny sporu medzi kňazom Andrejom Hlinkom a spišským biskupom Alexandrom Párwym, kvôli angažovanosti A. Hlinku v svetskej, politickej sfére života. Zaujímavé je, že nešťastie v obci Černová z roku 1907, ktoré sa v mojej práci na začiatku zdalo byť hlavné, noviny veľmi nepopisujú. Nevenovali tejto udalosti toľko pozornosti na svojich stránkach, ako zbierkam, ktoré na základe tohto nešťastia v Čechách po roku 1907 vznikli a ďalším príkladom prezekúcie v oblasti školstva. Noviny uverejňovali nespočet článkov o rôznych formách väznenia, prenasledovania atď. Slovákov v Uhorsku.

Pomerne veľkú časť článkov v rozmedzí rokov 1900- 1914 venujú noviny obchodným stykom s Uhorskom. V tejto oblasti bolo prekvapujúce stanovisko a náhľad českej tlače na „uhorské“ výrobky, ktoré boli do Čiech dovážané. Česká tlač sa snažila ovplyvniť českú spoločnosť, aby nekupovala ako uvádzali noviny uhorské výrobky. Táto obchodná konkurencia medzi oboma národmi, Čechmi a Maďarmi, však opomína fakt, že medzi uhorskými dodávateľmi, ktorí v Čechách kvôli konkurencii nie sú v obľube, mohli byť i Slováci. Z článkov je možné tiež sledovať odlišný prístup vo veciach slovenských výrobkov. Tie sú českou tlačou veľmi podporované a ospevované kvôli svojej kvalite.

V oblasti česko- slovenských vzťahov podporovali Česi Slovákov nielen nákupom slovenských výrobkov, ale tiež kupovaním slovenských kníh či časopisov, novín (Slovenský Týždenník). Tiež podporujú informovanosť o slovenskom národe na českom území prostredníctvom upútavok a pozvaní na prednášky o Slovensku. Zaujímavé je i to, že i napriek môjmu očakávaniu som ani v jedných novinách nenašla zmienku o spolku Detvan či Československej jednote.

V tejto práci som sa pokúsila predložiť ucelený pohľad na česko- slovenské vzájomné vzťahy na základe skúmania regionálnej tlače v Mladej Boleslave a Turnove, ktoré potvrdili blízkosť národa Čechov a Slovákov.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

CLEMENTIS, V.: Medzi nami a Maďarmi, Bratislava 2008

HOLEC, R.: Tragédia v Černovej a slovenská spoločnosť, Martin 1997

JURČIŠINOVÁ, N.: Československá jednota. Kultúrno- spoločenské aktivity spolku 1896- 1914, Prešov 2010

KOSATÍK, P.: České snění, Praha 2010

KOVÁČ, D.: Dějiny Slovenska, Praha 1998

KOVÁČ, D.: Na začiatku storočia 1901-1914. Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2004

KOVÁČ, D.: Slováci a Česi, Bratislava 1997

KOVÁČ, D.: Slováci, Česi, Dejiny, Bratislava 1997

KOVÁČ, D.: Slovensko v Rakúsko- Uhorsku, Bratislava 1999

KOZÁK, V.: Pojizeřím k Labi, Mladá Boleslav 1940

LIPTÁK, E.: Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2011

LIPTÁK, E.: Storočie dlhšie ako sto rokov, Bratislava 1999

MIKA, A.: Československé dějiny v obrazech, Praha 1971

PODRIMAVSKÝ, M. - KOVÁČ, D.: Slovensko na začiatku 20. storočia, Bratislava 1999

RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci ve 20. století : spolupráce a konflikty 1914-1992, Praha 2012

RYCHLÍK, J.: Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914- 1945, Bratislava 1997

STEHLÍK, M.: Česi a Slováci 1882- 1914: Nezřetelnost společné cesty, Praha 2009

ŠPIESZ, A.: Dejiny Slovenska na ceste k sebauvedomeniu, Bratislava 1992

Turnov:

BABÍK, M., COGAN, M.: Turnovsko, Praha 2007

COGAN, M., JAKOUBĚ, B.: Turnov: Český ráj, Turnov 2001

KESNER, T.: Kulturní památky Turnovska : obrazový seznam nemovitých kulturních památek, Turnov 2010

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 7. díl, Praha 2008

KUČERA, P.: Turnovské příběhy z dob dávných i nedávných, Turnov 2008

ŠOUREK, L.: Za tajemstvími kraje pod Kozákovem: pozvánka do minulosti, aneb, Jak to tu kdysi (snad) vypadalo, Modřišice 2009

Mladá Boleslav:

HERČÍK, K.: Čtení o Mladé Boleslavi, Mladá Boleslav 2010

MĚSTECKÁ, S.: Mladá Boleslav, Praha 2011

Mladá Boleslav: město, region, Mladá Boleslav 2001

OČADLÍK, M.: Zápisky Bedřicha Smetany o Mladé Boleslavi, Mladá Boleslav 1949

KUČA, K.: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 4. díl, Praha 2000

Internet:

Druhá světová [online]. [vid. 22. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.druhasvetova.sk/>

Co je co. Vaše Encyklopedie [online]. [vid. 12. 6. 2012]. Dostupné z: <http://www.cojeco.cz/>

Český hudební slovník osob a institucí [online]. [vid. 15. 8. 2011]. Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/>

Digitální knihovna střediska vědeckých informací FSV UK[online]. [vid. 23. 7. 2012]. Dostupné z: <http://katalog.fsv.cuni.cz/>

Encyklopedie dějin města Brna [online]. [vid. 19. 5. 2012]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/>

E- leasingový program Škola budoucnosti [online]. [vid. 6. 6. 2012]. Dostupné z: <https://ep.edu.sk/>

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku [online]. [vid. 28.6. 2012]. Dostupné z: <http://www.ecav.sk/>

Historie nakladatelství Josef R. Vilímek – nakladatel knih Karla Klostermanna[online]. [vid. 12. 5. 2010]. Dostupné z: <http://www.kklostermann.eu/>

Hudební rozhledy [online]. [vid. 22. 1. 2012]. Dostupné z: <http://hudebnirozhledy.scena.cz/>
Knihy na internetu [online]. [vid. 7. 7. 2012]. Dostupné z: <http://www.knihynainternetu.cz/>

Národní myšlenka- větší než malé množství politické nekorektnosti [online]. [vid. 21. 5. 2012]. Dostupné z: <http://www.narmyslenka.cz/>

Památník národního písemnictví [online]. [vid. 23.2. 2012]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>

Časopisy:

Mlejnek, František. Václav Kudrnáč a Pojizerské listy. Pojizerky.2007, roč. 4, č. 1, s. 14.

Mlejnek, František. Vzpomínka na Václava Kudrnáče. Náš Turnov.2003, roč. 26, č. 7, s. 12.

Pramene:

Mladá Boleslav:

- Mladoboleslavské listy, 1900- 1914
- Jizeran, 1900- 1914

Turnov:

- Hlasy pojizerské, 1900- 1914
- Listy pojizerské, 1900- 1914

Praha:

- Národní listy, 1907

ZOZNAM TABULIEK

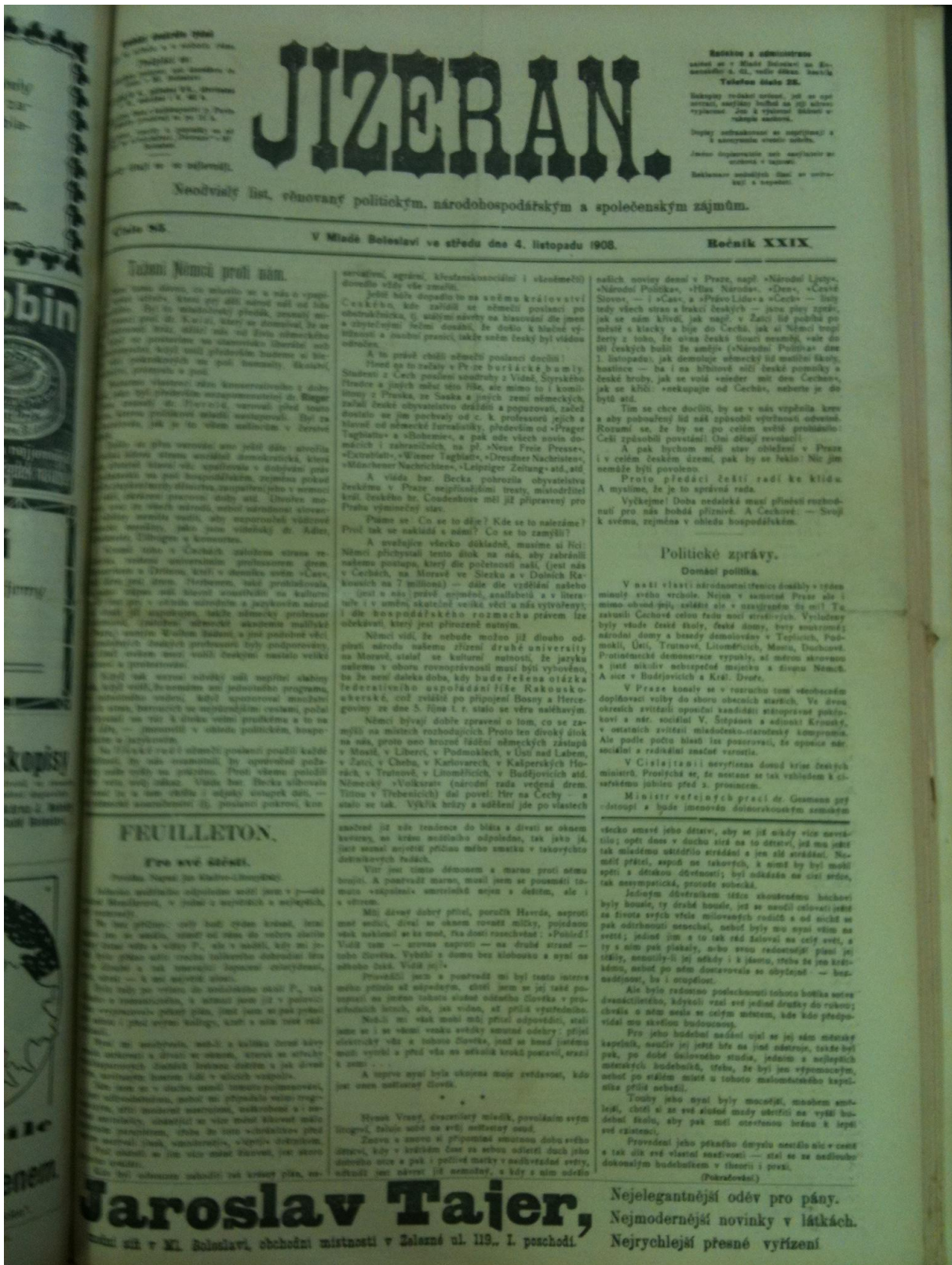
Tabuľka č.1 Počet článkov z jednotlivých novín k daným oblastiam

	MB	J	LP	HP	
polit. udalosti		78	43	13	7
č.- s. vzťahy		18	7	0	1
perzekúcia Slov.		30	45	5	0
pomoc Slov.		11	10	4	6
lit. a publicist.		13	2	1	3
č.-u. obch. styky		17	10	8	6
cesty po Slov.		19	8	0	0
náboženstvo		1	16	0	1
školsťvo		8	6	1	0

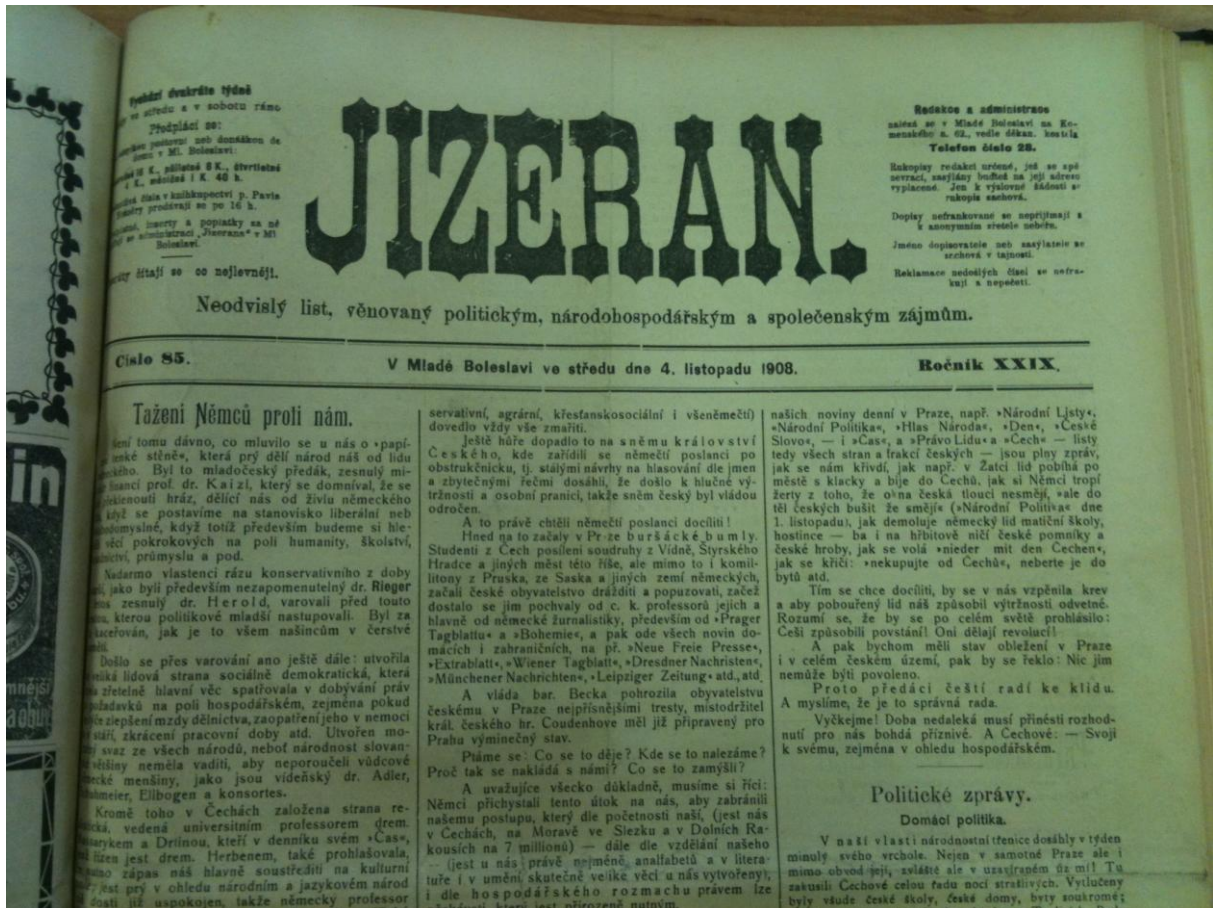
Tabuľka č. 2 Počet uverejnených článkov v jednotlivých novinách od roku 1900- 1914

	Mladobolesl. Listy	Jizeran	Listy pojizer.	Hlasy pojizer.
1900	18	6	3	2
1901	18	4	3	3
1902	31	10	4	0
1903	56	14	4	7
1904	15	8	2	4
1905	25	6	2	2
1906	26	10	3	3
1907	14	40	5	5
1908	14	27	3	3
1909	3	17	3	0
1910	8	5	0	2
1911	15	9	0	0
1912	1	4	0	1
1913	14	9	1	0
1914	2	5	0	1

ZOZNAM PŘÍLOH

Jizeran 4. 11. 1908, Státní okresní archiv Mladá Boleslav

Jizeran 4. 11. 1908, Státní okresní archiv Mladá Boleslav

MLADOBOLSLAVSKÉ LISTY

Agencní ve středě a v sobota ráno. — Předplatě: na rok 16 K, na půl 8 K, na čtvrt 4 K. — Jednotlivá čísla po 16 hal. — Inseráty za mílovená. — Účty jsou splatny v administraci. — Redakce a administrace nachází se ve Václavské ulici. — Způsob redakce: Jar. Havlíček. — Tiskárna Ludvík Horák, tiskař a vydávatel.

Krajský sjezd českého Pojizerí.

Sborenci nář. strany svobodomyšlné shromáždili se v neděli dne 28. února ve dvoraně Sotavonky v Mladé Boleslavi aby výsledky referáty z krajského posel. shrom. rady prof. Čelakovského, dra Štumpara a dra Tobolky. Účast i nálada sjezdů byla dobrá. Kraví stoupenec strany našl z Mladé Boleslavi, dostavili se delegáti z Turnova, Bělé Bělácké, Bělácké, Sobotky, Brodce, Nových Běláckých, Mělníka, Hradíště, z Lysé nad L., Konec, Čestochova, Dubu atd. Jednomyslný souhlas krajské předsedy všechny referáty svědčí o tom, že komitace i v řadách našich stoupenec organizace a voličův nového řádu. Avšak, že vzhledem k tomu, že slova dra Tobolky bez větší přílohy ráni k činu, aby ve chvíli, kdy se počítá, stály organizace naše zcela v přípravě k zápisu volebnímu i politickému.

Pro desáté hodiny dopolední zahájil předseda „Tobolka“ klub pro Mladou Boleslav a okolí, starosta místo Mag. Pharm. Bohumil Maroušek, svolal jednání sodečným uvítáním všech přítomných, zejména dam i pražských hostů. Navrhla a přijata byla s hluchým souhlasem, aby zasílaly se podpůrné telegramy téhož dne nejváženějším způsobem krajanům v Českých Budějovicích a v Praze. Komitace vjeval shromáždění, aby zvolila své svého stoupenec předsednictvím. K návrhu místo Jar. Havlíčka zvoleni byli pro předsedu panovný předseda starosta B. Maroušek, I. místopředseda Eduard Štumpara, starosta z Nové Páky, II. místo předseda Jar. Tobolka, starosta z Bělé, zastupovatel mí. Miroslav Domulip a JUC. V. Kř. —

„O organizaci strany“

Učtením sjezdu — pravá — jest posaviti stranu na nové, pevné organizační podklady. Nesmíme si totiž, že strana naše ocitla se v nových poměrech. Zahrála předtím vedoucí strany v národním. Zavedením všeobecného hlasovacího práva změnila se i situace volební. K volební urně dostaly se nové vrstvy voličů, na které nář. strana nebyla připravena. A také ty krubí voliči, jež dlouhí stály v řadách nář. strany svobodomyšlné, podotupim musly zkusku radikálismu. V těchto chvílích, kdy zápasil jsme na voličích stran, smáčeno mávalo se, že schází nám potřebná zručnost zářného úspěchu — organizace, káždě jiné strany, zejména strana soc. dem., v této příležitosti byly velmi dobře uplatněny, mávali na tom ze všech nejlépe. Toto poznání vstoupilo nám přisvědčení, že nedostatky ony musíme, bez předtím odstraniti. Rečnick probíral pak otázku, co jest nám čini, na co důležito klásti důraz a čeho musíme zanechat. Naše politika musovala se na to, že jsme chtěli dobývati program strankovní a vedli jazykový boj. Na to souhlasili jsme všechny své síly. Ale politická naše stranka podmínka jest hospodářskou jeho zřetelnou, jeho zřetelnou kulturní a docílení těchto podmínek nepostupiti práci státní oslnou a státní intenzivní. Jeť nová cesta, kterou musíme jiti. Radikálismu nemáme následovati. Vznik nář. strany svobodomyšlné sám tomu odporuje. Opovíže a strankovní nemůžeme býti cílem — nanejvýše snad nastříbením zručnosti — cílem může býti jen a jediný dobývání moci a vlády na státní správu. Nemůžeme nář. straně na masový voličstva. Zmíniv se o podmínkách státních krajské strany, akcentovali raději poznámky voličův samých. Žádá disciplinovanou solidární a důbu práce. Nesmíme nechat nář. stranu na hedrách poslanců. Naznačiv, jak a káždě musíme pracovati, promlouval Rečnick o káždě nář. straně z úst krajanů i státních.

Konstatuje, že dnes se poměry v tomto ohledu značně zlepšily a žádá, aby příslušníci strany podporovali v první řadě tisk oficiální. Jest to mimo „Den“, který vstoupil právě v organizační poměr ke straně a týdeník „Národ“ i „Česká revue“ a „Český čtenář“. Z listů krajských na českém severovýchodě jmenuje dr. Tobolka „Mladoboleslavské Listy“ a nymburský týdeník „Občanské listy“.

Také administrativnímu zřízení strany věnoval referent náležitou pozornost a zejména zřízení sekretariátu považuje za nutné a nezbytné.

Tvrzení, že mladočestí vymírání, vyvrátil rozhodně. Naopak — a zejména v Praze poměry v té příčině jsou dobré a bude dobré, bude-li v obrozovacích těch snahách venkov Prahu následovat. Naznačiv zvrubně způsob organizování, končí vyzváním, aby ujal se všichni práce na tomto poli. Nář. strana svobodomyšlná nemá za úkol nikomu. Osud její leží v našich rukách. Organizování znamená postavení strany na nové základy. Strana musí se obroditi náhodou krví, aby s novým nadšením sla do nové práce.

Uvítán bouřlivým potleskem, ujal se pak slova Rečnick poslanec dvorní rada prof. dr. Čelakovský.

Pravil, že je mu líto, že může vyjádřiti se v krubích svého voličstva o tom, co soudí o politické situaci. Není pochyby, že doba, v níž žijeme, jest pro náš národ v Slovanstvo velmi neúspěšná. Tělehně-li se, které jsou toho hlavní příčinou, vidíme, že je to zahraniční situace, jež uvedla soustati naše do těsného područí říše německé kterouž alianci by Rečnick nazval spíše mesalianci. Tim byla rozptavenost německého židln poslání. Tim spíše, že Slované dostud nedospěl k poznání, že jen jednotně mohou čeliti německé síle. Rozháranost mezi slovanskými národy i v nich samých jest hlavní příčinou neblahých poměrů. Proti velké síle germánské nemí zde protiváha slovanská. Němci podporovávají veřejným míněním celého Německa, stojí na stanovisku hegemonie a místo, aby se jako menšina slušně dohodovali, pokračují státně proti Čechům a Jihoslovánům. Jako by byli jediným činitelem ve státní, mají na běh události veřejných vliv rozhodující. Krubí voliči pak netoliko, že německému diktátu ochotně. Již v poslední době vlády bar. Becka pozorovali jsme, kterak se kurs obrací. Nezkročeno revolva německých soudců, obstrukce německá na zemském sněmu, strhání českých nápisů na dráze Teplice-Poříčí a hlavně naprostá neochota Beckova zjednatí nápravu, vedly nutně do opozice. Čeští poslanci nemohli podporovati takovou vládu. Koalice se rozšla, kabinet Beckův musil odstoupiti a poslanci naši podmínili vstoupením do nové koalice zabezpečením 1. dělnosti českého sněmu, 2. bezvýhradně platnosti Stremayerových nařízení a 3. podniknutím rozhodných kroků k zřízení druhé české university. Požadavkům českým se nevyhovělo — a nastolen byl prozatím kabinet Bienerthův jehož úkolem bylo provesti, co nezdarilo se na paměti, 18 hodin trvající konferenci.

Když ani tomu nepovedlo se vytvořiti vládu parlamentní, sestavil bar. Bienerth definitivní kabinet s tendencí výsledně průněčskou a protislovanskou. Proto v dnešním složení svém nemůže naléztí a nás než hlubokou nedůvěru a zásadní odpor. Vždyť Němci nám stačí jen projeviti přání a vláda hned ochotně se mu podvoluje. Předlohy zákona jazykového a zákona o krajském zřízení dány byly na program jen proto, že si toho Němci přáli. Otázka česká ale není omezena jen na tyto dva body. Jedná se o reorganizaci zemského výboru, v němž Němci chtějí obdržeti místa tři jedná se o reformu volebního řádu, o reformu zřizování zemského, o rozšíření kompetence zemských sněmů, o úpravu menšinového školství atd. Ale o tom se ani nemluví. Jakmile však Němci žádají, aby obě uvedené osnovy předloženy byly říšské radě, stalo se. Předloha o zřízení krajského jest velmi nedokonalá — jazykový zákon také. Stremayerova nařízení mají býti omezena, platnost českého jazyka a souhrn omezena a obě předlohy obsahují ještě celou řadu jiných bodů, o kterých nemůžeme vůbec jednat. Poslanec Čelakovský není odpůrcem povité dohody, ale i ten největší přítel dorozumění musí předlohy tyto odmítnouti, jako útek na nedůvěru a práva království českého. Sněm český se vůbec nesvolává — zase jen důstředkem německého veta a Němci požadují za připuštění dělnosti jeho — koncese. Rozehráje německé posulství, kládě jako podmínky dělnosti sněmu českého, řečnick pravil, že jedinou příčinou jsou pidiou pro lich předlohy jest sněm sám. Předem nemůžeme slihovati nicého. Také u posledních afáirách postovních úředníků řečnick bovoval. — Postup vlády v této věci pomenoval dr. Krausův gauerstvem. Když Matula chěl dáti Čechům nevinnou satisfakci ohledně svého nešťakového výstupu, že veť česká je v Cechách „dovolená“ — německé veta zase zakročilo a zvířetilo. Dnešní ministr obchodu dr. Weisskirchner sibi sdelalí a pošty požádek. A také ho dala; postovním úředníkům zaházal veřejně pronášeť své mínění a denunciováním provinčím hrozil disciplinárním tresty. Vícec vláda počíná si podivně; konfiskacemi a persekucemi — uklidněte! Když Němci vyslovili se pro svolání zavěného parlamentu vláda popísla si vyhověti. Svolává říšskou radu na 10. března — a zase na přání Němců — předloží přj osnovu jazykovou i krajského zřízení znovu. Požadavky o snaze Němců zříditi všíšinu proti Čechům, pravi dvorní rada Čelakovský, že tentokráté sice Poláci i socialisti demokrati odmlíli, ale nutno říci, že se strany vládních orgánů se tato myšlenka vřele podporuje. Po anekci Bosny a Hercegoviny dala by se očekávati, že vládní krubí budou snáší se ziskati si přízeň Jihoslovánů. Co však vidíme? Bar. Bienerth povolává do ministerstva výslovně škodce Jihoslovánů, Přecházíte k utvoření slovanské Jednoty, sružením 128 slovanských poslanců, konstatuje, že působí nepřátelím našim mnoho starostí. O úkolech Jednoty nemůžeme vyvoliti podrobně — jistě ale vykonávají bude vliv na taktický postup stran ve sněmovně. Již od let snaží se Slované vytvořiti na říšské radě Železný krubí. Posledně rozhlá se za Badenim nešťastným postupem Polského kofa. Politika česká málic na zřeteh umožnění společného postupu slovanského, kráčí tedy jen ve šlépěích předchůdců. O významu Slované Jednoty pravil, že bude tím větší, čím více budou Slované utiskováni. Pojednával o různosti některých názorů různých slovanských národů, mlávi řečnick o stanovisku státoprávním, na jehož půdě stojíme my Čechevé a národnostním, které hájí Jihoslováně. Velké ústavní zápasý od Hohenwarta až po naši dobu přesvědčilo každého, že musil dojít ke kompromisu mezi oběma ideami. Ani my nesmíme poněkud myšlenku národnostní se zřeteh a bude dobře uvědomíme-li si, že je to myšlenka moderní, na základě které se vytvořily státy. Pracovati k tomu, aby národy slovanské v naší říši byly zabezpečeny, jest naši povinností. Společným programem všech Slovanů jest obrana. Toť negativní část programu. Jaké budou pozitivní úkoly Slované Jednoty, záležeti bude na okolnostech. Vytýká se nám, že jsme proti státu. Nejsme, chci nemůžeme pracovati do rukou tím, kdož chtí rozhlá dnešní pomery. Nejsme proti státu, nýbrž proti vládě. Rečnick klade v ústahu

zvolení zemského, o rozšíření kompetence zemských sněmů, o úpravu menšinového školství atd. Ale o tom se ani nemluví. Jakmile však Němci žádají, aby obě uvedené osnovy předloženy byly říšské radě, stalo se. Předloha o zřízení krajského jest velmi nedokonalá — jazykový zákon také. Stremayerova nařízení mají býti omezena, platnost českého jazyka a souhrn omezena a obě předlohy obsahují ještě celou řadu jiných bodů, o kterých nemůžeme vůbec jednat. Poslanec Čelakovský není odpůrcem povité dohody, ale i ten největší přítel dorozumění musí předlohy tyto odmítnouti, jako útek na nedůvěru a práva království českého. Sněm český se vůbec nesvolává — zase jen důstředkem německého veta a Němci požadují za připuštění dělnosti jeho — koncese. Rozehráje německé posulství, kládě jako podmínky dělnosti sněmu českého, řečnick pravil, že jedinou příčinou jsou pidiou pro lich předlohy jest sněm sám. Předem nemůžeme slihovati nicého. Také u posledních afáirách postovních úředníků řečnick bovoval. — Postup vlády v této věci pomenoval dr. Krausův gauerstvem. Když Matula chěl dáti Čechům nevinnou satisfakci ohledně svého nešťakového výstupu, že veť česká je v Cechách „dovolená“ — německé veta zase zakročilo a zvířetilo. Dnešní ministr obchodu dr. Weisskirchner sibi sdelalí a pošty požádek. A také ho dala; postovním úředníkům zaházal veřejně pronášeť své mínění a denunciováním provinčím hrozil disciplinárním tresty. Vícec vláda počíná si podivně; konfiskacemi a persekucemi — uklidněte! Když Němci vyslovili se pro svolání zavěného parlamentu vláda popísla si vyhověti. Svolává říšskou radu na 10. března — a zase na přání Němců — předloží přj osnovu jazykovou i krajského zřízení znovu. Požadavky o snaze Němců zříditi všíšinu proti Čechům, pravi dvorní rada Čelakovský, že tentokráté sice Poláci i socialisti demokrati odmlíli, ale nutno říci, že se strany vládních orgánů se tato myšlenka vřele podporuje. Po anekci Bosny a Hercegoviny dala by se očekávati, že vládní krubí budou snáší se ziskati si přízeň Jihoslovánů. Co však vidíme? Bar. Bienerth povolává do ministerstva výslovně škodce Jihoslovánů, Přecházíte k utvoření slovanské Jednoty, sružením 128 slovanských poslanců, konstatuje, že působí nepřátelím našim mnoho starostí. O úkolech Jednoty nemůžeme vyvoliti podrobně — jistě ale vykonávají bude vliv na taktický postup stran ve sněmovně. Již od let snaží se Slované vytvořiti na říšské radě Železný krubí. Posledně rozhlá se za Badenim nešťastným postupem Polského kofa. Politika česká málic na zřeteh umožnění společného postupu slovanského, kráčí tedy jen ve šlépěích předchůdců. O významu Slované Jednoty pravil, že bude tím větší, čím více budou Slované utiskováni. Pojednával o různosti některých názorů různých slovanských národů, mlávi řečnick o stanovisku státoprávním, na jehož půdě stojíme my Čechevé a národnostním, které hájí Jihoslováně. Velké ústavní zápasý od Hohenwarta až po naši dobu přesvědčilo každého, že musil dojít ke kompromisu mezi oběma ideami. Ani my nesmíme poněkud myšlenku národnostní se zřeteh a bude dobře uvědomíme-li si, že je to myšlenka moderní, na základě které se vytvořily státy. Pracovati k tomu, aby národy slovanské v naší říši byly zabezpečeny, jest naši povinností. Společným programem všech Slovanů jest obrana. Toť negativní část programu. Jaké budou pozitivní úkoly Slované Jednoty, záležeti bude na okolnostech. Vytýká se nám, že jsme proti státu. Nejsme, chci nemůžeme pracovati do rukou tím, kdož chtí rozhlá dnešní pomery. Nejsme proti státu, nýbrž proti vládě. Rečnick klade v ústahu

Mladoboleslavské listy 3. 3. 1909, Státní okresní archiv Mladá Boleslav

18. číslo.

V Mladé Boleslavi, dne 3. března 1909.

Ročník XXII.

MLADOBOLSLAVSKÉ LISTY

Vychází ve středu a v sobotu ráno. — Předplatné: o a rok 16 K, na půl 8 K, na čtvrt 4 K. — Jednotlivé čísla po 16 hal. — Inseráty za měřivku. — Účty jsou splatny v administraci. — Redakce a administrace nachází se ve Vláckově ulici. — Z odp. redaktor Jar. Havlíček. — Tiskárna Ludvík Horák, smiřná a vyláskatel.

Krajský sjezd českého Pojizeří.

Stoupenci nář. strany svobodomyšlné shromáždili se v neděli dne 26. února ve dvoraně Sokolovny v Mladé Boleslavi aby vyřídili referáty říšského posl., dvor. rady prof. Čelakovského, dra Klumpara a dra Tobolky. Účast i nálada sjezdu byla dobrá. Krom stoupenců strany naší v Mladé Boleslavi, dostavili se delegáti z Turnova, Bělé Dobrovice, Bakova, Sobotky, Brodce, Nových Bošatic, Mlčova Hradiště, z Lysé nad L., K. smenos, Českého Duhu atd. Jednomyslný souhlas který provázal výsady všech referátů svědčí o tom, že konečně i v řadách našich stoupenců proniklo vědomí, o nutnosti zbudování pevné organizace a vzbuzení nového ruchu. Věříme, že všichni, kdož slyšeli slova dra Tobolky bez váhání přiloží ruku k dílu, aby ve chvíli, kdy přijde se potřeba, stály organizace naše sečteny a připraveny k zápasu volebnímu i politickému.

Do desáté hodiny dopolední zahájil předseda Pojizeřího klubu pro Mladou Boleslav a okolní starosta města Mag. Pharm. Bohumil Matoušek, nečekaně jedním srdečným uvitáním všech přítomných, zejména dam i pražských hostů. Navrhl a sjezd bylo s hlubokým souhlasem, aby zaslané byly pozdravné telegramy téhož dne požádaným členům krajským v Českých Budějovicích a v Chrástku. Konečně vjezd shromáždění, aby zvolila se svého sjezdu předsednictvo. K návrhu prof. Jar. Havlíčka zvoleni byli po presida pánevo předsedou starosta B. Matoušek, I. místopředsedou Záhorský, starosta z Nové Páky, II. místopředseda Jeřábek, starosta z Bělé, zapisovatelé M. Hlavinka a H. V. Kříž.

Konstatuje, že dnes se přiměry v tomto ohledu značně zlepšily a žádá, aby příslušníci strany podporovali v první řadě tisk officielní. Jsa to mimo »Den«, který vystoupil právě v organizační poměr ke straně a týdeník »Národ« i »Česká revue« a »Český čtenář«. Z listů krajských na českém severovýchodě jmenuje dr. Tobolka »Mladoboleslavské Listy« a nymburský týdeník »Občanské listy«.

Také administrativnímu zřízení strany věnoval referent náležitou pozornost a zejména zřízen sekretariátů považuje za nutné a nezbytné.

Tvrzení, že mladočestí vymíraji, vyvrátit rozhodně. Naopak — a zejména v Praze poměry v té příčině jsou dobré a bude dobře, bude-li v ubrovovacích těch snahách venkov Prahu následovati. Naznačiv zevrubně způsob organizování končí vyzváním, aby ujal se všichni práce na tomto poli. Nář. strana svobodomyšlná nemá zapíknouti. Osud její leží v našich rukách. Organizování znamená postavení strany na nové základy. Strana musí se obroditi mládou krví, aby v novém nadšení šla do nové práce.

Uvítán bouřlivým potleskem, ujal se pak slova říšský poslanec dvorní rada prof. dr. Čelakovský. Právě, že je mu milo, že může vyjádřiti se v kruzích svého voličstva o tom, co sondí o politické situaci. Není pochyby, že doba, v níž žijeme, jest pro náš národ i Slovanstvo velmi neutešena. Tázáme-li se, které jsou toho hlavní příčiny, vidíme, že je to zahraniční situace, jež svedla nás do současného podruží říše německé, kterouž alianci by fečník nazval spíše mesalianci. Tím byla rozpinavost německého židva posilena. Tím spíše, že Slovane dříve nedospěli k poznání zemského, a rozšíření kompetence zemských sněmů, o úpravu menšinového složení atd. Ale o tom se mi nemítaví. Jakmile však Němci žádají aby obě uvedené osnovy předloženy byly říšské radě, stalo se. Předloha o zřízení krajském jest velmi nedokonalá — jazykový zákon také. Strömayerova nařízení mají býti omežena, platnost českého jazyka u soudů omežena a obě předlohy rbsahují ještě celou řadu jiných bodů, o kterých nemůžeme vůbec jednati. Postanec Čelakovský není odpircem positive dohody, ale i ten největší přitel dorazování musí předlohy tyto odmítnouti, jako škůtek na nedlinost a práva království českého. Sněh český se vůbec nesovolává — zase ten důsledkem německého věta a Němci požadují za připuštění dělnoty jeho — konce. Rozehraie německé postulatů, kladete jako podmínky dělnoty sněmu českého, fečník praví, že jedinou přístupnou pádou pro jich projednání jest sněm sám. Předem nemůžeme slibovati něcho. Také u posledních affairách postovních úředníků fečník hovořil. — Postup vlády v této věci poimenoval dr. Kramář gauerstvem. Když Mataja chtěl dát Čechim nevinnou statistiku ohledu svého nešikovného výstoku, že feč český je v Čechách »dovolen« — německé věta zase zakročilo a rečičilo. Dnešní ministr obchodu dr. Weisskirchner sůbě »udělaj u posty pořádek«. A také ho dítá postovním úředníkům zakázat veřejně prodávati své mince a demonstrování provokující hruz disciplinárni tresty. Víšes vláda počíná si pedivně: komiskacemi a perskocemi — uklidňaj. Když Němci vyslovili se pro svolání zavěšené parlamentu vláda popoužila si vyhovět. Svobůdnickou radu na 10. března — a řise na předsednou

Mladoboleslavské listy 3. 3. 1909, Státní okresní archiv Mladá Boleslav

LISTY POJIZERSKÉ

Časopis věnovaný okresům Pojizerským.

Číslo 4.

V Turnově, dne 5. února 1905.

Ročník XX.

Vycházejí vždy první, třetí a pátou neděli každého měsíce.

Redakce a administrace nalezá se v Turnově, na Mikulášském nám. v domě p. M. Jirkovské č. 408. — Předplatné obnáší čtrnáctiletě 1 K 40 h, půlletně 2 K 50 h, na celý rok 5 K 60 h. — Předplatné spíší se v místě vydávání v Turnově. Doplňky přiléhají se jen frankované. Inzeráty účtují se levně, jejich úprava obnáší administrace. Inzeráty platí se předem a neob-
jeví se předem.

Nástin vývoje umělecko-průmyslového ruchu na Turnovsku.

(Napisał J. Prošek.)

V Pojizeri ode dávna jeví se stopy ruko-
dílých prací domácích, řemeslných doved-
ností. Od lidových staveb počínaje, k svérázně
úpravě obydlí okrasným nábytkem, ozdobným
nádobím ze dřeva i hlíny, nářadí, kovových,
textilních výrobků, krojí a výšvek, šperků
a speciálně místní industrie hrobení českých
granulů a dráhekám, i umělých napodobenin
nárevných sklených kompozic, vše to a po-
dobně přesvědčuje, že zde tvořivost domovem
i snaha po neustálém vývoji, zdokonalování
a šíření smyslu pro vkus v lidu. Možno
tudíž o tomto reálný pohled optiti novodobé
smahy, výtvarné vzdělávací, u vědomí po-
všechné kulturní zemské věbec, našeho užšho
kraje pak zvláště. K poznání toho zapotřebí
bylo především zřízení musejních sbírek
i zpracování snesených látek v odborných
spisech, poskytujících přehled nejen histo-
rický, nýbrž také umělecko-řemeslné a prů-
myslové vzdělávací a sloužící k praktickým
účelům. U vědomí toho třeba se vžiti v jed-
notlivé období; nehledě k dávnověku, chceme
jen z uplynulého století učiniti si představu,
jaké okolnosti se vyvolaly rozruch v našem
domově na poli prací odborných. Souvisí to
zajisté se změnami v držení panství, jež

nastaly odprodejem po válkách Napoleonských
okolo r. 1820 na Turnovsku, kde průmyslový
ruch, jako v pohorských městěčkách, převládal,
aniž by bylo technicky vzdělaných sil nad-
bytek bývalo; že stavitelství domácí té doby
bylo nevyvinuté, vysvítá, že při provádění
monumentálnějších budov, jako byla v Tur-
nově stavba novogotického chrámu P. Marie
svobodným pánem Lexou z Aelcenthalu,
předsevzala, povolání byli architekti ze Saska
a stavitelové domácí, Němci, prováděli jeho
rekonstrukce. Sochař, rodem Němec, shotvil
sochu svätice pro náměstí turnovské, i obraz
pro hlavní oltář nové svatyně jest dílem
štětce německého mistra, rovněž jako ná-
stěnná malba v kapličky na Valdštyně,
a představou svätice tváře českého poety,
jest umělecký výkon německy podepsaného
malíře. Nebylo tehda česky organizovaných
technických činitelů, nad to pak výtvarných
uměleckých sil! Ovšem počínala i na těchto
polích práce rašiti. Nelze upřiti, že vlivy
novodobé, povzbuzující k tvoření uměleckému,
namnoze přenášeny byly k nám cizinci, avšak
zajímavě, že v okolí Turnova vlivy ty byly
nejen německé, ale též původu francouzského,
kdy zakoupil se v krajně rod šlechticů
z Rohanů, z něhož zvláště uměnímilovný
kníže Kamil Rohan ujal se na Sychrově
novostavby zámku a bretonskou věži, nádherné
a uměleky bohaté úpravy komnat a slohově

kaple; jako mecenáš zaměstnal architektky a
měl v personále úředníky, s rodem jeho do
Čech přistěhovalé Francoze, zejména umělé
zahradníky, kteří se zde usadili a založili
rodinu s Českami, z takové rodiny byl Josef
Pruvot, (vyslov Prývot), r. 1807 roz. na Re-
pině, v mládí byl princem z Rohanů podpo-
rován, vyskolen na stavitel, pobytem v ciz-
zině zdokonalen, povolán roku 1836 na
Sychrov; stal se knížecím stavebním správcem,
později fideletem stavební kanceláře, působil
při přestavbách zámku, kdy kníže dával jeho
návrhům namnoze přednost před projekty
architekta Němce prof. B. Grubera, jenž
vypracoval původní plány zámku Sychrova.
Stavbu zámku vedl však kníže stavební
fideletem Pruvot, v jehož kanceláři se vycvičili
mnohé domácí síly, na něž, jakož na podří-
zené řemeslné pracovníky měl rozhodně
účinný vliv jako odborník a s Čechy sympa-
tující člověk. Ze krasostavitelů té doby
v severních Čechách nebyl vyběr, ani v městech,
patrně; nepodnikalo se mnoho staveb, na
venkově stavěli ponejvíce stavitelé panství,
jakým byl ku př. odchovanec stavební kance-
láře sychrovské Václav Karnold, původně te-
sařský mistr, rodem z Malého Rohozce.
Stavba dráhy Liberecko—Pardubické a zahá-
jení dopravy přivedlo ovšem nové poměry;
povzbuzen průmyslový i stavební ruch. Pod-
nikavější Němci továrníci zaměstnávali pra-
covitých Čechů, stavitelů, tak přišel též

FEUILLETON.

Něco z dějin vlasů a vousů.

Pro ústav setrati Vlasů, Drboňov, lazař ve Sedčic.

Jako vše na světě má svou historii a své
dějiny, tak i vlasy a vousy mají své dějiny.
Jest sice tato historie vousů a vlasů chudá, ale
má přece své zajímavosti.

Snaha bojiti se zláčením vlasů lidstvo neustále.
Nebyť to ponce šat, byly to i vlasy a vousy,
pro něž člověk pečl má.

A dnes hlavně jsou to vlasy, které krásám
romantickým nedají svatosti spáti, jakby si svůj
šesť upravily. Ba mnohá protřívá při tom skoro
celý den a je šťastna, vyloudi-li něčím svým
obdiv, třebaš ozátrati tělo kryla jedna chatrná
suknice.

Člověk netěv se kdesi ve vodě, nebo na
leskě ploše kovové, nechce býti neladného
vzezření. Snaží se záhy upravit svůj obličej.

Dlouhé vlasy své seppal stáhom, aby se mu
do tráti nebrnily, svazoval je v uzly, nebo
těže se z mnohými jeh, dával jim všelike až
patrné podoby.

Proto docela se nemusíme diviti, že elegantní
Strabo, v úsudku krásy daleko pokročilejší, za
barbarské a nerozumné pokladal ženy starohis-
panské, které árcem vlasů svých si hlavu
včelily, neboť fecké nnyj jál naučily se od
Babylónské vlasy kadeřiti žhavým železem,
nebo je z pastence rozplétaly, nebo je v cípky
pletly a zlatým dráčkem propletaly. Římským
dámsm rozkošně stály kadeře volně po šíji
splyvajíc, často páskou spjaté, až i frisuje
fecké holdovaly.

Za to ženy keltské, jinak šperků milovné,
vlasy své si vápenitou vodou mýčily, do
zadu sčesávaly a v uzly svázaly. U nich líbehu
požíval veliké vážnosti, že se i mrtvolce do hrobu
ukládal.

Mexické ženy, jak z vyobrazení patrně, líbo-
valy si ve vlasech krátkou, vlnitě sčesanou, který
v předu se dva ráčky vybiha.

Lo-gobardi si vlas v šíji stíhali, kdežto ze
předu jim v kadeřích po stranách visel.

V největší oblibě byl však cop. Cop prodělal
celou školu života. Zametl z hlavy a opět se
objevil. Jej znalí dámy všech časů a všech
skoro národů. I mužové neodolali kouzlu jeho.

Medové, Babylónské, Peršské a Egyptské
byh copatí. Měli vlasy v hojně cípky spleteny.

Ano egyptské ženy, aby si svou frisuru ne-
porouchaly při spání, klady si hlavu do zvláš-
tího vidlicovitého podstavce.

U Arabů měl cop zvláštní význam. Domnívali
se, že je prorok v soudný den zaň a hrobu
vytáhne.

Středověk nepál copům příliš, až mnohá
křivata si na něm zakládala. Ale již tehdy
znaly dámy umění cop si — padělati, čehož
dokladem jest zlatý, ale nepravý cop dvorní
dámy na dvoře vévody burgundského Filipa
Dobrého. Panovník tento nechtěl se na to,
naopak, když vletečné jazyky k velikému boří
kompromitované dámy tajemství to prozradily,
založil řád zlatého copu.

Maďaři nosili cípky do 13. století a vlnili
si je kol hlavy.

Za krále francouzského Františka I. nastala
moda nositi krátké vlasy. Neboť král, poraživ
se na hlavě, byl nucen vlas dáti si ostříhati.
Z úcty ku svému vladaři ostříhali si vlasy
všichni kavalíři. Odtud přehla moda tato i do
jiných zemí.

Avšak dlouhé, kadeřavé vlasy nebyly vy-
loučeny.

Francie byla tehdy zemí etikety a elegance.
Francouzský dvůr dával ton ostatnímu světu
jak v mravech, tak v modě.

HLASY POJIZERSKÉ.

Časopis věnovaný zájmům okresů Pojizerských.

Číslo 5.

V Turnově, dne 12. března 1905.

Ročník XX.

Vycházejí vždy druhou a čtvrtou nedělí každého měsíce.

Redakce a administrace nalézá se v Turnově, na Mikulášském nám. v domě p. M. Jirkovské č. 408. — Předplatné obnáší čtvrtletně 1 K 40 h, půlročně 2 K 80 h, na celý rok 5 K 80 h. — Předplatné přijímá se v místě vydávání v Turnově. Dopisy přijímají se jen frankované. Inzeráty účtují se líně, jejich úprava obstarává administrace. Inzeráty platí se předem aneb dle ujednání.

Z činnosti říšské rady.

Říšská rada se konečně přece zmožila na něco, co stojí za pozornost. Dva výbory se ozvaly proti § 14. Ve výboru finančním jednalo se o podporu, kterou dává vláda paroplavební společnosti Lloydu. Výbor škrtil ze sumy 600.000 K, jež byla povolena dle § 14. Většina výboru prohlásila, že nařízení vydaná dle toho paragrafu jsou nepříjemná vůbec, když jich říšská rada neschválí. Poslanecká sněmovna vyřídila tři vídané předlohy, jež dnes již jsou vyhlášeny jako platné zákony. Je to zákon o státním příspěvku 15% milionů korun na útvar osazou, lomským suchem povstálé, zákon prokazané potřeby, proti němuž nikde nebylo námitek, a který tedy předem měl zajistěno jednohlasně a nejrýchleji přijetí. Dale bylo uskutečněno zákon o refundaci čili doplnění státních hotovostí peněžních za vlády Körberovy atenebných tak, že dle přesvědčení ministerstva nynějšího nastala nezbytná a neodkladná potřeba, doplniti je na výši takovou, jako vyžaduje běžná správa státní. Požadavek činila oběma vlády té bývalý ministerský předseda dr. Körber do své osnovy osazové, byl však v rozpočtovém výboru veškerou většinou poražen; tato porážka byla poslední zjevnou příčinou jeho pádu. Finanční stránka předlohy té nenarazila na odpor, čímž sněmovna zapíše data na jevo, že potřebu státních hotovostí peněžních uznává. Po stránce politické byla na snadě řečeno, že nynější vláda

vytuzuje pouze zděděný nepříjemný úkol, leč poslanci čeští přes to přece hlasovali proti předloze refundační, aby tím způsobem dali neklamný projev svému opozičnímu postavení také vůči ministerstvu bar. Gautsche, což český řečník posl. dr. Foit také otevřeně prohlásil. Přijetí předlohy refundační pak nebylo ničím jiným nežli pravidelným důsledkem činnosti poslanecké sněmovny. Třetím činem nynějšího zasedání parlamentního je každoroční zákon o odvodu branec. Také přijetí této osnovy je samozřejmým zjevem pravidelného stavu poslanecké sněmovny, který stal se skutkem proti hlasům poslanců českých, trvajících v opozici proti vládě. Uskutečnění těchto tří zákonů je prvním důkazem vyhody, jaká pro stát a pro kruby rozhodující vzešla odstraněním ministerského předsedy dra. Körbera. Snad se k nim přidruží ještě rozpočty a zrušna živnostenského řádu i zákon o zářezu rajonu při pěstování řepy. Tim vším však může kruh prvního pořadí činnosti vlády nynější býti uzavřen. Odvod branec a rozpočet jsou v Cislajtání záležitostmi, kterým po léta k uskutečnění pomáhal článek 14. státního základního zákona o zastupitelstvu říšském, hospodářské předlohy podány byly na poslatí řádu, jednak živnostnictva a obchodnictva, jednak rolníků. Pěpařů, refundace byly ve všech souvislosti s akcí rozřazov, rozpočet zvláště v jednotlivých oddílech svých bude ještě vyžadovati mnoho práce a úsilí a vyvolá snad i první vážné obtíže, ne-li kritické zachvěvy pro nynější ministerstvo. Ale žádná

ze všech předloh, jež dosud bar. Gautsch položiti dal na stolky poslanců, nevybočuje z kolejí záležitostí běžných, neobsahuje nic co by se nedalo srovnati se zásadami kterékoli skupiny poslanců rady říšské tak, aby z toho vyzvovali chtělo důsledky bez odvozených odjinud podnětů politických. Žádna z dosavadních předloh bar. Gautsche nemá však primé souvislosti s velkou krizí celé říše, která již stojí před branami obou říšských sněmů jejich i videnského i pěstského.

O politické situaci.

Poslanec dr. Herold promluvil ve středu v politickém spolku vlnohradském o politické situaci a vložil v úvodu své řeči, proč poslanci mladočeští na ten čas zanechali obstrukce. Vedla je pryč k tomu především úvaha, že třeba jest použiti příležitosti, která českým poslancům dává možnost, aby rozmožili politickou moc českého národa. Jest nevyhnutelné třeba, aby zástupcové národa českého získali si ve státě postavení takového, by kdykoliv mohli zmáhati velkoněmecké snahy od dřívější a nyní a také na dále směřující k připoutání této monarchie k Německu zřizováním státoprávního poměru s ním. V takové politické době by prvý politik národa zajisté nevystačila s činností pouze pasivní, jež dána jest obstrukcí, a proto mnozí poslanci čeští, kteří by snad rádi byli pokračovali, a kterým změna ministerstva nebyla by sama

FEUILLETON.

Světlavička v Sibrinkách.

Muzikovní novinka. Napsal J. Náhlavský—Pěšík (Překladatel).

V 8 hodin večer stála paní Světlava, vlastně Anežka Žáková ve svém pokoji před zrcadlem, pohledna v upjaté oděvování svého těla. Dva Markety černý vlky slasový šat opíral v bozých zádech po ruce šlesem tělo a kousl dlehou vtečkou. Už se započala okrášně býti vlas na hlavě a malé bílé kudrlinky po straních splývající tvořily osoblou rámeček růžových tváříček, které poštěně zastíňovaly velké okulary se silnými slavní obroučkami, ale dodávaly celou výhledu vzrušení čtyřbodné osazovy, co zatím ukolilo smělých vrásek celé pletcejší doplňovalo. Před prosedím zrcadlem stála zase Boženka, která právě dokončila svoji činnost, ovládnutí vadivým zářevem svou bílou krásnou špi.

«Ty vybláhla rozkošná», zapřelala Anežka bove, «mysl mi ale řekni, co o mně soudíš?»

Boženka odvrátila se od zrcadla, upřela na okamih zkoumající zrak snalce na přítelkyni, pak ale rozeběhla se s otevřenou náručí k ní, chtě jí obejmouti samou radostí volaje: «Ty's berravda teta Marketa, skutečně ty's k nepoznání!»

«Při pozor, ty nesmíš zapomenouti, je jsem paní Světlava, choť atd. A teď slych se cvičila ve své úloze, uvažovala nahlas Anežka, vážně vyvažuje sem a tam před zrcadlem a mluvic vášně hlasem: «Přemauj si dne, jakmile tanec skončí, aby přišlo hned ke mně. — Nemáš pravda, pane lékařku, budete tak laskav a dáte trochu pozor na to lehkomyslné děvče.» Při tom ale slečka se jí zapřela a dala jí to dosti práce, aby se z ní vymotala, čemž obě děvčata upřímně se smála až sly jako hrách po skrátech se konily.

«Doufám, že vše se daří dle našeho přání, dělila se Anežka, utírajíc si oči, «tímto tetu Marketu nesmi nikdo o našem žertu zvěděti. Co by dělala, ta ubohá, kdyby mne ve svých nových letech spatřila. — Boženko, ty krásná, věrná máš a tebe upřímnou radostí.»

Boženka ale se zamyslela a pak smutným hlasem pravila: «Ale, Anežko, jak to uděláš

s tancem, ty nechceš vůbec tančit? — «Tance se musím dnes ovšem zřici, Ostatně kdo pak bude státi o mne starou osazovou, žertovně hoed dodala, «nebyla jsem ještě nikdy v kostymu zábavě a tak budu se diviti na ten čitý rej kolem a bude mne to také baviti. Snad situce se některý tvůj tanečník nade mnou a tobě k vůli nalidne mi tanečka, tak konejšila sebe samu Anežka, zapoměla však úplně, že mladší pan, když mají dostatek mladých tanečnic, starších obyčejně nehledají.

«Na dnešním plesu nemnoho budu mít cetejů a proto nesmím s nimi plytvati a mé milé světlavičko je přenechávati, žertovala Boženka a tajemně dodala: «Kdyby takhle Jaroslav přišel, zajisté nic by si nedělal ze tvých bílých vlasů a velikých okularů.»

«Ty brejle ale nemohly zakryti radostný lesk v očích a nachovou červch na tvářích, jež vykouzila posledně sílou přelékyně. Proto, aby rozpaký zakryla, odvětila Anežka na oko lhostejně:

«Ji mnoho vody a ještě uplynulo do moře od té doby, co jsme s tvými bratrem byli dolejší přátelé! Ostatně jest Jaroslav již — já vyslyším — mně se zdá — je tvůj bratr je — — — nevědouc v rozpachích jak by